

Nr 209.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar m. m.; given Stockholms slott den 10 mars 1936.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed

dels, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar,

dels ock inhämta riksdagens yttrande beträffande ett å den internationella arbetsorganisationens konferens år 1934 antaget förslag till konvention angående ersättning för yrkessjukdomar.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gustav Möller.

Förslag

til

Lag

angående ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1929 (nr 131)
om försäkring för vissa yrkessjukdomar.

Härigenom förordnas, att 1, 3, 5, 7 och 9 §§ lagen den 14 juni 1929 om försäkring för vissa yrkessjukdomar¹⁾ skola erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Den, som jämlikt lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete är försäkrad för skada till följd av sådant olycksfall, skall anses vara försäkrad jämväl för yrkessjukdom, som uteslutande eller till övervägande del framkallats genom inverkan av

arsenik eller förening därav,
bly eller legering eller förening därav,
kvicksilver eller amalgam eller förening därav,
fosfor eller förening därav,
stendamm,

bensol eller någon av dess homologer (såsom toluol eller xylo) eller något av deras nitro- eller aminoderivat (såsom nitrobensol eller trinitrotoluol, anilin eller parafenyldiamin),

halogenderivat av kolväten av den alifatiska serien (såsom kloroform eller trikloretylen),

koloxid,
cyan eller förening därav,
klor, hypoklorit eller klorkalk,
kloramin,
nitrosa gaser,
kromsyra eller förening därav,
strålände värme eller ljus,
röntgenstrålar, radium eller annat radioaktivt ämne,
mjältbrandssmitta.

Såsom yrkessjukdom omfattad av försäkringen skall jämväl anses här nedan angiven sjukdom, där den uteslutande eller till övervägande del förorsakats av den försäkrades arbete, nämligen:

1) smittsam sjukdom, som oförmäles i 2 § epidemilagen den 19 juni 1919 eller varom förordnande utfärdats enligt 24 § samma lag, därest arbetet består i yrkesmässigt meddelande eller utövande av sjukvård eller barn-

¹⁾ Senaste lydelse av 1 § se 1930: 335.

morskevärd eller utgöres av medicinsk undersökning å laboratorium, som står under allmän tillsyn;

2) primär hudkräfta (kancer).

Beträffande försäkringen i vad den avser dylika yrkessjukdomar skola bestämmelserna i lagen om försäkring för olycksfall i arbete äga motsvarande tillämpning, dock med iakttagande av vad nedan stadgas.

Arbete i verksamhet, där fara föreligger för yrkessjukdom, som här avses, benämnes i denna lag farligt arbete.

3 §.

Ersättning i anledning av yrkessjukdom skall icke utgå, med mindre arbetaren inom ett år eller vad angår yrkessjukdom, som framkallats genom inverkan av stendamm, röntgenstrålar eller radioaktivt ämne, inom tio år före dagen för sjukdomens yppande varit sysselsatt med arbete i verksamhet, där fara föreligger för sjukdomen.

5 §.

Ersättning i anledning av yrkessjukdom utbetalas av den försäkringsinrättning, där arbetaren vid tidpunkten för sjukdomens yppande är försäkrad jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete; dock skall, om arbetaren före nämnda tidpunkt upphört att vara anställd i farligt arbete, ersättningen utbetalas av den försäkringsinrättning, där arbetaren på grund av dylik anställning senast var försäkrad jämlikt berörda lag.

Har arbetaren inom i 3 § angiven tidrymd varit på grund av anställning i farligt arbete jämlikt oförmålda lag försäkrad i mer än en försäkringsinrättning, skall kostnaden för ersättningen fördelas mellan försäkringsinrättningarna i förhållande till den tid försäkringen i envar av dem sålunda omfattat. Dock är, därest sjukdomen med säkerhet kan anses ådragen under visst bestämt arbete eller viss bestämd tid, försäkringsinrättning, vari arbetaren icke under nämnda arbete eller tid var försäkrad, befriad från deltagande i kostnaden. Vad i detta stycke sägs skall ej gälla, där annan överenskommelse träffats.

7 §.

Rätt till ersättning i anledning av yrkessjukdom är förfallen, därest icke inom två år från dagen för sjukdomens yppande eller från den senare tidpunkt, då arbetaren erhöll vetskap om sjukdomens art, eller, där sjukdomen inom tid som nu sagts föranlett arbetarens död, inom två år från dödsdagen underrättelse enligt 20 § i lagen om försäkring för olycksfall i arbete lämnats arbetsgivaren eller arbetsföreståndaren eller framställning om ersättning i anledning av sjukdomen gjorts hos riksförsäkringsanstalten eller försäkringsrådet eller, där försäkringsbolag jämlikt 5 § första stycket är skyldigt att utbetala ersättningen, hos anstalten, rådet eller bolaget.

9 §.

Till ledning vid bedömandet, huruvida yrkessjukdom, som avses i 1 §, är för handen, utfärdar Konungen en förteckning, upptagande *dels* de sjukdomsformer, vilka bruka framkallas genom sådan inverkan, som i första stycket av nämnda paragraf sägs, *dels ock* de slag av verksamhet, vari såväl dessa sjukdomsformer som de i andra stycket av samma paragraf omförmälda sjukdomar bruka framträda.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1937 men skall icke äga tillämpning i fråga om yrkessjukdom, som icke omfattas av nu gällande lag, därest sjukdomen yppats före nämnda dag, och ej heller beträffande dylik sjukdom, som yppats senare, därest arbetaren icke efter lagens ikraftträdande varit sysselsatt med arbete i verksamhet, där fara föreligger för sjukdomen.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 14 februari 1936.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden WIGFORESS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med chefen för utrikesdepartementet och t. f. chefen för justitiedepartementet anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, fråga om *ändring i lagen den 14 juni 1929 om försäkring för vissa yrkessjukdomar* samt anför:

Inledning.

Gällande bestämmelser.

Enligt 1 § lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar med däri genom lag den 12 september 1930 (nr 335) gjort tillägg skall den som jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete är försäkrad för skada till följd av sådant olycksfall anses vara försäkrad jämväl för yrkessjukdom, som uteslutande eller till övervägande del framkallats genom inverkan av arsenik eller förening därav, bly eller legering eller förening därav, kvicksilver eller amalgam eller förening därav, fosfor eller förening därav, stendamm, strålände värme eller ljus, röntgenstrålar eller radium, mjältbrandssmitta.

Ersättning i anledning av yrkessjukdom skall enligt 3 § icke utgå, med mindre arbetaren inom ett år eller vad angår yrkessjukdom, som framkallats genom inverkan av röntgenstrålar eller radium, inom tio år före dagen för sjukdomens yppande varit sysselsatt med arbete i verksamhet, där arbetarna äro utsatta för inverkan av den art, som framkallat sjukdomen.

I 9 § stadgas, att Konungen till ledning vid bedömandet, huruvida yrkessjukdom, som avses i 1 §, är för handen, utfärdar en förteckning, upptagande dels de sjukdomsformer, vilka bruka framkallas genom sådan inverkan, som i 1 § sägs, dels ock de slag av verksamhet, vari dessa sjukdomsformer bruka framträda.

Dylik förteckning har utfärdats genom kungörelse den 22 november 1929 (nr 369) med däri genom kungörelser den 7 november 1930 (nr 398) och den 13 mars 1931 (nr 31) gjorda ändringar.

I detta sammanhang må även omnämnas, att genom kungörelsen den 10 februari 1933 (nr 37) angående ändrad lydelse av § 59 allmänna läkarinstruktionen skyldighet ålagts läkare att till medicinalstyrelsen göra anmälan om varje under hans behandling kommande sjukdomsfall, som kan vara föranlett

av hälsofarligt arbete, vilken anmälan, sedan styrelsen tagit del av densamma, skall av styrelsen översändas till socialstyrelsen.

1934 års förslag till konvention angående ersättning för yrkessjukdomar.

Den svenska lagstiftningen i ämnet överensstämmer med en å internationella arbetsorganisationens sammanträde år 1925 antagen konvention angående ersättning för yrkessjukdomar, vilken konvention Sverige sedermera ratificerat. Vid arbetsorganisationens konferens i Genève år 1934 antogs emellertid ett förslag till reviderad konvention i ämnet. Detta förslag innebär, att såsom yrkessjukdomar skola anses vissa i en i konventionen intagen förteckning angivna sjukdomar eller förgiftningar, då dessa drabba arbetare, sysselsatta i yrken, industrier eller förfaranden, som finnas upptagna på däremot svarande platser i förteckningen, och då de härröra från arbete i ett företag, som är underkastat den nationella lagstiftningen angående ersättning för olycksfall i arbete. Förteckningen upptager såsom yrkessjukdomar — förutom bly- och kvicksilverförgiftningar samt mjältbrandssmitta, som upptagits redan i den tidigare konventionen — jämväl silikos, med eller utan lungtuberkulos, för såvitt silikosen är en väsentlig orsak till arbetsoförmågan eller döden, förgiftning genom fosfor eller dess föreningar jämte de direkta följderna därav, förgiftning genom arsenik eller dess föreningar jämte de direkta följderna därav, förgiftning genom bensol eller dess homologer eller deras nitro- eller aminoderivater jämte de direkta följderna därav, förgiftning genom halogenderivater av kolväten utav den alifatiska serien, patologiska rubbningar, förorsakade av radium eller andra radioaktiva ämnen eller x-strålar, ävensom primär hudkräfta (epiteliom). Nu angivna sjukdomar eller förgiftningar skola berättiga till ersättning enligt väsentligen samma grunder som i de särskilda medlemsstaterna gälla beträffande olycksfall i arbete.

Svensk översättning av konventionen torde få fogas såsom bilaga (*Bilaga B*) till statsrådsprotokollet i detta ärende.

En jämförelse mellan den svenska lagstiftningen och 1934 års konventionsförslag giver vid handen att konventionsförslaget, förutom vissa av de i den svenska lagstiftningen angivna sjukdomarna, upptager jämväl förgiftning genom bensol eller dess homologer eller deras nitro- eller aminoderivater, förgiftning genom halogenderivater av kolväten utav den alifatiska serien, patologiska rubbningar, förorsakade av andra radioaktiva ämnen än radium, samt primär hudkräfta.

1934 års konvention har hittills ratificerats av Norge och Ungern.

Över de förslag, vilka legat till grund för 1934 års revision av konventionen, hade internationella arbetsbyrån år 1933 upprättat en rapport, vilken utsänts till de olika regeringarna. Svenska regeringen remitterade rapporten för yttrande till delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet, som inhämtade utlåtanden av medicinalstyrelsen, socialstyrelsen, riksförsäkringsanstalten, svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen i Sverige. Landsorganisationen hemställde att i den i konventionen upptagna

förteckningen över yrkessjukdomar måtte införas — förutom de föreslagna — jämväl vissa andra sjukdomar, nämligen sådana som uppkomma vid handhavande av eller arbete med vissa preparat, såsom kromsyra eller vätskor, i vilka kromsyra inginge, oljor, cement, kalilut, svavelsyra eller terpentin. De av delegationen hörda myndigheterna ävensom arbetsgivareföreningen hade icke något att erinra mot upptagande i nämnda förteckning av de föreslagna sjukdomar, för vilka försäkring redan bereddes genom den svenska lagstiftningen, ävensom av patologiska rubbningar, förorsakade av andra radioaktiva ämnen än radium, men uttalade sig mot att för det dåvarande i förteckningen upptogs övriga föreslagna sjukdomar, alltså förgiftning genom bensol eller dess homologer eller deras nitro- eller aminoderivater, förgiftning genom halogenderivater av kolväten utan den alifatiska serien samt primär hudkräfta. Delegationen anslöt sig i sitt yttrande till den av myndigheterna och arbetsgivareföreningen uttalade uppfattningen.

Jämväl över 1934 års konventionsförslag avgavs utlåtande av delegationen, som därvid erinrade om att svenska regeringens ombud vid internationella arbetskonferensens sammanträde 1934 enligt erhållna direktiv röstat för godtagande av konventionsförslaget. Delegationen förklarade sig emellertid icke hava ändrat sin tidigare uttalade uppfattning i ämnet men omnämnde tillika de åtgärder, som borde vidtagas av regeringen därest densamma vidhölle sin vid konferenssammanträdet till uttryck komna mening.

Mot delegationens yttrande anmälde herr E. Johanson reservation under åberopande av landsorganisationens förut omförmälda yttrande.

Genom proposition (nr 84) till 1935 års riksdag anhöll Kungl. Maj:t om riksdagens yttrande angående, bland annat, nu ifrågavarande konvention. I det propositionen bilagda utdraget av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 8 februari 1935 framhöll jag, att begränsningen av lagstiftningen om försäkring för yrkessjukdomar till att avse endast vissa sådana sjukdomar vore beroende på svårigheterna att med säkerhet avgöra, i vilka fall och i vilken mån arbetarnas sjukdomar ägde samband med deras yrkesarbete. I samma mån dessa svårigheter genom vetenskapliga framsteg undanröjdes borde en utvidgning ske av lagstiftningens tillämpningsområde. Mycket syntes tala för att en dylik utvidgning med det snaraste kunde äga rum. I detta syfte vore också förberedelser vidtagna för revision av lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar. Då emellertid, innan frågan därom slutligen avgjorts, konventionsförslaget icke borde ratificeras av Sverige, förordade jag uppskov tills vidare med prövningen av ratificeringsfrågan.

Riksdagen meddelade sitt beslut i skrivelse, nr 87, varav framgick, att riksdagen anslutit sig till den av mig uttalade uppfattningen, att prövningen av frågan om ratificering av konventionsförslaget tills vidare borde uppskjutas.

I skrivelse den 30 oktober 1934 hemställde landsorganisationen, att vid revisionen av lagstiftningen på detta område måtte beaktas vad landsorganisationen anfört i sitt utlåtande till delegationen.

Ämbetsverkens förslag m. m.

Den 7 december 1934 anbefalldes Kungl. Maj:t socialstyrelsen, riksförsäkringsanstalten och medicinalstyrelsen gemensamt att inkomma med plan för utredning om revision av gällande lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar, vid vilken utredning i första hand ifrågavarande konvention samt landsorganisationens framställning borde beaktas. Detta uppdrag fullgjordes av ämbetsverken genom en den 2 februari 1935 till socialdepartementet inkommen skrivelse.

Den 8 februari 1935 uppdrog Kungl. Maj:t åt ämbetsverken att i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder och riktlinjer, som angivits i planen, verkställa ifrågavarande utredning samt inkomma med densamma ävensom med förslag till de ändrade författningsbestämmelser, som av utredningen föranleddes.

Till fullgörande av sistnämnda uppdrag hava ämbetsverken den 14 december 1935 inkommit med utlåtande jämte däri innefattat förslag till lag angående ändrad lydelse av 1, 3 och 9 §§ lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar.

Förslaget innebär sådan utvidgning av lagens tillämpningsområde, att därunder jämväl skulle falla *dels* yrkessjukdom, framkallad genom inverkan av bensol eller dess homologer (såsom toluol och xylol) eller deras nitro- eller aminoderivat (såsom nitrobensol, trinitrotoluol, anilin och parafenylen-diamin), halogenderivat av kolväten av den alifatiska serien (såsom kloroform och trikloretylen), koloxid, cyan eller cyanförening, klor, hypoklorit eller klorkalk, kloramin, nitrösa gaser, kromsyra eller förening därav, andra radioaktiva ämnen än radium, *dels* smittsam sjukdom, som avses i 2 § epidemilagen, därest sjukdomen förorsakats av den försäkrades arbete och detta består i yrkesmässigt meddelande eller utövande av sjuk- eller barnmorske-vård eller utgöres av medicinsk undersökning å laboratorium, som står under allmän tillsyn, *dels ock* primär hudkräfta (kancer), därest sjukdomen förorsakats av den försäkrades arbete.

Ämbetsverken föreslå tillika, att den i 3 § angivna tid, inom vilken arbetaren för att kunna erhålla ersättning skall hava varit utsatt för farlig inverkan, i fråga om yrkessjukdom genom stendamm skall utsträckas från ett till fem år före sjukdomens yppande. Stadgandet härom skall dock enligt förslaget slutbestämmelser icke äga obegränsad tillämpning tillbaka i tiden.

Slutligen innehåller ämbetsverkens förslag viss av förslaget i övrigt be-tingad ändring i 9 §.

Utlåtandet torde få såsom särskild bilaga (*Bilaga C*) fogas vid statsråds-protokollet i detta ärende. Beträffande den av ämbetsverken förebragta utredningen och det närmare innehållet i det av dem framlagda förslaget hänvisar jag, i den mån särskild redogörelse härför icke i det följande lämnas, till denna bilaga.

Mot ämbetsverkens förslag har, på sätt framgår av det vid utlåtandet

fogade protokollsutdraget (*Bilaga C*, sid. 67 f.), t. f. byråchefen i socialstyrelsen Stenholm i så måtto anmält avvikande mening, som han ansett dels att förslaget jämväl bort omfatta sjukdomar framkallade av maskiner eller verktyg med stötverkan, vilken överfördes på arbetaren, dels ock att den föreslagna bestämmelsen rörande yrkessjukdom, framkallad av stendamm, borde erhålla obegränsad tillämpning.

Över ämbetsverkens förslag hava yttranden avgivits av försäkringsrådet, de ömsesidiga socialförsäkringsbolagens förening, svenska landstingsförbundet, svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen i Sverige. Arbetsgivareföreningen har vid sitt yttrande fogat en skrivelse från aktiebolaget Gustafsbergs fabriks intressenter. Landsorganisationen har tillika åberopat ett vid dess yttrande fogat utlåtande av svenska grov- och fabriksarbetareförbundet.

I detta sammanhang må omnämnas, att jag ämnar senare i dag anmäla förslag till ändring av olycksfallsförsäkringslagen. Jag kommer därvid att föreslå, att med skada till följd av olycksfall i arbete skall jämställas skada, som förorsakats genom inverkan under högst några få dagar antingen på mekanisk väg av arbetet eller av temperaturförhållandena å arbetsstället, om skadan utgöres av värmeslag, solsting eller förfrysning, eller slutligen av visst i arbetet använt frätande eller etsande ämne, som ej finnes upptaget i yrkessjukdomsförsäkringslagen. Detta förslag ansluter sig väsentligen till ett av riksförsäkringsanstalten den 4 december 1934 avgivet förslag i ämnet.

Med ledning av de yttranden, som avgivits över ämbetsverkens förslag, har detta blivit föremål för överarbetning inom socialdepartementet. Jag övergår nu till en redogörelse för departementsförslaget och i samband därmed för innehållet i avgivna yttranden.

Departementsförslaget.

Utvidningens omfattning (1 §).

Allmänna synpunkter.

Ämbetsverken hava framfört vissa allmänna synpunkter (se *Bilaga C*, sid. 34 ff.) samt därvid bland annat erinrat, att föredragande departementschefen vid framläggandet av den proposition (1929 nr 184), som ledde till nu gällande lag, rörande den blivande lagstiftningens tillämpningsområde gjort följande principiella uttalande: »Vid bestämmande av de sjukdomar, som skola omfattas av den föreslagna lagen, bör strängt fasthållas, att denna bör avse endast sådana sjukdomar, vilkas uppkomst utan större svårighet kan ledas tillbaka till arbetet eller därmed sammanhängande förhållanden. Med hänsyn härtill böra alla sådana åkommor utmönstras, beträffande vilka — även om de genom arbetet eller därmed förbundna omständigheter kunna främjas i sin uppkomst eller utveckling — det icke kan antagas för visst, att de hava sin grund i själva arbetet eller vad därmed har samband. Nödvärdigt är därför,

att försäkringen begränsas till sådana yrkessjukdomar, som i regel kunna tydligt skiljas från andra åkommor.» Till denna uppfattning hade även riksdagen anslutit sig och hade lagstiftningen erhållit sin utformning i enlighet därmed.

I den av Kungl. Maj:t godkända planen för nu ifrågavarande revisionsarbete hade ämbetsverken anförde, att vid detta arbete de riktlinjer för försäkringens tillämpning, som vid dess tillkomst uppdragits, fortfarande borde gälla.

Likasom man vid tillkomsten av försäkringen jämväl tänkt sig en successiv utveckling av densamma, som skulle anknyta sig till gjorda erfarenheter och behov, borde även vid förevarande revision denna synpunkt hållas för ögonen. I enlighet därmed borde skäligen utrymme lämnas åt denna erfarenhet, när det gällde utvidgning av försäkringens omfattning. Men därjämte borde, i den mån ytterligare erfarenhet befundes erforderlig, sådan erfarenhet icke föregripas, utan även i fortsättningen uppmärksamhet ägnas åt den vidare utvecklingen och därav följande behov på hithörande lagstiftningsområde.

I yttrandena har *arbetsgivareföreningen* erinrat därom, att man vid tillkomsten av yrkessjukdomsförsäkringen i vårt land varit ense om principen, att det ankomme på arbetsgivaren att svara för de ekonomiska riskerna ifråga om de sjukdomar, som arbetstagare bevisligen ådragit sig genom deltagande i hälsofarlig verksamhet i arbetsgivarens företag, men att meningsskiljaktighet då rått om, hur denna ersättningsskyldighet bäst kunde realiserars, i olycksfalls- eller sjukförsäkringens form. Föreningen hade därvid hävdade, att de särskilda svårigheterna att fastställa sambandet mellan yrkesverksamhet och sjukdom bort leda till, att denna del av socialförsäkringen hänförts till sjukförsäkringen, samt att i annat fall försäkringen antagligen så småningom komme att svälla ut och leda till missbruk på arbetsgivarnas bekostnad. Sedan yrkessjukdomsförsäkringen genom 1929 års lagstiftning införlivats med vårt lands socialförsäkring och sjukförsäkringsverksamheten utformats efter sådana linjer, med vilka realiserandet av en arbetsgivarna åliggande ersättningsskyldighet näppeligen vore förenligt, hade man emellertid att utgå ifrån den efter olycksfallsförsäkringens principer organiserade yrkessjukdomsförsäkringen såsom något givet. Vid sådant förhållande vore det dock av vikt, att man vid den fortsatta behandlingen av yrkessjukdomsförsäkringen ej läte tiden försvaga och undanskjuta de sakliga skäl, som vid försäkringens tillkomst framhållits till grund för kravet på ett försiktigt tillvägagångssätt vid utformande av försäkringen.

Landsorganisationen har anförde i huvudsak följande.

Den mest framträdande punkten i ämbetsverkens förslag vore, att däri bland yrkessjukdomarna medtagits sådana, vilka framkallades genom inverkan av vissa ämnen, ej upptagna i gällande lag. Man kunde vid bedömande av förslaget ej värja sig för tanken att lagstiftningen inom hithörande område vore inne på vägar, som ej vore de ur alla synpunkter lyckligaste. Även vid den mest noggranna utredning torde det stöta på oöverstigligen svårigheter att utgallra och såsom farliga angiva ett fåtal av de till många tusen uppgående kemiska ämnen och ämnesföreningar, som förefunnnes. Därtill komme, att inom

industrien icke sällan användes ämnen, vilkas sammansättning vore en av den ofta utländske leverantören omsorgsfullt bevarad fabriks hemlighet, som ej ens en noggrann kemisk analys förmådde avslöja. Under sådana förhållanden kunde befaras, att ersättning för yrkessjukdom ej komme att utgå, där så rätteligen bort vara fallet, på grund av arbetsledningens och arbetarnas obekantskap med sammansättningen av de ämnen, som inom en industri komme till användning.

Att utväljandet av ämnen kunde framkalla tveksamhet vid avgörandet syntes otvetydigt framgå av ämbetsverkens inställning exempelvis till de skadliga ämnen, som användes inom måleriyrket. Enligt den av ämbetsverken föranstaltade undersökningen angåves bensol, toluol och xylol ha framkallat eksem i 14 fall och akuta förgifningar i 11 fall. Ämbetsverken hade också föreslagit, att i överensstämmelse med Genève-konventionen ersättning skulle utgå för av dessa ämnen framkallade yrkessjukdomar. Enligt samma undersökning angåves terpentin som orsak till eksem i 172 fall och som orsak till kronisk förgiftning i 19 fall. Det vore under sådana förhållanden ägnat att förvåna, att terpentinsjukdomarnas upptagande i lagen avböjts av ämbetsverken med den motiveringen att »terpentin kommer ju emellertid — liksom bensin, fotogen, m. m. — ofta till användning även i andra verksamheter och i hemmen». Det anmärkningsvärda i detta ämbetsverkens avböjande minskades icke därav, att vid de av ämbetsverken föranstaltade prövningarna på målare för bedömande av eksem icke mindre än 75 procent av de undersökta visat överkänslighet för svensk terpentin (sulfatterpentin).

Därest den inslagna vägen fortsattes med utgallring således av vissa ämnen, för vilka yrkessjukdomsersättning skulle utgå, kunde berättigade farhågor lysas för att lagen under mycket lång tid komme att befinna sig i ofullbordat skick, varigenom ur ersättningssynpunkt många yrken komme att oberättigat missgynnas framför andra. Önskade man undvika detta syntes det icke återstå annat än att frågan om, huruvida ett visst ämne i arbetet framkallat sjukdomen, underordnades frågan huruvida sjukdomen överhuvudtaget framkallats i och genom arbetet.

Det vore knappast möjligt att med tillgodoseende av arbetarnas berättigade intressen lösa frågan genom en separat lagstiftning utan blott genom införande av en obligatorisk sjukförsäkring, varvid en skäligen del av premierna borde åvila arbetsgivarparten.

Landsorganisationen hemställde om ny och förutsättningslös utredning i ämnet.

Det system, som valts vid genomförandet av yrkessjukdomsförsäkringen i Sverige liksom i åtskilliga andra länder, är otvivelaktigt behäftat med vissa brister. Såsom framgår av de båda nyss återgivna yttrandena har också från såväl arbetsgivar- som arbetarsidan den meningen hävdats, att denna försäkring lämpligast borde inpassas i en obligatorisk sjukförsäkring med bidrag från arbetsgivarna. Frågan om obligatorisk sjukförsäkring torde dock icke böra upptagas till omedelbar behandling och skulle i varje fall kräva avsevärd tid för sin lösning. Vid sådant förhållande synes man för närvarande vara hänvisad till att inom den nuvarande lagstiftningens ram vidtaga de förbättringar, som befinnas genomförbara.

Den mest uppenbara bristen i nu gällande yrkessjukdomsförsäkringslag är dess synnerligen begränsade omfattning. Vid försäkringens tillkomst för-

*Departements-
chefen.*

utsatte man också en vidare utveckling av densamma, i den mån erfarenhet vunnes. Tiden synes nu vara inne för en revision i detta hänseende, så att försäkringen bättre än för närvarande må fylla sitt ändamål. Med detta syfte för ögonen och under upprätthållande å andra sidan av den inom denna försäkring antagna grundsatsen, att de av försäkringen omfattade sjukdomarna böra kunna med erforderlig grad av sannolikhet härledas från visst arbete, möta dock fortfarande svårigheter vid en tillfredsställande avgränsning av försäkringens omfattning. Såsom ämbetsverken framhållit ökas dessa svårigheter på grund av saknaden i vårt land av effektiva åtgärder för erhållande i önskvärd utsträckning av kunskap om förekomsten och verkningarna av de sjukdomar, som föresakats av yrkesarbete.

Vid fullgörandet av sitt utredningsuppdrag synas emellertid ämbetsverken hava beaktat de nya erfarenhetsrön rörande yrkessjukdomarna och deras orsaker, som kunna möjliggöra en mindre återhållsam lagstiftning än den som nu gäller på detta område. Då ämbetsverkens förslag även i övrigt är utarbetat med iakttagande av vad jag nyss anfört torde detsamma kunna läggas till grund för behandlingen av nu förevarande fråga.

Vissa inre sjukdomar.

Ämbetsverken hava bland ämnen, som kunna framkalla farligare skadeverkningar å inre organ, i sitt förslag upptagit bensol och dess homologer samt deras nitro- och aminoderivat, halogenderivat av kolväten av den alifatiska serien, koloxid, cyan och dess föreningar, klor, hypoklorit och klorkalk, kloramin, nitrösa gaser, kromsyra och dess föreningar samt radioaktiva ämnen.

Ämbetsverken hava (*Bilaga C*, sid. 39 ff.) uppmärksammat även vissa andra ämnen, vilka kunna förorsaka inre sjukdomar, nämligen oxo- och halogenderivat av bensol och dess homologer, kolsvavla och svavelväte, vissa manganföreningar, zink, terpentin samt annat damm än stendamm ävensom andra dammliknande substanser, t. ex. mjöl. På anförda skäl hava emellertid icke medtagits vare sig dessa ämnen eller den hos gruvarbetare understundom förekommande sjukdomen hakmask.

I *yttrandena* har *försäkringsrådet* icke framställt någon erinran mot ämbetsverkens förslag i denna del. Rådet har meddelat, att rådet för det dåvarande hade under handläggning ett mål angående ersättning enligt olycksfallsförsäkringslagen till en vid mekanisk verkstad i gruvdrift anställd arbetare, som enligt läkarintyg skulle hava ådragit sig manganförgiftning (sannolikt) under arbetet.

Inom försäkringsrådet uttalades emellertid *skiljaktig mening* av *ledamöterna Almström och Carell*, vilka funno det vanskligt att på grundval av den verkställda utredningen bilda sig ett omdöme om, huruvida förslaget baserade sig på tillförlitlig kännedom om de farliga ämnena samt sjukdomarnas förekomst och natur. Bristerna i det statistiska materialet hade bort leda till en mer restriktiv inställning från ämbetsverkens sida. Vad nu ifråga-

varande sjukdomar beträffade hade utvidgningen för närvarande lämpligen bort begränsas till att omfatta endast de i konventionen upptagna.

De ömsesidiga socialförsäkringsbolagens förening har förklarat sig icke hava hunnit inom den för utlåtandets avgivande bestämda tiden ingå i närmare prövning av verkningarna av den föreslagna utvidgningen.

Arbetsgivareföreningen har framhållit, att den försiktighet, som arbetskonferensen iakttagit i förevarande fråga, gäve belägg för i vilken ringa omfattning man ägde kännedom om yrkessjukdomarna. Tillförlitliga erfarenheter i detta hänseende kunde endast samlas av dem, som hade att utöva fortlöpande övervakning över arbetarnas hälsotillstånd. Man borde därför i främsta rummet hålla sig till uttalanden av yrkesinspektörerna och med dem jämställda funktionärer samt till läkarnas författningsenligt avgivna rapporter över sjukdomsfall, föranledda av hälsofarligt arbete. De gjorda läkaranmälningarna avsågo endast ett fåtal sjukdomar i inre organ, och blott i enstaka fall hade ansetts konstaterat, att sjukdomen härledde sig från något av de ämnen, som föreslagits skola tillföras försäkringen. Yttrandena från yrkesinspektörerna och med dem jämställda funktionärer syntes så motsägande och svävande, att ej heller de kunde anses utgöra ett betryggande statistiskt underlag för försäkringens kompletterande med nya sjukdomsformer. Den efterhandsundersökning av förekommande yrkessjukdomar, som ämbetsverken låtit tvenne med de olika produktionsförhållandena jämförelsevis föga förtroagna personer verkställa, måste tillerkännas en lägre grad av tillförlitlighet än den erfarenhet, som inhämtades av handhavarna av den löpande kontrollen över hälsotillståndet. Resultatet av undersökningen syntes ej heller giva vid handen, att åtminstone flertalet av de farliga ämnen, som i förslaget tillförts försäkringen, vore med hänsyn till sin förekomst så bestämbara och beträffande sina sjukdomsalstrande verkningar så utredda, att de kunde godtagas i försäkringslagen. Påtagligt vore i vilken ringa omfattning man kunnat påvisa yrkessjukdomar av kronisk art eller av så allvarlig beskaffenhet, att de motiverat läkarvård. Det hade även medgivits, att det förefunnes svårigheter att beträffande vissa ämnen bestämma deras gruppering och identitet med hänsyn till förekomsten i marknaden av trivialnamn och olika slag av blandningar. Dessa svårigheter förelåge särskilt ifråga om bensols homologer samt nitro- och amino-derivat av bensol och dess homologer. Ämbetsverken konstaterade ock att förgiftningarna aldrig ledde till en patognomonisk sjukdomsbild. Man kunde sålunda aldrig med bestämdhet i det särskilda fallet fastställa, att den förevarande sjukdomsbilden tillkomme en viss förgiftning och ej någon annan sjukdomsform. Även från föreningens delägare inhämtade upplysningar gäve vid handen, att förgiftningssjukdomar förekommit i ingen eller endast högst obetydlig omfattning. De inträffade sjukdomsfallen hade varit av så lindrig beskaffenhet, att läkarvård i stort sett icke krävts.

Föreningen har vidare anfört bland annat följande.

Beträffande lämpligheten av att tillföra försäkringen ämnet bensol och dess homologer kunde erinras om att i samband med försäkringslagens tillkomst

yrkesinspektörerna i sitt förslag till förteckning över farliga ämnen först i tredje gruppen upptagit ämnet bensol. Det oaktat hade ämbetsverken upptagit bensol i sitt lagförslag. I propositionen hade emellertid bensol utslutits av den anledningen, att man ej ansågs kunna på tillförlitligt sätt konstatera sambandet mellan sjukdomen och arbetet. Den nu föreliggande utredningen hade ej kunnat påvisa några kroniska eller svårare akuta förgiftningar genom bensol eller dess homologer. Vid goda ventilationsanordningar syntes ingen fara föreligga för dylik förgiftning.

Nitro- och aminoderivaterna av bensol och dess homologer hade icke upptagits av yrkesinspektörerna i deras 1928 uppgjorda förteckning över farliga ämnen. Man hade motiverat detta med att det skulle föra för långt att medtaga desamma. Några svårare sjukdomsfall hänfödda till nitroföreningars inverkan hade den nyaste utredningen icke påträffat. Aminoföreningarna hade däremot befunnits leda till vissa fall av astma.

Från föreningens delägare inom textilindustrin hade inhämtats, att vissa följdverkningar endast kunnat konstateras vid arbete med s. k. naphthol- och diazofärger, i vilka förekomme ämnen hänförliga till gruppen nitro- och aminoderivat av bensol och dess homologer. Den skadliga verkan hade endast förekommit i enstaka fall och då i form av eksembildningar. Inom textilindustrin användes även bensol för framställning av gas för svedning av vävnader. Iakttoges nödig ventilation, förefunnes därvid inga sjukdomsrisker. Skulle vid oförutsedda omständigheter arbetarna komma under en kraftigare påverkan av de giftiga gaserna, måste eventuella sjukdomsfall vara att hänföra under olycksfallsförsäkringen. Gummifabrikerna hade upplyst, att hanteringen med nitrobensol och trikloretylen icke lett till några allvarigare förgiftningsfall, om man undantog ett fall, då det giftiga ämnet av en arbetare i obetänksamhet använts till smärtstillande medel vid tandvärk. Ej heller vid A. B. Wilh. Becker, där personalen komme i beröring med förutom trikloretylen även bensol och dess homologer, hade några sjukdomar av inre art förekommit. De till Uddeholms A. B. hörande Skoghallsverken hade uppgivit, att de under tre år tillverkat produkter med ämnena tri- och perkloretylen. Deras erfarenheter därvid motsade uppgifterna, att dessa klorföreningar förorsakade yrkessjukdom. Akuta mycket kortvariga förgiftningsfall kunde förekomma vid felaktigheter i tillverkningsapparaturen, men fölle dessa näppeligen under begreppet yrkessjukdom.

Ämnet koloxid hade av yrkesinspektörerna 1928 förordats till upptagande i förteckningen i första hand. Ämbetsverken hade emellertid då utelämnat detta ämne under förklaring, att de förgiftningar, som kunde förekomma, i regel vore akuta och torde ersättas såsom olycksfall, samt att yttringarna av kronisk förgiftning visade så allmänna sjukdomssymtom, att desammas beroende av koloxidförgiftning knappast kunde med säkerhet konstateras. Även cyan och cyanföreningar hade 1928 undergått en liknande behandling.

Enligt uppgift från Svenska Metallverken förekomme där såväl koloxid som nitrösa gaser. Några förgiftningsfall hade icke förekommit. Nitrösa gaser framkallades även vid Glycerinaktiebolagets och Reymersholms Gamla Industri aktiebolags verksamhet. Några egentliga fall av yrkessjukdom hade ej erfarits. Förstnämnda bolag förmenade, att skadlig påverkan av dylika gaser endast kunde förekomma i form av rena olycksfall. Från föreningens delägare inom omnibusbranschen hade inhämtats, att inom detta verksamhetsområde icke förekommit sådana sjukdomsfall, som här avsåges. Koloxiden i explosionsmotorernas avloppsgaser kunde föranleda rena olycksfall. Några kroniska sjukdomstillstånd vore däremot ej kända och ansåges med hänsyn till de allmänna sjukdomssymtomerna i allt fall omöjliga att avgränsa från sådan ohälsa, som ej hänförde sig till arbetet.

Fri klor hade inom textilindustrin allt mer vunnit användning för framställning av hypoklorit (blekningsvätska). Vad ovan sagts om användning av bensol i textilindustrin gällde även i fråga om hypoklorit.

Inom bryggerinäringsen användes svagare lösningar av kloramin (sterisol) och natriumhypoklorit (antiforamin) för desinfektion av kärl och redskap. Som desinfektionsmedel användes även klorkalk och borttoges s. k. ölsten med salpetersyra, därvid nitrosa gaser utvecklades. Vid sistnämnda arbeten hade även prövats patentmedel innehållande kromsyra. Stockholmsbryggerierna uppgåve, att ehuru en stor personal praktiskt taget dagligen komme i beröring med dessa desinfektionsmedel, av vilka kloramin använts i över 10 års tid, därmed ej varit förenat annat obehag än att tillfälliga frätskador uppstått av hypokloriten, då arbetarna förfarit vårdslöst. Då betryggande skyddsanordningar förefunnes vid borttagandet av ölsten föreläge ej heller vid detta arbete någon sjukdomsrisk.

Skoghallsverken hade sedan 1915 tillverkat klor och hypoklorit och använt sistnämnda ämne för blekning av cellulosa. De vore landets största tillverkare av klor. Intet fall av yrkessjukdom hade därvid förekommit, och det förklarades med bestämdhet, att sådan sjukdom ej kunde förorsakas av dessa ämnen. Förekomme förgiftning av klorgas vore det alltid fråga om olycksfall.

Vid tändsticksfabrikerna vore arbetarna utsatta för påverkan av särskilt kromsyra. Något fall av inre sjukdom, som kunde ledas tillbaka till detta ämne, hade ej förekommit.

De invärtes sjukdomar, vilka ifrågasattes skola tillföras försäkringen, förekomme endast i ringa omfattning. Därför funnes knappast något behov för införlivande av dessa sjukdomar med försäkringen. Å andra sidan torde en sådan utvidgning av försäkringen icke komma att medföra några nämnvärda merkostnader för företagarna. Då den 1934 viddagna revisionen av konventionen syntes utgöra den väsentligaste anledningen till föreliggande lagprojekt, borde man i allt fall kunna låta sig nöja med att verkställa den komplettering, som följde av det till 1925 års konvention gjorda tillägget.

Större meningsskiljaktighet synes knappast föreligga därom, att inre sjukdomar, framkallade genom de i konventionen upptagna ämnena bensol och dess homologer samt deras nitro- och aminoderivater, halogenderivater av kolväten utav den alifatiska serien samt radioaktiva ämnen böra omfattas av försäkringen. Vad övriga i ämbetsverkens förslag medtagna ämnen beträffar synas visserligen de skadliga verkningarna av koloxid, cyan och cyanföreningar, klor, hypoklorit och klorkalk vanligen taga formen av akuta förgiftningar av olycksfallskaraktär, men fall hava även förekommit, vid vilka man ej kunnat fastställa någon bestämd eller mera begränsad tid för skadeverkningarna. Kloramin, nitrosa gaser samt kromsyra och dess föreningar kunna framkalla förgiftningar och andra inre sjukdomar, vilka otvivelaktigt äro att hänföra till yrkessjukdomarnas område. Då för övrigt om samtliga dessa ämnen gäller, att av dem förorsakade sjukdomar utomlands ansetts kunna omfattas av yrkessjukdomsförsäkringen, synas skäl föreligga att upptaga dem i den svenska lagstiftningen på området. Ifrågasättas kunde att därvid medtaga även vissa andra i ämbetsverkens utredning diskuterade ämnen. Med hänsyn bland annat till de begränsade möjligheterna att i de enskilda fallen

*Departements-
chefen.*

klarlägga sambandet mellan dylika hälsofarliga ämnen och sjukdomar, som de kunna framkalla, har jag emellertid icke funnit mig böra gå utöver ämbetsverkens förslag i detta hänseende.

Hudsjukdomar.

Ämbetsverken hava föreslagit, att vid den ifrågasatta utvidgningen av försäkringen även medtagas vissa hudsjukdomar, nämligen sådana som framkallas av ämnen, vilka såsom förorsakande jämväl inre sjukdomar av ämbetsverken hemställts till upptagande i lagen, ävensom primär hudkräfta (kancer).

Av ämbetsverkens utredning (*Bilaga C*, sid. 43 ff.) framgår, att de flesta i följd av yrkesarbete uppkommande fall av hudsjukdomar kunna härledas från andra orsaker än de sålunda angivna ämnena. Emellertid hava ämbetsverken funnit svårigheterna i flertalet enskilda fall att diagnosticera sjukdomen såsom följd av viss sysselsättning eller inverkan av visst ämne vara så betydande, att åtminstone tillvidare och intill dess ytterligare erfarenhet vunnits försäkringen icke lämpligen borde i någon avsevärdare utsträckning omfatta hudsjukdomar. Vad sålunda anförts gällde icke ets- och frätskador, som berodde av mer kortvarig inverkan av visst ämne. Ämbetsverken förutsatte emellertid att, såsom riksförsäkringsanstalten tidigare föreslagit, dylika skador måtte inbegripas under olycksfallsförsäkringen.

I *yttrandena* har *försäkringsrådet* icke haft något att erinra mot ämbetsverkens förslag i denna del.

Inom försäkringsrådet hava de båda *reservanterna*, *ledamöterna Almström* och *Carell*, funnit de största betänkligheterna mot den ifrågasatta utvidgningen av försäkringslagen hänföra sig till hudsjukdomarna. Med dessa vore förenade särskilda svårigheter i fråga om diagnosticeringen. Därtill komme att ersättningsskyldighetens omfattning vid hudsjukdomarna i betydande mån rönte inverkan av individuell känslighet och aktsamhet. En försäkring för sådana sjukdomar ledde till ett avslappnande av den försiktighet vid handhavandet av farliga ämnen, som vore det mest effektiva medlet mot hudsjukdomarnas utbredning. I denna del avstyrkte dessa ledamöter, att i lagen upptoges andra ämnen eller sjukdomar än de som inginge i konventionen.

Arbetsgivareföreningen har erinrat därom, att — om man undantoge de skadliga inverkningarna av radium och röntgen samt hudkräfta — 1934 års konvention avsåge endast sjukdomar i inre organ. Betydelsen därav vore uppenbar, då man besinnade hur försvinnande litet antalet dylika sjukdomar vore i förhållande till antalet hudsjukdomar. De här i landet gjorda läkaranmälningarna samt de från yrkesinspektörerna och med dem jämställda funktionärerna i ärendet avgivna yttrandena bekräftade också hur särskilt bristfälliga erfarenheterna vore i fråga om hudsjukdomarna och deras orsaker. Medan betänkligheterna emot förslaget vore mindre framträdande när det gällde de invärtes sjukdomarna uttalade sig föreningen därför utan tvekan emot detsamma i vad det avsåge hudsjukdomar.

Föreningen har beträffande sådana sjukdomar vidare anfört i huvudsak följande.

Av ämbetsverkens utredning och av upplysningar, som föreningen inhämtat från sina delägare, framginge tydligt hur svårt, ja, i stor omfattning omöjligt det vore att fastställa orsakssammanhanget mellan en hudsjukdom och visst av den sjuke i arbete handhaft ämne. Hudåkommor kunde uppstå av allehanda substanser, som icke vore att anse såsom giftiga eller farliga. Fuktighet, mekanisk påverkan m. fl. mer eller mindre naturliga omständigheter kunde bidraga till sjukliga förändringar i huden och till att göra densamma mera mottaglig för föroreningar. De sjukdomsalstrande ämnena och deras sammansättningar vore även så ofantligt växlande, att det ofta icke kunde fastställas, vilket ämne som kunnat föranleda åkomsten. Många gånger kunde det inträffa att sjukdomsanlagen funnits redan innan arbetaren blivit anställd vid företaget. Genom beröring med det särskilda ämnet hade sjukdomen endast aktualiserats. Ofta berodde hudsjukdomen på särskild individuell överkänslighet. En försäkring omfattande hudsjukdomar skulle även leda till ett förslappande av intresset hos såväl arbetsgivare som arbetare att vidtaga de förflyttningar eller skyddsåtgärder, som särskild disposition motiverade. Omöjligt vore också att utöva sådan kontroll över arbetarna, att därigenom förhindrades missbruk av en försäkring omfattande hudsjukdomar. Givetvis låge det nära till hands att tänka sig, att förekomsten av försäkring invercade oförmånligt på skötseln av t. ex. ett ådraget hudeksem.

Ämbetsverken hade också i princip kommit till det resultatet, att hudsjukdomarna lämpligen borde inordnas under sjukförsäkringen, där någon orsaksprövning icke behöfde vidtagas. Det vore därför märkligt, att ämbetsverken förordat — låt vara med betonande av förekommande svårigheter — att de nya ämnena, som föreslagits skola intagas i lagen, skulle medföra att under försäkringen komme att falla även de hudsjukdomar, som kunde ledas tillbaka till inverkan av sådana ämnen. Det väsentliga motivet för detta ställningstagande angåves vara, att hudsjukdomar i fråga om tidigare i försäkringslagen intagna ämnen vore jämställda med övriga sjukdomar. Ställde man sig emellertid på den ståndpunkten, att hudsjukdomarna icke annat än i undantagsfall borde medtagas inom yrkessjukdomsförsäkringen på grund av omöjligheten att med säkerhet diagnosticera dessa sjukdomar såsom följd av inverkan av ett visst ämne, kunde rimligen icke den omständigheten, att i lagen intoges ett ämne, vilket alstrade vissa invärtes sjukdomstillstånd, vara ett bärande motiv för att låta hudsjukdom, som möjligen kunde förorsakas av detta ämne, även inbegripas i lagstiftningen. Berörda förhållande kunde uppenbarligen icke underlätta diagnosticeringen. Tvärtom medtoges på så sätt vissa sjukdomsformer fullständigt utan hänsyn till diagnosticerings-svårigheterna.

Förslaget att även hudsjukdomar, uppkomna genom inverkan av de nya ämnena, skulle inbegripas i lagen vore så mycket märkligare som det här vore fråga om eksem och andra hudåkommor, vilka framträdde efter en långvarig skadlig påverkan. Man hade därvid frångått den fordran på kortvarighet i fråga om det skadegörande händelseförloppet, som uti det av riksförsäkringsanstalten tidigare framlagda förslaget till utbyggande av olycksfallsförsäkringslagen ansetts utgöra en oundgänglig förutsättning för den föreslagna utvidgningen av olycksfallsförsäkringsbegreppet till att avse vissa skadliga påverkningar å huden. Man hade då ansett, att just denna kortvarighet i fråga om skadepåverkan skapade förutsättningar för möjligheten att konstatera sambandet mellan sjukdomen och arbetet.

I föreningens yttrande över berörda förslag till ändring av olycksfallsförsäkringslagen hade angivits de skäl, som enligt föreningens mening motiverade ett avstående från tanken på att utvidga olycksfallsförsäkringslagen till de ifrågasatta hudåkommorna, även om dessa uppkomme under endast en kortare tids påverkan. Dessa skäl hade i stort sett samma giltighet i det nu förevarande sammanhanget. Under hänvisning till detta yttrande påpekade föreningen särskilt det däri anförda argumentet, att förekomsten och omfattningen av hudskadorna vore i mycket högre grad än andra sjukdomar beroende av de skadades egna åtgöranden. Därjämte erinrades om vad som i utredningen anförts rörande den olika grad av känslighet för hudpåverkan, som förekomme hos skilda personer, samt den lätthet med vilken merendels effektivt skydd kunde erhållas mot dylika påverkningar.

Genom att direkt angiva hudkräfta såsom yrkessjukdom hade man brutit mot principen, att försäkringens omfattning skulle vara bestämd genom angivande av det farliga ämne, till vilket sjukdomstillståndet kunde ledas tillbaka. Genom förslaget skulle sålunda hudkräfta medföra ersättningsrätt oberoende av det ämne eller den arbetsprocedur, varmed sjukdomen ställdes i samband. Att märka vore, att oaktat radiumhemmet i Stockholm under åren 1910—1929 behandlat 1,611 fall av hudkräfta inte något av dessa sjukdomsfall med säkerhet kunde sägas vara förorsakat av yrkesarbete. De särskilda undersökningarna hade ej heller lett till konstaterande av sådant samband i något fall. Från föreningens delägare inom väg- och vattenbyggnadsbranschen hade upplysts, att man finge särskilda asfalt (jordbeck) från tjära. För yrkesmännen stode det klart, att asfalt ej innehölle några som helst giftiga ämnen. Det kunde tvärtom ifrågasättas om ej hantering med asfalt i vissa hänseenden befordrade hälsotillståndet. Vad tjäran beträffade, vore det ej känt att i något fall hudkräfta uppstått på sådant sätt, att man måste antaga tjärens hanterande i yrkesarbetet vara orsaken till sjukdomen. Inom omnibusfacket, där personalen hade att hantera vissa mineraloljor som angivits kunna förorsaka hudkräfta, hade, såvitt föreningens delägare anginge, yrkessjukdom av sådant slag ej uppmärksamrats. Glycerinaktiebolaget hade upplyst, att där förekomme hantering av paraffin, utan att under de 30 senaste åren förekommit något fall av hudkräfta. Vid fabriken Tomten, där i tillverkningen inginge behandling av såväl olja som paraffin, kände man ej heller till något fall av hudkräfta. Vid sådant förhållande torde denna sjukdoms upptagande i försäkringslagen icke vara dikterat av annat motiv än önskan att rätta den nationella lagstiftningen efter föreliggande internationella konvention.

Grov- och fabriksarbetareförbundet har framhållit, att de båda av ämbetsverken anlidade utredningsmännen Boström och Topelius funnit eksem hos cementarbetare beträffande anamnes och etiologi uppfylla fordringarna på att rubriceras som yrkessjukdom. Enligt gällande kollektivavtal vore arbetarna tillförsäkrade en ringa ersättning vid dylik sjukdom. Såväl arbetsgivare som arbetare vore således ense om att cementeksem vore en sjukdom, som sammanhängde med arbetet. Förbundet ansåg därför att sjukdomen ifråga borde införas i yrkessjukdomsförsäkringslagen.

Med hänsyn till att hudsjukdomarna, enligt vad utredningen i ärendet visar, äro de ojämförligt talrikast förekommande yrkesåkommorna, vore det givetvis önskvärt om dessa sjukdomar eller åtminstone flertalet av dem kunde föras in under den av arbetsgivarna bekostade försäkringen. Varje sådan sjukdom kan emellertid framkallas på ett flertal olika sätt utan att man med ledning

av sjukdomstecknen kan med erforderlig säkerhet utröna dess orsak. Uppkommer sjukdomen jämförelsevis hastigt har man visserligen i fråga om orsaken i regel icke många möjligheter att välja emellan, men dessa möjligheter öka vanligen i antal ju längre eller mer obestämd den tid är, under vilken sjukdomen kan hava förorsakats. Även i de fall då sjukdomen framkallats ganska hastigt är det i fråga om möjligheten att bestämma dess orsak väsentlig skillnad mellan olika slags åkommor. Skavsår och blåsor samt ets- och frätskador kunna ofta med bestämdhet härledas från användandet av ett visst redskap eller inverkan av något visst ämne. Betydligt svårare är i detta hänseende bedömandet av flertalet andra hudåkommor, såsom eksem och inflammationer av olika slag, vilka kunna hava såväl yttre som inre orsaker. Såsom förut omnämnts ämnar jag senare i dag föreslå sådant tillägg till olycksfallsförsäkringslagen, att med skada till följd av olycksfall i arbete skall jämnställas bland annat under arbete jämförelsevis hastigt framkallade hudåkommor, dock endast sådana som uppkommit på mekanisk väg eller bestå i förfrysning eller förorsakats av frätande eller etsande ämnen, som ej finnas upptagna i yrkessjukdomsförsäkringslagen. Därmed skulle helt visst ersättning från arbetsgivarna komma att utgå för ett betydande antal hudåkommor. Vad övriga hudsjukdomar beträffar torde, så länge yrkessjukdomsförsäkringen bibehåller sin nuvarande form, försiktigheten bjuda att de endast efter hand inordnas under den av arbetsgivarna bekostade försäkringen. Att, såsom arbetsgivareföreningen förordat, helt utesluta dessa sjukdomar från berörda försäkring kan jag däremot icke tillråda. Det måste nämligen på sätt ämbetsverken anfört vara av värde för en framtida utveckling av försäkringen att man inom densamma redan nu får förvärva ökad erfarenhet rörande dessa talrikt förekommande yrkesåkommor. Vid valet av farliga ämnen synes man böra medtaga dem, vilka såsom även framkallande inre sjukdomar äro avsedda att upptagas i lagen. Likaledes anser jag att försäkringen även bör gälla primär hudkräfta. Visserligen synes denna sjukdom såsom yrkesåkomma vara mycket sällsynt i vårt land, men dess upptagande i lagen skulle möjliggöra ratificering av 1934 års konvention. Jag ansluter mig sålunda jämväl i fråga om hudsjukdomarna till ämbetsverkens förslag.

Vissa sjukdomar genom mekanisk inverkan.

Ämbetsverken hava (se *Bilaga C*, sid. 50 f.) övervägt att såsom yrkes-sjukdomar upptaga vissa åkommor, som kunna vara att tillskriva ensidigt arbete. Till sådana åkommor äro att hänföra bland annat vissa av vibrerande maskiner eller starkt buller orsakade sjukdomar ävensom krepiterande sen-skideinflammation, vissa slemsäcksinflammationer, epikondylit, skrivkramp och telegrafistkramp. Ämbetsverken hava emellertid — under erinran bland annat att dessa sjukdomar, i den mån de berodde på en kortvarig inverkan, inbegreps under förut omnämnda av riks-försäkringsanstalten avgivna förslag till utvidgning av olycksfallsförsäkringslagens omfattning — ansett sig i saknad av erfarenhet om berörda sjukdomar i övrigt för närvarande icke böra avgiva något förslag i vad dem anginge.

Såsom tidigare omnämnts har t. f. byråchefen Stenholm anmält avvikande mening från ämbetsverkens utlåtande i denna del samt ansett sjukdomar framkallade av maskiner eller verktyg med stötverkan, vilken överfördes på arbetaren, böra omfattas av försäkringen (se *Bilaga C*, sid. 67).

I *yttrandena* har ingen erinran gjorts mot ämbetsverkens utlåtande i denna del.

Departements-
chefen.

Senare i dag ämnar jag vid behandling av frågan om ändring av olycksfallsförsäkringslagen föreslå, att med skada till följd av olycksfall i arbete skall likställas skada, som förorsakats genom inverkan under högst några få dagar på mekanisk väg av arbetet, såsom senskideinflammation (senknarr) m. fl. åkommor. Enligt detta förslag skulle alltså vissa av här åsyftade yrkesåkommor falla under olycksfallsförsäkringen. Hur önskvärt det än vore att denna grupp av sjukdomar kunde i än större omfattning föranleda ersättning från den av arbetsgivarna bekostade försäkringen finner jag mig dock i brist på närmare utredning icke för närvarande böra härutinnan framlägga något förslag.

Smittsamma sjukdomar hos sjukvårdspersonal.

Enligt *ämbetsverkens* förslag skall försäkringen även omfatta sjukdom, som avses i 2 § epidemilagen, därest sjukdomen uteslutande eller till övervägande del förorsakats av den försäkrades arbete samt detta består i yrkesmässigt meddelande eller utövande av sjukvård eller barnmorskevärd eller utgöres av medicinsk undersökning å laboratorium, som står under allmän tillsyn.

Ämbetsverken (se *Bilaga C*, sid. 59 f.) hava däremot icke kunnat förorda, att under försäkringen hänfördes vissa andra akuta smittsamma sjukdomar, såsom halsfluss, influensa, kikhosta, mässling, påssjuka, vattkoppor m. fl., enär det vore förenat med stora svårigheter att beträffande dessa sjukdomar fastställa en praktiskt användbar avgränsning. Ej heller omfattar ämbetsverkens förslag den kroniska smittsamma sjukdomen tuberkulos. Rörande denna sjukdom hava ämbetsverken erinrat om, med vilken mångfald av olika inverkan faktorer den medicinska sakkunskapen här hade att räkna — inre anlag, konstitutionella förutsättningar, yttre omständigheter och betingelser. I betraktande komme även det ovissa i fråga om den tid, mycket växlade i olika fall, som kunde förflyta mellan infektionen och sjukdomsutbrottet. För flertalet tuberkulösa personer kunde ej avgöras om sjukdomen fattat rot månader eller år före ett visst insjukningstillfälle. Av dessa och andra skäl kunde vetenskapen ännu i allmänhet icke utröna sjukdomens ursprung i det särskilda fallet.

I *yttrandena* har ingen erinran gjorts mot ämbetsverkens förslag i denna del.

Svenska landstingsförbundet har beträffande förevarande fråga anfört följande.

Personal såväl i öppen som slutet sjukvård vore på grund av sitt yrke i högre grad än andra befolkningsgrupper utsatt för risken att bliva smittad av epidemiska och vissa andra sjukdomar. Mest hotad vore givetvis den egentliga sjukvårdspersonalen, medan sjukhusens ekonomi- och kontorspersonal i jämförelsevis ringa grad vore utsatt för smittorisk. En försäkring mot denna risk borde därför, såsom ämbetsverken föreslagit, avse allenast sjukvårdspersonalen.

Emellertid vore även beträffande denna personal behovet av ett obligatoriskt försäkringsskydd för smittorisker väsentligt olika. Landstingens och större städers sjukvårdspersonal vore sålunda i regel genom bestämmelser i respektive anställnings- (och pensions-) reglementen redan tillförsäkrad ungefär samma förmåner, som en försäkring av föreslagen art skulle kunna erbjuda dem, medan helt andra förhållanden oftast rådde beträffande de i privat tjänst anställda. Man kunde därför ifrågasätta, huruvida icke den förra gruppen borde ställas helt utanför den planerade försäkringen mot yrkessjukdomar, enär denna beträffande sagda personal icke skulle fylla något egentligt syfte utan allenast medföra en onödig omgång.

Emellertid syntes det svårt att på förhand draga upp en bestämd gräns mellan de båda nämnda grupperna. Beaktas måste också, såsom ämbetsverken framhållit, att åtminstone en del befattningshavare hos landsting och kommuner — nämligen elever, vikarier och annan extra personal — i regel icke innefattades under respektive reglementen och sålunda icke på förhand vore tillförsäkrade bestämda löne- (pensions-) förmåner vid bland annat sjukdom på grund av smitta i tjänsten, även om de genom särskilda beslut av respektive landsting eller kommunala organ plägade erhålla skäligen gottgörelse. Med hänsyn till dessa omständigheter ville det synas, som om man knappast kunde undgå att, såsom ämbetsverken föreslagit, låta försäkringen omfatta all egentlig sjukvårdspersonal, oavsett om den vore anställd hos det allmänna eller hos enskilda huvudmän.

Om så skedde, vore det emellertid oundgängligen nödvändigt att bereda möjlighet för de huvudmän, som redan på ett tillfredsställande sätt ordnat hithörande förhållanden för sagda personal att, om de så önskade, erhålla dispens från lagens bestämmelser. Dylik möjlighet till undantag syntes böra skapas i tvenne hänseenden. Sålunda borde en huvudman kunna erhålla dispens från den föreslagna lagen under förutsättning att huvudmannen garanterade all sin sjukvårdspersonal enahanda förmåner, som genom försäkringen skulle erbjudas. I en del fall kunde det tänkas vara lämpligt för huvudmannen att beträffande viss personal, i regel den av mera ordinarie karaktär, själv garantera ersättning under sjukdom på grund av smitta i tjänsten, medan i fråga om den mera löst anställda personalen anslutning till försäkringen kunde vara att föredraga. Möjlighet borde därför föreligga att för vissa befattningshavare, vilka vid arbetsoförmåga på grund av smitta ådragen i tjänsten redan garanterats tillfredsställande förmåner direkt av huvudmannen, meddela befrielse från erläggande av premie till den föreslagna försäkringen. Under förutsättning att ovan angivna undantag från densamma bereddades, vore intet att erinra mot att den egentliga sjukvårdspersonalen hos landstingen inbegreps under lagstiftningen i fråga.

Vad därefter anginge frågan, vilka smittsamma sjukdomar den föreslagna lagstiftningen skulle avse, borde man för närvarande inskränka sig till de sjukdomar, som avsåges i 2 § epidemilagen, samt primär hudkräfta. Frågan om tuberkulosens innefattande under lagen ifråga borde emellertid göras till föremål för fortsatt utredning.

Departements-
chefen.

De smittsamma sjukdomarna kunna knappast sägas tillhöra yrkessjukdomarna i egentlig mening. I vissa yrken förefinnas emellertid särskilt stora smittorisker, varför man torde kunna jämställa dessa yrken med farligt arbete, varom talas i yrkessjukdomsförsäkringslagen. Då för övrigt i denna lag redan inbegripes en smittsam sjukdom, mjältbrand, låt vara att denna till skillnad från övriga smittsamma sjukdomar i regel äger samband med vissa yrken, synes intet principiellt hinder förfinnas mot att låta försäkringen omfatta även smittsamma sjukdomar.

De farliga yrken, som här kunna ifrågakomma, äro i första hand de som avse behandling eller vård av sjuka. Härutinnan synes avseende icke böra fästas vid huruvida behandlingen eller vården från början varit föranledd av en smittsam sjukdom utan endast vid att smitta under behandlingen eller vården överföres från den sjuke. Beaktas bör i detta sammanhang att, förutom mjältbrand, även vissa andra sjukdomar, framförallt undulantfeber, kunna överföras från djur till människor. Även personer, vilka å laboratorier äro sysselsatta med medicinska undersökningar, kunna givetvis vara utsatta för särskilt stora smittorisker. Mot ämbetsverkens förslag att bereda försäkringens förmåner åt dem som yrkesmässigt meddela eller utöva sjuk- eller barnmorskevård eller arbeta med medicinska undersökningar å laboratorier, som stå under allmän tillsyn, har jag intet att erinra.

Ämbetsverken hava icke i sitt förslag medtagit personer, vilka visserligen hava sin utkomst inom sjukvården men sällan eller aldrig komma i direkt beröring med de sjuka. Jag avser härmed närmast ekonomipersonalen inom våra sjukvårdsinrättningar. Ämbetsverken hava funnit, att för ekonomipersonalen smittorisken är avsevärt mindre än för sjukvårdspersonalen. På grund härav torde det i allmänhet bereda större svårigheter att vid sjukdomsfall bland ekonomipersonalen härleda sjukdomen från arbetet än vad förhållandet är vid sjukdomsfall bland sjukvårdspersonalen. Ehuru man kan förmoda att även ekonomipersonalen är utsatt för större smittorisk än inom annan verksamhet anställda, har jag med hänsyn till vad i ärendet förekommit funnit mig böra godtaga ämbetsverkens förslag jämväl i denna del.

Ämbetsverken hava vidare begränsat sitt förslag till att gälla endast sådana sjukdomar, som avses i 2 § epidemilagen. I denna paragraf omförmälda sjukdomar äro pest, kolera, smittkoppor, fläckfeber, nervfeber, paratyfus, scharlakansfeber, difteri, akut barnförlamning, smittsam hjärnfeber, rödsot och spetälska. Med stöd av 24 § epidemilagen har Kungl. Maj:t i särskilda kungörelser, nr 296/1920, nr 36/1923, nr 180/1928 och nr 595/1935, förordnat, att vad i nämnda lag är stadgat angående sådan sjukdom, som omförmäles i 2 § 1 mom. samma lag, även skall äga tillämpning å återfallsfeber, sömnsjuka, undulantfeber och Weils sjukdom. Av ämbetsverkens utlåtande framgår, att ämbetsverken ansett jämväl sådan sjukdom, som genom särskild författning likställes med de i 2 § epidemilagen omförmälda, böra under angivna förutsättningar omfattas av försäkringen. Mot upptagande i yrkessjukdomsförsäkringslagen av samtliga nu angivna sjukdomar synes ingen erinran vara att göra. För att lagen skall erhålla sålunda avsedd räckvidd torde emellertid viss

jämkning i förslaget böra ske. Ifrågasättas kan huruvida icke utvidgningen av försäkringen borde i denna del vara något mer vittgående. Särskilt är att märka att förslaget icke omfattar tuberkulos. Med hänsyn till vad ämbetsverken anført rörande denna och övriga smittsamma sjukdomar torde det dock åtminstone tills vidare böra anstå med deras inordnande under försäkringen. Beträffande tuberkulosen bör emellertid, som landstingsförbundet framhållit, frågan härom göras till föremål för fortsatt undersökning.

Större delen av den personal, som beröres av förslaget, synes redan vara av arbetsgivarna tillförsäkrad motsvarande förmåner som beredas genom försäkringen. I anledning av vad landstingsförbundet härutinnan anført vill jag erinra, att för de huvudmän, vilka tillförsäkrat personalen dylika förmåner, möjlighet redan förefinnes enligt 15 § andra stycket olycksfallsförsäkringslagen att erhålla mot förmånerna svarande lindring i försäkringsavgiften.

Med hänsyn till det nytillkomna andra stycket har paragrafens sista stycke i departementsförslaget något ändrats. Motsvarande ändring har även vidtagits i 3 § samt i de av ämbetsverken föreslagna övergångsbestämmelserna.

I redaktionellt hänseende hava vidtagits vissa jämkningar i 1 § i ämbetsverkens förslag.

Med den omfattning, som lagen föreslagits skola erhålla, blir det möjligt för Sverige att ratificera 1934 års konvention.

Förslaget i övrigt.

3 §.

Enligt *ämbetsverkens* förslag skall den i 3 § angivna tid, inom vilken arbetaren för att kunna erhålla ersättning skall hava varit utsatt för farlig inverkan, i fråga om yrkessjukdom genom stendamm (silikos) utsträckas från ett till fem år före sjukdomens yppande. Rörande ämbetsverkens motiv till sitt förslag i denna del hänvisar jag till *Bilaga C*, sid. 61 f. Därjämte har enligt förslaget berörda tid, då fråga är om yrkessjukdom genom andra radioaktiva ämnen än radium, fastställts till tio år eller samma tid som gäller beträffande yrkessjukdom, framkallad av röntgenstrålar eller radium.

Vid ärendets behandling inom ämbetsverken ifrågasatte t. f. byråchefen Stenholm, huruvida icke vid yrkessjukdom, framkallad av stendamm, tidrymden ifråga borde sättas till tio år (se *Bilaga C*, sid. 68).

I *yttrandena* har *försäkringsrådet* meddelat, att rådet förhört sig med professorn i medicin vid karolinska mediko-kirurgiska institutet H. C. Jacobæus, som uttalat, att erfarenheten från såväl våra porslinsfabriker som från utlandet visade, att genom stendamm framkallad sjukdom kunde fortskrida efter det skadliga arbetets avslutande och giva invalidiserande symtom först efter längre tid än fem år. I anslutning till professor Jacobæus uttalande finge rådet — även med beaktande av vad ämbetsverken anført beträffande svårigheten att med en ytterligare utsträckning av berörda tid fastställa sam-

bandet mellan sjukdomstillståndet och det farliga arbetet — föreslå, att ifrågavarande tid, såsom för närvarande gällde beträffande röntgenstrålar och radium, bestämdes till tio år.

Reservanterna inom försäkringsrådet, *ledamöterna Almström och Carell*, funno sjukdomen silikos till sin natur och uppkomst fortfarande vara så bristfälligt känd, att det ej syntes tillrådligt att vidtaga ifrågasatta detaljändring förrän man vunnit större erfarenhet om sjukdomen. Då för närvarande påginge utredning i sådant syfte, syntes i allt fall tidpunkten ej vara lämplig för den föreslagna revisionen. Man finge ej heller bortse ifrån, att ersättningssskyldigheten för silikos redan enligt nuvarande bestämmelser utgjorde en mycket besvärande ekonomisk börda, särskilt för porslinsindustrien. En ändring av försäkringen i denna del på sätt i ämbetsverkens förslag ifrågasattes syntes med hänsyn därtill göra det nödvändigt att staten, såsom professor Jacobæus i avgivet yttrande också föreslagit, påtog sig de oberäkneliga ekonomiska konsekvenser, som följde av en dylik ändring.

De ömsesidiga socialförsäkringsbolagens förening har hemställt, att frågan om utsträckt tid för framställande av anspråk på ersättning för under arbete ådragen lungsjukdom genom stendamm måtte upptagas till prövning i samband med den åt socialstyrelsen och medicinalstyrelsen anförtrödda vetenskapliga undersökningen rörande ifrågavarande sjukdom.

Arbetsgivareföreningen, som vid sitt yttrande i denna del fogat en skrivelse från aktiebolaget Gustafsbergs fabriks intressenter, har anfört följande.

Yrkessjukdomen silikos hade lett till ett större antal fall av ersättningar enligt försäkringslagen. Det hade visat sig att lagens kompletterande med silikos lett till allvarsamma ekonomiska konsekvenser särskilt för den under brydsamma konjunkturförhållanden arbetande porslinsindustrien. Man hade på företagarhåll inom denna industri vid silikosens införande i försäkringslagen utgått ifrån, att då försäkringen icke skulle omfatta sådana fall, där sjukdomen yppats före den 1 januari 1931, industrien skulle i stort sett bliva befriad från ersättningsskyldighet gentemot de arbetare, som redan vid nämnda tidpunkt vore anställda inom industrien. Av försäkringsrådet träffat avgörande hade emellertid föranlett synnerlig osäkerhet rörande bedömandet av frågan, när sjukdomen kunde anses vara yppad. Denna oklarhet hade sin grund uti att kändedom om sjukdomens natur, dess uppkomst och utveckling vore bristfällig. För att vinna klarhet i dessa för porslinsindustrien så vitala frågor hade representanter för industrien igångsatt en enskild utredning rörande silikosens karaktär. Denna utredning hade nu övertagits av socialstyrelsen och medicinalstyrelsen men hade ännu icke lett till något resultat.

Av ovanstående framginge, att tidpunkten näppeligen vore lämplig för en ytterligare utvidgning av den ersättningsskyldighet, som åvilade arbetsgivarna ifråga om silikos. Ett rimligt hänsynstagande till en betydande näringsgren inom landet krävde i stället för ökad försäkringsskyldighet att ersättningsbördan lättades. Rent sakligt sett kunde också den föreslagna förlängningen av tiden för sjukdomens yppande leda till missbruk.

Grov- och fabriksarbetareförbundet har ansett, att den i 3 § angivna tiden borde beträffande silikos utsträckas till tio år.

Av utredningen i ärendet torde framgå, att yrkessjukdomen silikos kan framträda först åtskilliga år efter det arbetaren upphört att vara sysselsatt i

den verksamhet, vari sjukdomen framkallats. Någon ytterligare utredning härom synes därför icke vara erforderlig. Ambetsverken hava också funnit sig kunna föreslå, att den i 3 § angivna tiden beträffande silikos utsträcker till fem år. Försäkringsrådet har med stöd av inhämtat utlåtande från sakkunnig läkare förordat, att tiden ifråga utsträcker till tio år. Då jag ansett mig böra biträda denna försäkringsrådets mening, har departementsförslaget avfattats i överensstämmelse härmed.

5 §.

I 5 § *gällande lag* stadgas, att ersättning i anledning av yrkessjukdom utbetalas av den försäkringsinrättning, där arbetaren vid tidpunkten för sjukdomens yppande är försäkrad jämlikt olycksfallsförsäkringslagen; dock skall, där arbetaren före nämnda tidpunkt upphört att vara anställd i farligt arbete, ersättningen utbetalas av den försäkringsinrättning, där arbetaren på grund av dylik anställning senast var försäkrad jämlikt berörda lag. Har arbetaren inom i 3 § angiven tidrymd varit på grund av anställning i farligt arbete jämlikt omfördelade lag försäkrad i mer än en försäkringsinrättning, skall — där ej annan överenskommelse träffats — kostnaden för ersättningen fördelas mellan försäkringsinrättningarna i förhållande till den tid försäkringen i envar av dem sålunda omfattat.

Ambetsverken hava icke föreslagit någon ändring i denna paragraf.

I yttrandena har *försäkringsrådet* emellertid erinrat, att då man i fråga om de smittsamma sjukdomarna — inbegripet mjältbrand — i regel med ganska stor säkerhet kunde angiva tidpunkten för smittoämnets inträngande i kroppen eller inom vilken tidrymd smittan hade ådragits, de i 5 § givna bestämmelserna icke borde tillämpas i fråga om dessa sjukdomar. Rådet föreslog därför, att till paragrafen måtte göras ett tillägg, gällande smittsamma sjukdomar, av innehåll, att om sådan sjukdom med säkerhet kunde anses ådragen under visst bestämt arbete, ersättning skulle utgivas av den försäkringsinrättning, där vederbörande varit försäkrad under tiden för detta arbete, samt att om han under tid, då han kunnat ådraga sig sjukdomen, varit på grund av anställning i farligt arbete försäkrad i olika inrättningar, ersättningen skulle fördelas mellan inrättningarna efter huvudtalet.

Vad försäkringsrådet sålunda anfört rörande de smittsamma sjukdomarna torde även gälla åtskilliga andra såväl av gällande lag som av nu ifrågavarande förslag omfattade sjukdomar, exempelvis akuta förgiftningar utan olycksfalls-karaktär. Med hänsyn härtill synes en lagändring på denna punkt böra givas en mer allmän avfattning. Beträffande lagändringens innebörd i övrigt är jag ense med rådet om att, därest en i lagen avsedd yrkessjukdom med säkerhet kan anses ådragen under visst bestämt arbete, kostnaden för ersättningen bör bäras av den försäkringsinrättning, vari arbetaren under detta arbete var försäkrad. Likaledes synes böra gälla, att, om sjukdomen kan hänföras till viss bestämd tid fallande inom i 3 § angiven tidrymd, endast försäkringsinrättning, vari han under sagda tid var försäkrad, bör deltaga i kostnaden. I sistnämnda fall torde

*Departements-
chefen.*

dock anledning saknas att frågå den nu i 5 § stadgade fördelningsgrunden. Då försäkringsrådet föreslår kostnadsfördelning efter huvudtalet, lär rådet emellertid närmast avse det fall, att en arbetare, som samtidigt är försäkrad i två (eller flera) försäkringsinrättningar, drabbas av en yrkessjukdom, utan att det med säkerhet kan avgöras vilken av försäkringsinrättningarna bör svara för ersättningen. Då liknande fråga kan uppstå beträffande exempelvis ett olycksfall på färd mellan två olika arbetsgivares arbetsställen, men olycksfallsförsäkringslagen icke innehåller någon bestämmelse angående kostnadsfördelningen i dylikt fall, synes det mig icke behöfligt eller lämpligt att införa en sådan bestämmelse i nu förevarande lag. I överensstämmelse med vad jag sålunda anført har 5 § avfattats vid den nu företagna omredigeringen av densamma.

7 §.

Enligt 7 § *gällande lag* är rätt till ersättning i anledning av yrkessjukdom förfallen, därest icke inom två år från dagen för sjukdomens yppande eller, där sjukdomen inom samma tid föranlett arbetarens död, från dödsdagen underrättelse enligt 20 § olycksfallsförsäkringslagen lämnats arbetsgivaren eller arbetsföreståndaren eller framställning om ersättning gjorts hos riks-försäkringsanstalten eller försäkringsrådet eller, där försäkringsbolag skall utbetala ersättningen, hos anstalten, rådet eller bolaget.

Ämbetsverken hava visserligen funnit, att denna bestämmelses tillämpning ifråga om sjukdomen silikos kunde vålla vissa svårigheter. Av anförda skäl hava emellertid ämbetsverkan icke ansett sig böra föreslå någon ändring av lagen i denna del (se *Bilaga C*, sid. 62 f.).

I *yttrandena* har *försäkringsrådet* anført följande.

Enligt rådets mening kunde ifrågavarande preskriptionsbestämmelse understundom leda till obilliga resultat. Utgångspunkten för tiden vore sjukdomens yppande, vilket i regel torde nära sammanfalla med läkarens konstaterande av sjukdomen. Ibland måste emellertid sjukdomen anses yppad relativt lång tid innan densamma konstaterats, vilket förhållande kunde bero på att vederbörande dröjt med att söka läkare eller att den behandlande läkaren icke ställt rätt diagnos. I sådant fall kunde det för den försäkrade te sig obilligt, att en preskriptionstid löpt, trots att han saknat anledning att vidtaga en preskriptionsavbrytande åtgärd. Rådet ville i detta sammanhang hänvisa till vad lagrådet yttrat vid behandlingen av 7 § i förslaget till nu gällande lag: »För att icke prövningen av ett anspråk å ersättning enligt den föreslagna lagen må allt för länge fördröjas har i förevarande paragraf stadgats en preskriptionsfrist, räknad från det sjukdomen yppats, med särskilt undantag för det fall att sjukdomen medfört döden. Denna frist har satts till ett år eller kortare än i allmänhet frister av liknande slag. Även med beaktande av de skäl, som anförts för förslaget i denna del, vill lagrådet ifrågasätta, om icke fristen bör förlängas till åtminstone två år, detta särskilt med hänsyn till den obestämdhet, som vidlåder utgångspunkten för fristen: tiden för sjukdomens yppande. Svårighet att fastställa tiden, då sjukdomen skall anses hava yppats, uppstår i synnerhet därest arbetaren dröjt att söka läkare. Dylikt dröjsmål kan i allt fall lätteligen medföra, att, då läkaren konstaterar sjukdomen och arbetaren därigenom erhåller känne-

dom om dess verkliga art, redan avsevärd tid förflutit från det sjukdomen i lagens mening var att anse såsom yppad.»

Sedan lagrådet avgivit detta uttalande hade i lagen upptagits även sjukdomen stendammslunga. Enligt försäkringsrådets mening hade numera vunnit erfarenhet särskilt i fråga om sistnämnda sjukdom givit vid handen, att en ändring i paragrafens bestämmelser borde ske beträffande utgångspunkten för ifrågavarande preskriptionstid. I anslutning till vad ovan anförts ansåge försäkringsrådet, att denna tid borde räknas från den dag, då arbetaren erhållit vetskap om att han lede av sådan yrkessjukdom, som omfattades av lagen. Då i det stora flertalet fall den försäkrade torde erhålla vetskap om sjukdomens art i nära anslutning till dess yppande, syntes den av rådet föreslagna ändringen få betydelse allenast i ett mindre antal fall, men därigenom undvekes, att försäkrad, som genom sin ovetskap om sjukdomens art saknat anledning att företaga en preskriptionsavbrytande åtgärd, skulle gå miste om sin rätt.

Grov- och fabriksarbetareförbundet har uppgivit, att vid en av medicinalstyrelsen i oktober 1934 företagen undersökning av 377 arbetare vid Gustafsbergs porslinsfabrik konstaterats silikos hos ett flertal arbetare. Dessa skulle inom två år därefter ha underrättat arbetsgivaren därom för att icke förlora sin rätt till ersättning. Den stora utbredningen av sjukdomen fordrade dock att man av psykologiska skäl ginge varsamt fram när man underrättade vederbörande om resultatet av undersökningen. De hade icke heller dittills underrättats om sjukdomen. Då det i sagda fall gällde en officiell undersökning ville förbundet hemställa, att de arbetare som blivit undersökta och hos vilka konstaterats silikos befriades från anmälningsskyldighet enligt 7 §.

Vad försäkringsrådet anført synes mig värt beaktande. Såsom rådet framhållit torde i flertalet fall den, som drabbas av en yrkessjukdom, erhålla vetskap om arten av denna i nära samband med sjukdomens yppande. Den av rådet föreslagna lagändringen synes därför kunna begränsas till att angiva utgångspunkten för preskriptionstiden till dagen för sjukdomens yppande eller den senare tidpunkt, arbetaren erhållit kännedom om sjukdomens art. I de sällsynta fall, där arbetaren icke erhållit vetskap om arten av yrkessjukdomen förrän efter dennas yppande, lär detta framgå av den utredning, som under alla förhållanden måste införskaffas för fallens bedömande. Någon särskild bevisning torde därför icke behöva föreskrivas i berörda avseende. Kommer en lagändring i angivna riktning till stånd, följer härav att sådan åtgärd, varom grov- och fabriksarbetareförbundet för visst fall hemställt, icke skulle bli erforderlig.

*Departements-
chefen.*

9 §.

I denna paragraf hava *ämbetsverken* föreslagit vissa ändringar, som äro betingade av de föreslagna tilläggen till 1 §.

Departementsförslaget överensstämmer härutinnan med ämbetsverkens förslag.

Övergångsbestämmelserna.

Enligt första stycket i de av *ämbetsverken* föreslagna övergångsbestämmelserna skola lagändringarna träda i kraft den 1 januari 1937 men

i fråga om sjukdom, som icke finnes upptagen i nu gällande lag, icke äga tillämpning, därest sjukdomen yppats före nämnda dag, och ej heller beträffande dylik sjukdom, som yppats senare, därest arbetaren icke efter lagändringarnas ikraftträdande varit sysselsatt med arbete i verksamhet, där arbetarna äro utsatta för inverkan av den art, som framkallat sjukdomen. I fråga om sjukdom, framkallad av stendamm, skall enligt andra stycket bestämmelsen i 3 § äga tillämpning, därest den i samma paragraf i gällande lag omförmälda tiden av ett år icke redan utlöpt vid lagändringarnas ikraftträdande.

T. f. byråchefen Stenholm var inom ämbetsverken av skiljaktig mening och ansåg, att andra stycket icke borde upptagits i förslaget (se *Bilaga C*, sid. 68).

I *yttrandena* har *försäkringsrådet* i likhet med ämbetsverken funnit, att i fråga om yrkessjukdom, framkallad av stendamm, den i 3 § stadgade förlängda tiden borde tillämpas, därest den i gällande lag omförmälda tiden av ett år icke redan utlöpt den 1 januari 1937.

Grov- och fabriksarbetareförbundet har erinrat, att när genom lagen den 12 september 1930 silikos förklarades från och med den 1 januari 1931 vara att hänföra till av försäkringen omfattad yrkessjukdom, gränserna för lagens tillämplighet blivit så snävt avgränsade att arbetare, hos vilka sjukdomen yppats före lagens ikraftträdande, icke erhållit ersättning för yrkessjukdom oaktat de vid ikraftträdandet och senare arbetat i samma företag vari de ådragit sig sjukdomen. Ingen tvekan om var dessa arbetare ådragit sig sjukdomen föreläge således, och lagens bestämmelser att dessa arbetare icke skulle inrymmas under densamma saknade därför motivering. Förbundet förordade, att lagen tillfördes en bestämmelse om att arbetare, som ådragit sig silikos och fortfarande vore anställd vid det företag, där han ådragit sig sjukdomen, skulle inrymmas i lagen oavsett tidpunkten för sjukdomens yppande eller när han upphörde med det farliga arbetet. Förbundet föreslog vidare, att andra stycket i övergångsbestämmelserna till ämbetsverkens lagförslag icke måtte upptagas i den nya lagen.

Departements-
chefen.

Mot första stycket i övergångsbestämmelserna till ämbetsverkens förslag, vilket stycke är avfattat efter mönster av övergångsbestämmelserna till gällande lag, synes ingen erinran vara att framställa. Förutom den ändring, som föranletts av ändringen i 1 § sista stycket, har dock i departementsförslaget vissa smärre jämkningar av formell natur vidtagits.

Däremot har jag icke ansett mig böra biträda vad ämbetsverken i andra stycket föreslagit. Bestämmelsen ifråga skulle innebära, att den rörande silikos i 3 § föreslagna utsträckta tiden icke skulle komma de arbetare till godo, vilka väl varit sysselsatta i för silikos farligt arbete efter den 1 januari 1931 och således omfattats av försäkringen men vilka sedermera upphört med det farliga arbetet före den 1 januari 1936. Jag vill erinra, att jämlikt övergångsbestämmelserna till gällande lag en arbetare, hos vilken yrkessjukdom yppats efter lagens ikraftträdande, kunde erhålla full ersättning enligt lagen även om arbetaren blott någon enda dag efter ikraftträdandet varit sysselsatt i farlig verksamhet och det därför med visshet kunde sägas att sjukdomen

framkallats under tid, då försäkringen icke var gällande. Vid jämförelse härmed synes det obilligt att nu av andra och uteslutande formella skäl förvägra vissa arbetare, vilka när deras sjukdom grundlades voro omfattade av försäkringen, möjligheten att göra deras rätt enligt försäkringen gällande.

Att, såsom grov- och fabriksarbetareförbundet förordat, ur den av arbetsgivarna bekostade försäkringen skulle bestridas ersättningar även åt arbetare, hos vilka sjukdomen yppats redan innan försäkringen trädde i kraft, synes där emot knappast kunna ifrågakomma. Mot en dylik bestämmelse kan nämligen bland annat erinras, att det icke vore förenligt med själva försäkringsbegreppet om ersättning från försäkringen utginge för en sjukdom, som varit känd redan innan försäkringen blivit gällande.

Departementschefen hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över det inom socialdepartementet omarbetade förslaget till *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkes-sjukdomar* av den lydelse bilaga (*Bilaga A*)¹⁾ till detta protokoll utvisar måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:

Erik Skoglund.

¹⁾ Denna bilaga, vilken är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Översättning.

Förslag till konvention (nr 42) angående ersättning för yrkessjukdomar (reviderad 1934).¹⁾

Artikel 1.

1. Varje medlem av internationella arbetsorganisationen, som ratificerar denna konvention, förbinder sig att tillförsäkra personer, som falla offer för yrkessjukdomar, eller deras rättsinnehavare en ersättning, grundad på de allmänna principerna i den nationella lagstiftningen angående ersättning för olycksfall i arbete.

2. Denna ersättning skall icke vara lägre än den, som i den nationella lagstiftningen stadgas för skada till följd av olycksfall i arbete. Med detta förbehåll skall det stå varje medlem fritt att vid fastställandet i den nationella lagstiftningen av de villkor, under vilka ersättning för ifrågavarande sjukdomar skall betalas, och vid tillämpningen på dessa sjukdomar av sin lagstiftning om ersättning för olycksfall i arbete vidtaga sådana förändringar och anpassningar, som kunna synas lämpliga.

Artikel 2.

Varje medlem av internationella arbetsorganisationen, som ratificerar denna konvention, förbinder sig att anse såsom yrkessjukdomar de sjukdomar och förgiftningar, vilka framkallas av de i efterföljande förteckning upptagna ämnen, då dessa sjukdomar eller förgiftningar drabba arbetare, sysselsatta i yrken, industrier eller förfaranden, som finnas upptagna på motstående plats i förteckningen, och då desamma härröra från arbete i ett företag, som är underkastat förut nämnda nationella lagstiftning.

Förteckning.

Sjukdomar och giftiga ämnen	Motsvarande yrken, industrier och förfaranden
Förgiftning genom bly, dess legeringar eller föreningar jämte de direkta följderna därav.	Handhavande av mineral, innehållande bly, därunder inbegripet blyhaltig aska från zinkhyttor. Smältning av gammal zink och bly i tackor. Tillverkning av föremål av gjutet bly eller blyhaltiga legeringar. Grafiska industrier. Tillverkning av blyföreningar. Tillverkning och reparation av elektriska ackumulatörer. Beredning och användning av emaljer innehållande bly. Polering med tillhjälp av blyfilspån eller blyhaltig tennaska. Måleriarbete, innefattande beredning eller behandling av täckande ämnen, kitt eller färgämnen, innehållande blypigment.
Förgiftning genom kvicksilver, dess amalgamer eller föreningar jämte de direkta följderna därav.	Handhavande av kvicksilvermineral. Tillverkning av kvicksilverföreningar. Tillverkning av mätnings- eller laboratorieapparater. Beredning av råämnen för tillverkning av hattar. Brännförgyllning. Användning av kvicksilverpumpar vid tillverkning av glödlampor. Tillverkning av knallhattar och tändrör med knallkviksilver.

¹⁾ Ingressen här utesluten.

Sjukdomar och giftiga ämnen	Motsvarande yrken, industrier och förfaranden.
Mjältbrandssmitta.	Arbete, som medför beröring med mjältbrandssmittade djur. Handhavande av kvarlevor av djur, inbegripet hudar, klövar, hovar och horn.
Silikos, med eller utan lungtuberkulos, för såvitt silikosen är en väsentlig orsak till arbetsoförmågan eller döden.	Lastning och lossning eller transport av varor. Industrier eller förfaranden, som enligt den nationella lagstiftningen medföra risk för silikos.
Förgiftning genom fosfor eller dess föreningar jämte de direkta följderna därav.	Alla förfaranden, som innebära framställning, frigörande eller användning av fosfor eller dess föreningar.
Förgiftning genom arsenik eller dess föreningar jämte de direkta följderna därav.	Alla förfaranden, som innebära framställning, frigörande eller användning av arsenik eller dess föreningar.
Förgiftning genom bensol eller dess homologer eller deras nitro- eller aminoderivater jämte de direkta följderna därav.	Alla förfaranden, som innebära framställning, frigörande eller användning av bensol eller dess homologer eller deras nitro- eller aminoderivater.
Förgiftning genom halogenderivater av kolväten utav den alifatiska serien.	Alla förfaranden, som innebära framställning, frigörande eller användning av sådana halogenderivater av kolväten utav den alifatiska serien, vilka angivas i den nationella lagstiftningen.
Patologiska rubbningar, förorsakade av: a) radium eller andra radioaktiva ämnen; b) X-strålar.	Alla förfaranden, som utsätta arbetaren för inverkan av radium, radioaktiva ämnen eller X-strålar.
Primär hudkräfta (epiteliom).	Alla förfaranden, som innebära handhavande eller användning av tjära, beck, jordbeck, mineraloljor eller paraffin eller av föreningar, produkter eller avfall av dessa ämnen.

Artikel 3.

De officiella ratifikationerna av denna konvention skola delgivas nationernas förbunds generalsekreterare och registreras av honom.

Artikel 4.

1. Denna konvention är bindande allenast för de medlemmar av internationella arbetsorganisationen, vilkas ratifikationer registrerats av generalsekreteraren.

2. Den träder i kraft tolv månader efter det två medlemmars ratifikationer registrerats av generalsekreteraren.

3. Därefter träder denna konvention i kraft för varje medlem tolv månader från den dag, då dess ratifikation registrerats.

Artikel 5.

Så snart ratifikationerna för två medlemmar av internationella arbetsorganisationen registrerats hos sekretariatet, skall nationernas förbunds generalsekreterare därom notificera alla medlemmarna av internationella arbetsorganisationen. Han skall likaledes notificera dem registreringen av ratifikationer, som senare delgivits honom av andra medlemmar av organisationen.

Artikel 6.

1. Varje medlem, som ratificerat denna konvention, kan, sedan fem år förflutit från den tidpunkt, då konventionen först trädde i kraft, uppsäga densamma genom en skrivelse, som delgives nationernas förbunds general-sekreterare och av honom registreras. Uppsägningen träder icke i kraft förrän ett år efter det den registrerats hos sekretariatet.

2. Varje medlem, som ratificerat denna konvention och icke inom ett år efter utgången av den i föregående stycke nämnda femårsperioden gör bruk av den i denna artikel stadgade uppsägningsrätten, skall vara bunden för en ny period av fem år och kan därefter, med iakttagande av de i denna artikel föreskrivna villkoren, uppsäga konventionen vid utgången av varje femårsperiod.

Artikel 7.

Vid utgången av varje tidrymd av tio år, räknat från denna konventions ikraftträdande, skall internationella arbetsbyråns styrelse förelägga general-konferensen en redogörelse för tillämpningen av denna konvention och taga under övervägande, huruvida det finnes anledning att på konferensens dagordning uppföra frågan om dess revision helt eller delvis.

Artikel 8.

1. I fall konferensen skulle antaga en ny konvention, innebärande revision helt eller delvis av förevarande konvention, och den nya konventionen icke föreskriver annat,

a) skall en medlems ratifikation av den nya, reviderade konventionen, för så vitt denna trätt i kraft, medföra omedelbar uppsägning av förevarande konvention, oberoende av vad i artikel 6 här ovan stadgas;

b) skall från den dag, då den nya, reviderade konventionen träder i kraft, förevarande konvention icke längre kunna ratificeras av medlemmarna.

2. Förevarande konvention skall likväl förbliva gällande till form och innehåll för de medlemmar, som ratificerat densamma och icke ratificera den nya, reviderade konventionen.

Artikel 9.

De franska och engelska texterna till denna konvention skola båda äga vitsord.

Bilaga C.

Till KONUNGEN.

Kungl. Maj:t har den 8 februari 1935 anbefallt socialstyrelsen, riksförsäkringsanstalten och medicinalstyrelsen gemensamt att i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder och riktlinjer, som angivits i en av ämbetsverken den 31 januari 1935 uppgjord plan, verkställa utredning om revision av gällande lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar samt senast den 15 oktober 1935 inkomma med densamma ävensom med förslag till de ändrade författningsbestämmelser, som av utredningen föranledas. Enligt det av Kungl. Maj:t den 7 december 1934 lämnade uppdrag till ämbetsverken att uppgöra nyssnämnda plan borde vid revisionen i första hand beaktas ett av internationella arbetskonferensen i Genève den 21 juni 1934 vid dess adertonde sammanträde antaget förslag till kouvention angående ersättning för yrkessjukdomar ävensom en av landsorganisationen i Sverige i skrivelse den 30 oktober 1934 gjord framställning i ämnet. I sistnämnda skrivelse har landsorganisationen hemställt, att vid den ifrågakvarande revisionen måtte beaktas i skrivelsen närmare angivna framställningar av vissa till landsorganisationen anslutna förbund.

Sedermera hava till ämbetsverken den 13 mars och den 6 september 1935 överlämnats två till chefen för socialdepartementet ingivna skrivelser. I den förra av dessa har herr C. Wiberg m. fl. ombud för arbetare inom porslins-industrien hemställt om beaktande vid revisionen av vissa av dem anförda omständigheter med avseende å sjukdomen stendammslunga. I den senare framställningen har svenska kommunalarbetsförbundet hemställt, att utredning måtte företagas, om vilka av de smittsamma sjukdomar, för vilka sjukhuspersonal är utsatt i tjänsten, som äro av natur att kunna inrymmas under yrkessjukdomar.

Kungl. Maj:t har den 7 juni 1935 på framställning av ämbetsverken be-myndigat dem att för utredningen i fråga tillkalla tre sakkunniga. Ämbetsverken hava i enlighet härmed tillkallat professorn i kemisk teknologi vid tekniska högskolan C. F. Kullgren, professorn i praktisk medicin vid universitetet i Uppsala G. Bergmark och docenten i dermatologi och syfilidologi vid Karolinska medico-kirurgiska institutet J. V. Strandberg.

Sedan ämbetsverken vidare hos Kungl. Maj:t hemställt, att för utförande enligt närmare anvisningar av vissa praktiska undersökningar angående förekomsten i vårt land och verkningarna av vissa yrkesåkommor få anlita en läkare, har Kungl. Maj:t genom beslut den 20 juni och den 6 september 1935 lämnat medgivanden härtill. Dylika undersökningar hava enligt ämbetsverkens uppdrag utförts av medicine licentiaten G. Boström och tjänstemannen hos riksförsäkringsanstalten civilingenjören C. Topelius.

Med anledning av det ämbetsverken lämnade uppdrag få ämbetsverken anförda följande.

I. Allmänna synpunkter.

Gällande lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar den 14 juni 1929 erhöll i saknad av föregående erfarenhet i vårt land ett jämförelsevis snävt tillämpningsområde. Vid lagens tillkomst förutsattes också en utvidgning av dess omfattning i mån av framträdande behov. Lagen i dess ursprungliga lydelse har som bekant ändrats endast genom upptagande i densamma — genom lag den 12 september 1930 — även av sjukdomen stendammslunga (silikos).

I vilken utsträckning den ifrågavarande lagstiftningen kommit till tillämpning framgår av följande sammanställning:

Yrkessjukdomar under femårsperioden 1930—1934.

(Stendammslunga 1931—1934.)

1. = I riksförsäkringsanstalten försäkrade arbetare.
2. = I ömsesidiga bolag försäkrade arbetare.

	A n t a l					
	Inkomna anmälningar		Därav ersatta fall		Därav invaliditetsfall	
	1.	2.	1.	2.	1.	2.
Arsenik eller förening därav	3	7	1	4	—	1
Bly eller legering eller förening därav	48	73	41	61	1	2
Kvicksilver eller amalgam eller förening därav	9	3	7	1	—	—
Fosfor eller förening därav	—	1	—	—	—	—
Stendamm	100	36	56	15	30	5
Strålände värme eller ljus	18	7	15	6	1	—
Röntgenstrålar eller radium	4	—	2	—	1	—
Mjaltbrandssmitta	4	1	3	1	—	—
Summa	186	128	125	88	33	8

Inom ramen för lagens giltighet föreligger alltså numera viss erfarenhet i fråga om de under densamma hörande yrkessjukdomar. Denna erfarenhet visar, att lagen i vårt land fyller ett behov av likställande inom socialförsäkringen i vissa fall av yrkessjukdomar med olycksfall i arbete. Den större kännedom, som förvärvats om förekomsten av de sjukdomar, som omfattas av den ifrågavarande försäkringen, samt deras orsaker och verkningar, har också föranlett försäkringens organ till främjande i möjligaste mån av åtgärder för deras förekommande. I detta syfte hava sålunda genom riksförsäkringsanstaltens medverkan arbetsgivare, som hava sina arbetare försäkrade i anstalten, anordnat röntgenundersökningar av arbetarna i företag, som visat sig medföra stendammslunga (silikos) eller fara för sådan sjukdom. Dyliga undersökningar utföras numera genomgående bland i anstalten försäkrade arbetare i kvartskvarnar, stålgjuterier, porslinsfabriker samt vissa gruvor och det i regel såväl vid arbetarens första anställande i företaget som sedermera periodiskt. Liknande undersökningar hava anordnats i vissa fall mot fara till följd av den andra i ordningen av de ämnen, som hittills i vårt land visat sig mest orsaka yrkessjukdom, nämligen bly. I den mån arbetsgivare visar, att han ej vidare använder ett farligt ämne i sin verksamhet eller att han vidtagit effektiva åtgärder för farans undanröjande, bortfaller eller minskas för honom försäkringsrisken och försäkringskostnaden.

Den gjorda erfarenheten om yrkessjukdomsförsäkringens tillämpning har emellertid också ådagalagt, att denna försäkring ställer stora krav på den

undersökande och intygsskrivande läkaren såväl för fastställande i det särskilda fallet av sjukdomsorsaken och dess samband med visst i arbetet använt ämne som för bedömning av, om och i vad mån till följd av inverkan av sådant ämne arbetaren bör avhålla sig från arbete. Ofta måste patienten hänvisas till undergående av undersökning av specialist. Anstalten har också vidtagit åtgärder för att särskilda formulär till läkarintyg blivit fastställda för yrkessjukdomar och visst slag därav t. ex. stendamslunga. Vid en utvidgning av yrkessjukdomsförsäkringens omfattning måste även beaktas, att de större kraven i nämnda avseende kunna behörigen uppfyllas.

Vad åter beträffar de sjukdomar, som *icke* höra under den gällande yrkessjukdomsförsäkringen, men som likväl föranledas eller kunna föranledas av hälsofarligt arbete, saknas allt fortfarande i vårt land önskvärd kännedom om förekomsten av dylika sjukdomar. Visserligen har genom kungörelsen den 10 februari 1933 i allmänna läkarinstruktionen införts bestämmelse om skyldighet för varje läkare att rörande under hans behandling kommande sjukdomsfall, som kan vara föranlett av hälsofarligt arbete, skyndsamt göra anmälan till medicinalstyrelsen enligt fastställt formulär. Anmälningarna skola, sedan medicinalstyrelsen tagit del av dem, av styrelsen översändas till yrkesinspektionens chefsmyndighet. Denna anmälningsskyldighet har emellertid, såsom ämbetsverken redan tidigare i annat sammanhang anmärkt, fullgjorts i alltför begränsad omfattning. Inom den frivilliga sjukförsäkringen, som ju inbegriper även här ifrågavarande slag av sjukdomar, har hittills anledning saknats att särskilt uppmärksamma andra av visst arbete härflytande sjukdomsfall än de, vilka äro att anse såsom yrkessjukdomar. Vad yrkesinspektörerna och bergmästarna beträffar erhålla de givetvis i sin verksamhet viss kännedom även om en del sådana av hälsofarligt arbete föranledda sjukdomar, som kunna påkalla deras uppmärksamhet. Jämlikt planen för ifrågavarande utredning hava ämbetsverken också sökt tillgodogöra sig deras nämnda kunskap.

I sitt utlåtande den 21 april 1928 med förslag till försäkring för yrkessjukdomar anförde ämbetsverken, att det vid olycksfall i regel icke vore förenat med svårighet att konstatera, huruvida samband mellan arbetet och olycksfallet föreläge. Helt annat vore förhållandet rörande yrkessjukdomar. Att diagnosticera dessa och ställa dem i samband med arbetet inom visst yrke ställde sig ofta mycket vanskligt. På grund av bland annat här antydda svårigheter vore det givetvis av största betydelse, att den ifrågasatta likställigheten med olycksfallsskadorna inskränktes till sådana sjukdomar, där diagnosticeringen och klarläggandet av samband mellan arbete och sjukdom icke erbjöde alltför stora svårigheter. Vid framläggande av den proposition (1929 nr 184), som ledde till nu gällande lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar, gjorde också föredragande departementschefen i anslutning till vad ämbetsverken anförde följande *principiella uttalande* rörande frågan om den blivande lagstiftningens tillämpningsområde: »Vid bestämmande av de sjukdomar, som skola omfattas av den föreslagna lagen, bör såsom jag redan berört strängt fasthållas, att denna bör avse endast sådana sjukdomar, vilkas uppkomst utan större svårighet kan ledas tillbaka till arbetet eller därmed sammanhängande förhållanden. Med hänsyn härtill böra alla sådana åkommer utmönstras, beträffande vilka — även om de genom arbetet eller därmed förbundna omständigheter kunna främjas i sin uppkomst eller utveckling — det icke kan antagas för visst, att de hava sin grund i själva arbetet eller vad därmed har samband. Nödvändigt är därför, att försäkringen begränsas till sådana yrkessjukdomar, som i regel kunna tydligt skiljas från andra åkommor.» Till departementschefens sålunda tillkännagivna uppfattning anslöt sig även riksdagen och erhöi lagstiftningen sin utformning i enlighet härmed.

I sin skrivelse den 31 januari 1935 med förslag till den ovanberörda av Kungl. Maj:t godkända planen för nu ifrågavarande revisionsarbete anförde ämbetsverken efter återgivande härav, att vid detta arbete de riktlinjer för försäkringens tillämpning, som vid dess tillkomst uppdrogos, fortfarande borde förbli gällande.

Ämbetsverken få i detta sammanhang vidare erinra, hurusom 1934 års riksdag hos Kungl. Maj:t anhållit, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning, huruvida begreppet olycksfall enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete borde utvidgas, utan att gränsen mellan olycksfall och yrkessjukdom utplånades och utan att kravet på orsakssammanhang mellan arbetet och skadan uppgäves, genom att under detta begrepp inbegrepes fall, i vilka den av arbetet härflytande skadeverknigen gjort sig gällande under en mera utsträckt tid än som hittills av praxis medgivits för att lagen skulle hava tillämpning, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill nämnda utredning kunde giva anledning.

Med anledning härav anbefalldes Kungl. Maj:t riksförsäkringsanstalten att efter verkställande av erforderlig utredning inkomma med förslag till de ändrade bestämmelser, vartill utredningen måtte giva anledning. På grund av detta uppdrag avgav riksförsäkringsanstalten den 26 november 1934 förslag till ändringar i olycksfallsförsäkringslagen. Enligt detta förslag skulle till 1 § olycksfallsförsäkringslagen fogas ett tillägg, så lydande:

»Såsom föranledda av olycksfall i arbete skola även anses skador, som förorsakats av inverkan på mekanisk väg under jämförelsevis kort tid (högst några dagar) av arbetet eller av de förhållanden, varunder det bedrivits, såsom skavsår, blåsor eller senskideinflammation (s. k. senknarr), eller av frätande eller etsande inverkan under tid, som nyss nämnts, av visst i arbetet använt ämne, som ej finnes upptaget i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar, såsom av klor, svavelsyra, salpetersyra, kalk eller kalksalpeter eller blandning, vari dylikt ämne ingår.»

Såsom en följd härav föreslogos vissa ändringar även av andra bestämmelser i lagen. Förslaget har ännu icke lett till någon lagstiftningsåtgärd.

Tankegången i detta förslag är, att i fråga om försäkring och därav föranledd ersättning likställa vissa i arbete ådragna sjukdomar, som ej äro föranledda av olycksfall i arbete, med olycksfall, emedan de i avseende å orsaksverkan ansetts ligga närmare olycksfallen än yrkessjukdomarna. Man har sålunda här — efter mönster av liknande lagstiftning i Danmark, Holland och Schweiz — avsett att kunna såsom olycksfall i arbete i flera fall bereda ersättning för genom arbete ådragna sjukdomar, som ej bero av inverkan av något visst ämne och knappast ej heller kunna hänföras under egentligt »farligt» arbete (jfr gällande lag om yrkessjukdomar 1 § sista stycket). Beträffande de av »farliga» ämnen förorsakade sjukdomar, som här åsyftas — emedan de *dels* i allmänhet följa av kortvarig inverkan, *dels* ansetts kunna för sig diagnosticeras såsom följder av arbetet — framgår av förslaget, att de skulle medtagas, endast i den mån de *icke* införas i yrkessjukdomsförsäkringen.

I samtliga de sålunda medtagna fallen har särskild betydelse tillerkänts åt den omständigheten, att, om den i olika fall erforderliga utredningen om sjukdomstillståndets härledande från arbetet kunde hänföras till en verksamhet, därvid sådan inverkan, varom är fråga, gjort sig gällande endast under helt kort tid, utredningen och bevisningen skulle bli lättare att åvägabringa än om den måste hänföras till längre tider.

Ämbetsverken ha vid den nu ifrågavarande utredningen funnit de synpunkter värda beaktande, som sålunda lagts till grund för berörda förslag.

Ämbetsverken anse sig böra framhålla, att, likasom man vid tillkomsten

av den ifrågavarande försäkringen tänkte sig en successiv utveckling av densamma, som skulle anknyta sig till gjorda erfarenheter och behov, så bör även vid den nu ifrågavarande revisionen denna synpunkt hållas för ögonen. I enlighet härmed bör efter ämbetsverkens mening vid denna revision skäligt utrymme lämnas åt denna erfarenhet, när det gäller utvidgning av försäkringens omfattning. Men därjämte bör, i den mån ytterligare erfarenhet finnes erforderlig, sådan erfarenhet nu icke föregripas, utan även i fortsättningen erforderlig uppmärksamhet ägnas åt den vidare utvecklingen och därav följande behov på hithörande lagstiftningsområde.

II. Av ämbetsverken verkställda undersökningar.

Socialstyrelsen har anmodat samtliga yrkesinspektörer, yrkesinspektrisen, skogs- och flottledsinspektören, sprängämnesinspektören samt bergmästarna att — efter samråd i den mån så finnes lämpligt med vederbörande besiktningssläkare — *dels* uttala sig om önskvärdheten och lämpligheten av att i yrkessjukdomsförsäkringslagen upptaga de ämnen eller sjukdomar, som omförmälas i 1934 års konventionsförslag samt i landsorganisationens ovan nämnda skrivelse och ej redan inbegripas under lagen, *dels* inkomma med de förslag i övrigt, som med hänsyn till praktisk erfarenhet kunde finnas böra tagas under övervägande vid revision av den nämnda lagen.

Förfrågningar i liknande riktning hava gjorts även hos 38 fabriksläkare. De inkomna svaren hava sammanställts och bearbetats. De vidfogas här såsom *bilagor 1 och 2*¹⁾.

För omförmälda jämlikt Kungl. Maj:ts medgivande verkställda särskilda undersökning, som på ämbetsverkens uppdrag och under ledning av de i ärendet tillkallade sakkunniga utförts av doktor Boström och ingenjör Topelius, hava följts de riktlinjer, som omförmälas i ämbetsverkens förslag till plan för revisionsarbetet. Sålunda hava särskilt uppmärksamats sjukdomar, som kunna inbegripas under förenämnda konventionsförslag och som avses i landsorganisationens omförmälda skrivelse ävensom andra hälsofarliga ämnen och sjukdomsorsaker.

De sålunda verkställda undersökningarna hava i huvudsak avsett åren 1930—1935, men hava även tidigare fall av yrkesåkommor medtagits, då kunskap om dem erhållits. Hänvändelser hava gjorts till yrkesinspektörer, fackföreningar och ett 80-tal av deras ombud, representanter för arbetarskyddskommittéer, arbetsgivarorganisationer, sjukkassor och omkring 100 arbetsgivare och olika industriella företag, vilka senare i stor utsträckning även besökts. Därvid har kontakt sökts med arbetare och arbetsledare samt läkare och sjukvårdspersonal. Beträffande resultatet av undersökningarna få ämbetsverken hänvisa till två av Boström och Topelius uppgjorda i oktober och november 1935 dagtecknade p. m. *bilagor 3 och 4*¹⁾.

Med anledning av ovan omförmälda av svenska kommunalarbetsförbundet gjorda framställning rörande smittsamma sjukdomar hos sjukhuspersonal hava av medicinalstyrelsen yttranden inforrats från lasarett och jämförliga sjukvårdsanstalter, sanatorier och övriga tuberkulosjukhus, epidemisjukhus, sinnessjukhus m. fl. inrättningar. De sålunda avgivna yttrandena hava gjorts till föremål för särskild bearbetning.

Slutligen hava förutberörda från läkare till medicinalstyrelsen under tiden 1 april 1933—30 september 1935 inkomna anmälningar om sjukdomsfall i hälsofarligt arbete sammanställts och bearbetats.

¹⁾ Bilagorna här uteslutna.

Rörande den senaste utländska lagstiftningen och erfarenheten på ifrågasvarande område hänvisas till internationella arbetsbyråns publikation »La réparation des maladies professionnelles» Genève 1934.

Då i detta sammanhang i vissa delar olika synpunkter komma i betraktande i fråga om åtskilliga sjukdomar, hava i den följande framställningen ifrågasvarande olika sjukdomsgrupper behandlats var för sig.

III. Vissa sjukdomar i inre organ.

I det föreliggande av internationella arbetskonferensen i Genève antagna förslaget till tillägg till redan gällande konvention om ersättning för yrkesjukdomar hava bland sjukdomar medförande rätt till ersättning upptagits — förutom »förgiftning» (»intoxication», »poisoning») till följd av vissa i vår lag om försäkring för yrkessjukdomar redan upptagna ämnen, nämligen fosfor och arsenik eller deras föreningar, ävensom stendammslunga (silikos) och rubbningar förorsakade av röntgenstrålar eller radium — följande sjukdomar, som ej finnas intagna i vår lag, nämligen:

- 1) »förgiftning» genom bensol eller dess homologer eller deras nitro- eller aminoderivat jämte de direkta följderna därav,
- 2) »förgiftning» genom halogenderivat av kolväten utav den alifatiska serien,
- 3) patologiska rubbningar, förorsakade av andra radioaktiva ämnen än radium,
- 4) primär hudkräfta (epiteliom).

Den redan gällande internationella konventionen om ersättning för yrkesjukdomar upptager såsom sjukdom förorsakad av bly och dess legeringar eller föreningar samt kvicksilver, dess amalgamer eller föreningar endast »förgiftning». Under den gällande svenska lagen om försäkring för yrkesjukdomar faller emellertid som bekant varje sjukdomsform, som (uteslutande eller till övervägande del) framkallats genom inverkan av nyssnämnda eller andra i lagen upptagna ämnen. Den förteckning, som enligt lagens 9 § skall utfärdas av Konungen å sjukdomsformer, som bruka framkallas av visst ämne, samt å verksamheter, vari dessa sjukdomsformer bruka framträda, skall endast tjäna till ledning vid bedömandet, huruvida yrkessjukdom enligt lagen är för handen.

Rörande förekomsten och användningen i vårt land av här ifrågakommande ämnen samt deras sjukdomsalstrande verkningar hava vissa upplysningar lämnats i de ovanberörda av yrkesinspektörerna och bergmästarna lämnade svaren. Ytterligare uppgifter hava erhållits genom förut omförmälda för ämbetsverkens räkning gjorda undersökningar.

Bensol och dess homologer (såsom toluol och xylol), vilka ämnen tillverkas i Sverige, men endast i ganska ringa mängder, komma här till användning huvudsakligen såsom lösningsmedel för gummi, hartser, fettarter, lacker och färger samt även i mindre utsträckning i färgerier, renings- och tvättanstalter. Bensol och dess homologer anses i gasform vid inandning vara utpräglade nerv- och blodgifter, vållande såväl akuta som kroniska förgiftningar. Av yrkessjukdomar, som förorsakats av dessa, ha emellertid ej kunnat påträffas mer än 11 fall av jämförelsevis lindriga akuta förgiftningar. Av yrkesinspektörer har framhållits, att förgiftningsrisk av bensol visserligen förelåge, när det användes, men kunde merendels förekommas genom effektiv utsugning. Förgiftningsfallens ringa frekvens torde i själva verket till stor del kunna tillskrivas de goda ventilationsanordningarna, vilka merendels iakttagits vara för handen.

Nitro- och aminoderivat av bensol och dess homologer (nitrobensol, trinitro-

toluol, anilin, parafenyldiamin m. fl.). Nitroföreningarna förekomma i vårt land företrädesvis vid sprängämnesfabrikationen. Inom denna har bemärkts flera lindriga fall av akuta förgiftningar (praktiskt taget alla arbetare få i början yrsel, huvudvärk, illamående, även kräkningar). Svårare fall, som föranlett läkarvård, ha icke kunnat noteras. Av kroniska förgiftningar ha iakttagits vissa fall av lindrig anämi och blodtryckssänkning, ej medförande arbetsoförmåga. Sprängämnesinspektören har också framhållit den understundom skadliga inverkan av hithörande ämnen. Aminoföreningarna användas hos oss huvudsakligen vid päls-, hår- och textilfärgningen. Såsom föranledda av sistnämnda föreningar ha iakttagits endast 7 fall av astma, men inga andra sjukdomar utom eksem. En del ytterligare iakttagna astmafall voro förorsakade av ämnet kloramin med huvudsakliga användning som desinfektionsmedel. På grund av sin från nämnda grupp avvikande kemiska sammansättning har detta ämne ej befunnits kunna inrangeras här utan i stället upptagits bland övriga ämnen, som ansetts böra uppmärksammas såsom förorsakande sjukdomar.

Halogenderivat av kolväten tillhörande den alifatiska serien (koltetraklorid, kloroform, trikloretylen, perkloretylen m. fl.). På svenska användes uttrycket *klorkolväten*, vilket uttryck även förekommer i officiell skrift. Detta uttryck äger dock icke samma innebörd som benämningen »halogenderivat av kolväten av den alifatiska serien», alldenstund det dels icke omfattar övriga halogenderivat (brom- och jod-), dels omfattar klorderivat även av andra kolväten än av den alifatiska serien. Av hithörande ämnen tillverkas i Sverige huvudsakligen t. ex. kloroform, trikloretylen och perkloretylen. Kloroform torde hos oss icke hava annan användning än som bedövningsmedel och som lösningsmedel på kemiska laboratorier. Triklor- och perkloretylen användas i större skala som fettlösningsmedel, förstnämnda ämne dessutom i större mängder som desinfektionsmedel mot ohyra tillsammans med andra klorkolväten. Speciellt trikloretylen har som fettlösningsmedel erhållit allt större användning i tvätterier, gummifabriker, mekaniska verkstäder m. fl. industrier, särskilt i sådana fall, där eldfarliga lösningsmedel ej få användas. Riskerna för yrkessjukdomar av halogenderivat av kolväten tillhörande den alifatiska serien torde överhuvud vara större än man från början antagit. Flera av yrkesinspektörerna angiva förekomsten av förgiftningsfall till följd av hithörande ämnen. Trikloretylens skadliga verkningar torde visserligen med stor framgång hava motarbetats genom ändamålsenliga skyddsåtgärder (god ventilation, speciell apparatur), men hava dock — vid den av herrar Boström och Topelius gjorda undersökningen — uppmärksammats 4 svåra fall av kroniska och 6 jämförelsevis lindrigare fall av akuta förgiftningar jämte 1 fall av rhinit och bronchit. Härtill böra läggas några fall av akuta förgiftningar, som iakttagits vid desinfektion mot ohyra, där trikloretylen tillsammans med andra flyktiga halogenderivat av såväl *aromatiska* som *alifatiska* kolväten använts (lindrigare desinfektionsmedel).

Andra radioaktiva ämnen än radium. Då i vår nuvarande lag upptagits radium, vilket är ett ämne, som knappast förekommer isolerat, föreslås, att, efter mönster av det föreliggande förslaget till internationell konvention, i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar införes »radium eller andra radioaktiva ämnen», varigenom bättre anslutning skulle ernås till utvecklingen på detta område.

I nära samband med i konventionsförslaget upptagna bensol och dess homologer samt deras nitro- och aminoderivat komma i betraktande *oxi- och halogenderivat av bensol och dess homologer*, såsom t. ex. fenol, kresol och deras klorderivat. Dessa ha utbredd användning som desinfektions- och träimpregneringsmedel, men härav förorsakade kända sjukdomsfall äro huvudsakligen att hänföra till hudsjukdomarna.

I *landsorganisationens* omförmälda skrivelse den 30 oktober 1934 hemställes, att vid den ifrågavarande revisionen måtte beaktas gjorda uttalanden av vissa till landsorganisationen anslutna förbund. Dessa framställningar avse endast hudsjukdomar. Ämbetsverken återkomma till sådana sjukdomar i det följande.

För övrigt hava i här ifrågavarande sammanhang särskilt uppmärksamhets följande ämnen och därav förorsakade sjukdomar:

Koloxid. Av vissa yrkesinspektörer uppgives, att en del fall förekommit av förgiftning av detta ämne, därvid olycksfall icke ansetts ha förelegat. Vid den eljest företagna undersökningen hava angivits många fall av akuta förgifningar av detta ämne, flera med dödlig utgång. Koloxiden utvecklas som bekant vid ett flertal arbetsprocedurer och förekommer bland annat även i avloppsgaserna från explosionsmotorer. Koloxiden kan giva upphov även till kroniska sjukdomar, kännetecknade av vissa symtom såsom huvudvärk, sömnlöshet, svindel och i svårare fall vissa hjärtbesvär, nerv- och hjärnskador speciellt såsom följsjukdomar efter förgiftningen.

Kolsvavla och svavelväte. Dessa ämnen användas var för sig eller tillsammans huvudsakligen i färgfabrikationen, för utfällning av vissa metaller, i svavelsyrefabrikationen för rening av svavelsyra från arsenik, i konstsilkesfabrikationen, vid lysgasberedningen och i gummiindustrien. I flera ifrågakomna fall har icke kunnat avgöras, huruvida dessa ämnen eller annan svavelörening inverkat sjukdomsalstrande.

Cyan och cyanföreningar kunna åstadkomma mycket starka giftverkningar. Dessa ämnen nedsätta snabbt de för livets bestånd nödvändiga syresätningarna i organismen. I stor skala kommer som bekant cyanvätet till användning vid desinfektionen. Cyanföreningar förekomma dessutom i större eller mindre mängder i olika industrigrenar, t. ex. i gasverk, vid metallurgiska processer, i elektrogalvaniseringsverkstäder m. m. Genom undersökningen har utrönts, att förgiftningsfall, som ej ha olycksfallskaraktär, jämförelsevis sällan inträffa bland arbetare i nämnda verksamhetsområden. Vissa cyanföreningar åstadkomma däremot ej sällan eksem.

Klor, hypoklorit och klorkalk. Av de industrier i Sverige, i vilka klor eller klorprodukter framställas eller användas, torde i främsta rummet ifrågakomma tillverkningen av hypoklorit, klorkalk och klorkolväten, kloratfabrikationen, pappers- och cellulosaindustrierna och textilindustrien. Yrkesinspektören i andra distriktet har uppgivit ett fall av klorgasförgiftning, som föranlett längre tids arbetsoförmåga. Två fall av nervsjukdom med långvarig arbetsoförmåga ha även uppgivits. Några fullt säkra fall av kroniska inre sjukdomar till följd av klorgas ha icke framkommit under den ifrågavarande undersökningen. Den här ifrågavarande klorindustrien är dock stadd i tillväxt. Klor är en hälsofarlig gas, som kan giva upphov till konjunktiviter, bronchiter och lungaffektioner m. m., i en del fall med dödlig utgång.

Kloramin. Härmed avses mestadels derivat av aromatiska sulfonsyror, som oegentligt kallas för enbart »kloramin». Kloraminlösningar användas som ovan nämnts huvudsakligen såsom desinfektionsmedel och ha visat sig kunna vid användningen framkalla konjunktivit, rhinit, bronchit och astma. Från en av yrkesinspektörerna angivas vissa av detta ämne förorsakade fall av inflammationer i näsa och svalg.

Nitrösa gaser. Dessa gaser bestå av vissa kväveoxider. De kunna intränga i organismen på olika vägar, t. ex. genom huden eller andningsorganen. Genom saliven kunna de överföras till matsmältningsorganen. Nitrösa gaser förekomma t. ex. i stora mängder vid svavelsyrefabrikationen, de utvecklas vid betning av metaller i bad innehållande salpetersyra, och de uppkomma i nitroglycerin- eller nitrocellulosatillverkningen särskilt vid driftstörningar. Två fall med dödlig utgång, där sjukdomssymtomen uppkommit

först flera timmar sedan arbetet upphört, ha rapporterats. Det var fråga om frätskador i lungorna med sekundärt lungödem. Även hava uppgivits 3 fall av hjärtsjukdom (myocardit), som ansetts vara förorsakad av nitrösa gaser. Vidare har upplysning erhållits om 3 fall av rätt svåra bronchiter vållade genom inandning av ifrågavarande gaser. Sprängämnesinspektören har ansett hithörande gaser böra upptagas bland anledningar till yrkessjukdomar.

Vissa *manganföreningar* kunna giva upphov till svårare förgiftningar, som kunna medföra om följd tillstånd efter sömnsjuka erinrande tillstånd. Något sådant fall har dock ej i Sverige kunnat fastställas. Inom metallindustrien, t. ex. vid mässingsgjutning, där *zink* kommer till användning, har bland arbetarna kunnat iakttagas vissa sjukliga symtom, men dylika sjukdomar ha, såvitt är känt, ej varit av allvarligare art och anses merendels kunna förekommas genom skyddsåtgärder. I utlandet förekommer bland arbetare i en del gruvor och bergverk s. k. *hakmask* (ankylostomiasis), som uppstår i tarmen och kan yttra sig bland annat i svår anämi. Fall av denna sjukdom synas emellertid ej vara kända i vårt land.

Kromsyra och dess föreningar. Fall av inre sjukdomar av detta ämne hava i åtskilliga fall uppmärksammas i kromgarverier samt inom tändsticksindustrien. De av långvarigare inverkan av kromsyra förorsakade sjukdomsfall, varom här är fråga, äro etsskador i mun, näsa och svalg (jfr 1934 års förenämnda förslag) samt bronchialkatarrer av merendels kronisk art ävensom vissa skador å ögonens hinnor. Av yrkesinspektören i andra distriktet har meddelats fall av sjukliga påverkningar å slemhinnor i näsan m. m.

Bland åtskilliga andra ämnen har uppgivits, att även *terpentin* visat sig kunna medföra inre sjukdom genom inverkan av terpentinångor. Såvitt det etiologiska sambandet här är känt, synas dock dylika sjukdomar, åtminstone i den mån de äro förorsakade av kända ingredienser, i allmänhet vara ganska övergående. De torde ock i allmänhet kunna förekommas genom lämpliga åtgärder.

I de ovan omfördälda av *läkare* gjorda anmälningar (avseende tiden $\frac{1}{4}$ 1933— $\frac{30}{9}$ 1935) om sjukdomsfall i anledning av hälsofarligt arbete förekomma följande fall av sjukdom i inre organ (ej hudsjukdom):

Skadligt agens	Sjukdomens beteckning	Antal fall
Klor	Gasförgiftning	1
Koloxid		4
Koppar	Allmän intoxication	1
Triklöretylen + koltetraklorid		1
Triklöretylen	Neuromyelit	2
Zink	Bronchit	2
Svavelsyra + svavelsyrighet		1
Glasering	Intoxikation	1
Svavelsyra + salpetersyra	Övre luftvägsaffektion (rhino-pharyngo-laryngo-tracheit)	3
Trädamm (torexplattor)		
Kemikalier	Rhinit	1
Sand + kalk + soda + salpeter	Nasblödning (varix)	1
Fuktighet + värme	Starr	1
Ensidigt arbete	Neurit	8
Neurit med atrofi, sensibilite- tetsnedsättning eller dövhet		
Tuberkulos (utan samband med sten- dammslunga)	Tuberkulos (utan samband med sten- dammslunga)	5
	Tillsammans	33

Härutöver upptaga anmälningarna, utom hudåkommor, 5 fall av senskideinflammation, 2 av deformerande arthrit och 1 av ischias.

Vad angår den förut omförmälda i det föreliggande konventionsförslaget upptagna ämnesgruppen »halogenderivat av kolväten av den alifatiska serien» har den befunnits i allmänhet omsluta väl kända och huvudsakligen i större skala tillverkade produkter. Rörande de i sagda förslag likales upptagna omfattande grupperna bensols homologer samt nitro- och aminoderivat av bensol och av dess homologer hava ämbetsverken uppmärksammat, att deras införande bland ämnen, som förorsaka yrkessjukdomar, såtillvida kan komma att medföra vissa svårigheter som meningarna kunna, möjligen även bland sakkunniga, vara delade om, huruvida ett visst ämne hör till dessa grupper eller icke. Det kan också vara svårt att fastställa hithörande ämnens identitet, särskilt på den grund att de ofta föras i marknaden under trivialnamn och ofta även förekomma i blandningar med andra ämnen. I fråga om den nu avsedda gruppen av ämnen har emellertid någon avgörande betydelse befunnits icke behöva tillmätas dessa omständigheter. Vad däremot beträffar de ovan omförmälda oxi- och halogenderivaterna av bensol och dess homologer (t. ex. fenol, kresol och deras klorderivat), som stå nära den i konventionsförslaget upptagna sistnämnda gruppen av ämnen, har på grund av mångfalden av dylika ämnen och deras skiftande förekomst allt för stora svårigheter ansetts möta att identifiera dem. Ämbetsverken hava därför ej ansett sig kunna förorda deras införande i vår lagstiftning.

Beträffande de inre förgiftningar, som i det föregående omförmäls, inträffa de visserligen i flera fall under sådana förhållanden, att olycksfall i arbete anses föreligga. Men ej sällan beror förgiftningen på inverkan under så lång tid, flera dagar eller avsevärt längre tid, att olycksfall ej kan anses vara för handen. Ämbetsverken framhöllo i sitt förutberörda utlåtande den 21 april 1928, att, om man kan tala om en viss karakteristisk sjukdomsbild för ett visst slag av förgiftning, vilket man till en viss grad kan göra — men väl att märka endast till en viss grad och endast för vissa slag av förgiftningar — så är detta så att förstå, att det vid denna förgiftning förekommer en viss kombination av de olika sjukdomstecknen, vilka tillsammans kunna giva en till en viss grad karakteristisk sjukdomsbild, men dock ej en klart patognomonisk (d. v. s. en sådan, rörande vilken det bestämt kan uttalas, att den endast tillkommer denna förgiftning och ej någon annan sjukdomsform). Vad nu sagts gällde det stora flertalet av förgiftningsbilder av organiska ämnen¹ som äro till antalet praktiskt taget obegränsade. Svårigheterna ökas i den mån blandningar och föreningar av olika ämnen komma i betraktande. I de mer akuta fallen av förgiftningar ställer det sig merendels lättare att fastställa det i varje fall inverkan ämnet än i fråga om de mer långvariga påverkningar, som medföra kroniska fall samt understundom vissa följsjukdomar.

Beträffande de härförut upptagna ämnen giva vissa av de av dem föranledda förgiftningar stundom en mer karakteristisk sjukdomsbild, medan i fråga om andra av samma ämnen kombinationen av de olika sjukdomstecknen och omständigheterna med avseende å dem huvudsakligen måste fälla utslaget.

Rörande andra sjukdomar, som förorsakas av härförut upptagna ämnen, än förgiftningar, anses i regel deras orsaker, såvitt här är i fråga, kunna fastställas.

Givetvis förekommer, att inre sjukdomar framkallas av andra i arbetet förekommande ämnen eller substanser än något av ovan nämnda giftiga eller »farliga» ämnen, och det utan att olycksfall anses föreligga. Förutom stendamm inverkar exempelvis understundom mer eller mindre långvarigt arbete

i annat damm eller dammliknande substanser t. ex. mjöl. Sålunda kunna uppkomma vissa infektioner eller andra sjukdomar i näsa, svalg, luftvägar, lungor m. m. Här kommer sålunda i betraktande bland annat astma i en del fall hos bagare, mjölnare etc. Ämbetsverken hava dock ansett det stöta på stora svårigheter att i det särskilda fallet söka tillfredsställande avgränsa här ifrågakommande fall samt med tillräcklig säkerhet härleda vissa av dem från arbetet.

Med beaktande av vad ovan anförts och med hänvisning för övrigt till den allmänna motiveringen hava ämbetsverken funnit sig böra ur de synpunkter, varom här närmast är fråga — nämligen om skadeverkningar av farligare art å inre organ — föreslå införande i lagen om yrkessjukdomar av sjukdomar av följande ämnen nämligen:

bensol och dess homologer (såsom toluol, xylol) samt deras nitro- och aminoderivat (såsom trinitrotoluol, anilin, parafenyldiamin), halogenderivat av kolväten av den alifatiska serien (såsom trikloretylen, perkloretylen), koloxid, cyan och dess föreningar, klor, hypoklorit och klorkalk, kloramin, nitrosa gaser, kromsyra och dess föreningar, radioaktiva ämnen.

IV. Hudsjukdomar.

I ovanberörda kungörelse den 22 november 1929 med särskilda föreskrifter i anledning av lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar hava sjukdomsformerna dermatit, nekros, hudatrofi angivits såsom följd av inverkan endast av arsenik eller förening därav, kvicksilver eller förening därav, strålände värme eller ljus samt röntgenstrålar eller radium. Under tiden från 1930 års ingång och till denna dag hava bland i riksförsäkringsanstalten försäkrade till anstalten anmälts, förutom en del fall av sjukdom, som förorsakats av strålände värme och av röntgenstrålar, endast 2 fall av dermatit föranledd av arsenik och 4 fall av kvicksilver.

I landsorganisationens omförmälda skrivelse den 30 oktober 1934 hemställas på grund av framställning från *litografförbundet*, att såsom yrkessjukdomar måtte räknas eksem, som uppstå vid handhavandet av kromsyra eller vätskor, i vilka kromsyra ingå. *Grov- och fabriksarbetarförbundet* har fäst uppmärksamheten på eksem, som inträffa hos arbetare i byggnadsindustrien, som syssla med cement. *Metallindustriarbetarförbundet* anför, att vid arbete med oljor och andra preparat eksem uppkommit. Samma förhållande har även iakttagits vid arbete med s. k. snabbcement. Fall av yrkessjukdomar ha även uppkommit genom frätning till följd av arbete, där kalilut använts, i en del fall så omedelbart, att lagen om olycksfall i arbete ansetts kunna komma i tillämpning. Elakartade åkommor uppkommo även i arbeten, där svavelsyra och andra kemikalier användas för betning av järn och stål, galvanisering m. fl. liknande arbeten. Förbundet hemställer, att bland ämnen, som kunna förorsaka yrkessjukdom, även må upptagas eksemalstrande preparat, kalilut och svavelsyra. *Mälareförbundet* gör framställning om att till hälsofarliga ämnen, varom här är fråga, måtte räknas även terpentin, framför allt sulfatterpentin, som visat sig framkalla hudsjukdomar.

I det härförut omförmälda av riksförsäkringsanstalten den 26 november 1934 avgivna förslaget till ändring i olycksfallsförsäkringslagen har som redan nämnts upptagits en särskild grupp av hudsjukdomar, nämligen de, som för-

orsakats av *frätande eller etsande* inverkan under jämförelsevis kort tid (högst några dagar) av visst i arbetet använt ämne, som ej finnes upptaget i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar, såsom av klor, svavelsyra, salpetersyra, kalk eller kalksalpeter eller blandning, vari dylikt ämne ingår.

De sålunda uppräknade ämnena och blandningar av dem äro, såsom framgår av ordalydelsen i detta förslag (jfr ovan sid. 36), att fatta endast såsom exempel inom den mer omfattande i förslaget åsyftade gruppen av ämnena. Övriga här ifrågakommande ämnen eller blandningar av dem äro t. ex. andra syror såsom fluorvätesyra och kromsyra, klorföreningar såsom klorzink, klor-kalk och sublimat, äggvitelösande alkalier, äggvitelhärdande medel såsom karbolsyra och formalin ävensom soda, kalilut, cement etc. De sålunda avsedda ämnena hava egenskapen, att därav föranledda bestämbara lokala sjukliga förändringar oftast framträda efter mer eller mindre kortvarig befattning med dem. För en dylik begränsning av förslaget omfattning har i allt fall, såsom redan förut nämnts, ansetts tala, att därigenom beretts ökad möjlighet att kunna härleda sjukdomssymtomen från arbetet.

Beträffande här ifrågakommande skadeverkningar te sig de akuta etsskadorna ofta godartade, men, sedan de demarkerat sig, visa de ofta en stor och djup substansförlust, som kan taga lång tid att läka. Kroniska etssår förekomma hos arbetare, som ofta måste handskas med etsande ämnen, t. ex. garvare, murare, typografer. Ofta kunna dessa skadeverkningar bli infekterade, och kunna de även bilda utgångspunkten för eksematösa förändringar. I nämnda lagförslag hava också med sådan inverkan, varom här är fråga, sammanförts vissa skador, som förorsakats på mekanisk väg såsom skavsår och blåsor. Vid antagande av detta förslag bliva delvis tillgodosedda de önskemål, som enligt vad förut nämnts framstälts av litografförbundet, grov- och fabriksarbetarförbundet och metallindustriarbetarförbundet.

I de av *yrkesinspektörerna* avgivna yttrandena hava även såsom yrkessjukdomar uppmärksamrats vissa hudsjukdomar. Förutom frätskador angivas av dem en del inflammationer, utslag och infektioner såsom föranledda av olika inom industrien förekommande ämnen såsom bensin, bensol och dess föreningar, kromsyra, vissa nickelsalter, mineraloljor, färgämnen, terpentin, »eksemalstrande preparat» av olika slag. I flera av yttrandena har framhållits den stora betydelsen av förebyggande åtgärder med hänsyn till dessa slags sjukdomar. I många fall, såsom vid handhavandet av terpentin m. m. — framhålles av yrkesinspektören i 9:e distriktet — syntes sådana anordningar kunna vidtagas, att arbetarna icke eller endast i ringa grad behöfve utsättas för någon fara.

De hörda *fabriksläkarna* framhålla, att underhaltiga och orena preparat ofta giva anledning till hudsjukdomar. Ibland vore omöjligt att avgöra, om en hudåkomma ådragits genom t. ex. visst ämne eller vore en följd av andra faktorer såsom inverkan av fukt, väta eller av mekanisk nötning m. m. Genom hantering av oljor och dylikt skedde ofta en uppluckring av huden, vilket kunde disponera för vissa retningsstillstånd och inflammationer. En del av de hörda läkarna förorda, att vissa eksem upptagas såsom yrkessjukdomar. En av dem anför dock, att med hänsyn till den i allmänhet ganska ringa kännedomen om eksemets olika orsaker och natur samt det förhållandet att det ofta uppträdde utan påvisbart yttre samband med inom ett visst yrke förekommande skadligt ämne, vore det vanskligt att för närvarande i yrkessjukdomsförsäkringslagen intaga eksem, förorsakade av en hel del skiftande ämnen. Hudens större eller mindre mottaglighet och känslighet spelade också stor roll. Skyddsåtgärder, såsom användning av gummihandskar m. m., vore ofta av stor vikt.

Ambetsverken få för egen del anföra följande.

En bestämd avgränsning eller en medicinskt fullt tillfredsställande indelning av alla hudens sjukdomar i förhållande till varandra är svår att åstadkomma. Endast så mycket synes klart, att dylika sjukdomar kunna uppkomma av mycket skilda anledningar, såväl inre som yttre — de senare kemiska, termiska och mekaniska orsaker. Fastställande av vilken eller vilka av alla slags orsaker, som i det särskilda fallet framkallat sjukdomen, stöter ofta på stora svårigheter och fordrar därför speciell sakkunskap.

Såsom yrkessjukdomar spela de hudsjukdomar, som framkallas av inre orsaker, mindre roll. Även hudsjukdomar av infektiös anledning, i den mån de ej äro en följd av samtidigt förefintliga mekaniska eller liknande påverkningar, ifrågakomma endast i begränsad utsträckning såsom yrkessjukdomar. Bland infektionssjukdomar upptager nu gällande lag endast mjältbrandssmitta.

I fråga om den omfattning, vari hudsjukdomar — föranledda av yrkesarbete eller icke — förekomma i vårt land, saknas tillräckliga uppgifter. Ambetsverken hava emellertid inhämtat, att å tre av Stockholms stads polikliniker, varibland sjukhuset S:t Görän, under år 1934 behandlats över 14,000 fall av hudsjukdom (däri inbegripna omkring 1,000 fall av syfilis i icke smittsamt stadium). Enligt en för år 1933 gjord beräkning vore de å S:t Görans sjukhus samma år polikliniskt behandlade fallen av hudsjukdomar 11,692. Av dessa voro 5,588 (1,977 bland män och 3,611 bland kvinnor) *eksem eller dermatit*, varav omkring halva antalet ansetts mer eller mindre direkt orsakade genom arbete. Härei äro inräknade det stora antalet fall, mest bland kvinnor i hushållsarbete, där mekaniska och termiska påverkningar av olika slag under arbetet, medverkat till sjukdomens uppkomst. Återstående *hälften* — som ej förorsakats av arbete — utgjordes huvudsakligen av barneksem, bensårseksem, seborrhoiska eksem och andra eksem och dermatiter av inre orsaker eller av obekant anledning. Efter *frånräknande* av hela det nu avsedda antalet fall av eksem och dermatit återstodo 6,104 fall av annan sjukdom, förutom ets- och frätskador, impetigo, acne, furunklar och andra hudinfektioner, skabb, nässelfeber, psoriasis, tuberkulider, svampsjukdomar m. m.

Med stöd ensamt av detta material kan givetvis icke ens tillnärmelsevis uppskattas antalet i hela riket förekommande fall av i arbete ådragna hudsjukdomar, som kräva läkarvård. Så mycket torde dock i varje fall vara klart, att under ett år detta antal är jämförelsevis mycket högt.

Bland de av läkare gjorda anmälningar om sjukdom föranledd av hälsofarligt arbete hava tillhoppa upptagits 380 fall av hudsjukdomar, varav 316 fall av eksem, 50 dermatit och 14 övriga hudsjukdomar. Av samtliga de 380 fallen avsågo 88 män och 292 kvinnor (jfr härom nedan sid. 48). Rörande fördelningen med hänsyn till sjukdomsorsaker av flertalet dessa fall (nämligen de, som anmäls från S:t Görans sjukhus i Stockholm) hänvisas till sammanställningen här nedan å sid. 47 f.

Av Stockholms erkända centralsjukkassa har under år 1934 tillerkänts *sjukpenning* i anledning av hudsjukdom i 348 fall. Av dessa avsågo 125 fall eksem (jfr sid. 48).

I den förut omförmälda av herrar Boström och Topelius verkställda undersökningen avseende åren 1930—1935 hava huvudsakligen upptagits, förutom en del ets- och frätskador, följande fall av *eksem eller dermatit*:

Bensol eller dess homologer	14
Nitro- och aminoderivat av bensol eller av dess homologer	25
Halogenderivat av alifatiska kolväten	4

Oxi- och halogenderivat av bensol eller av dess homologer	25
Tjära, beck m. m.	5 (+20 fall av acne)
Exotiska träslag	3
Kromsyra eller dess föreningar	11
Mineraloljor, fotogen, bensin, s. k. mineralterpentin	12 (+ 4 fall av acne)
Terpentin	172
Cement	44
Litografiskt eller kemigrafiskt arbete (utan bestämt angivet ämne)	72
Elektrogalvaniseringsarbete (utan bestämt angivet ämne)	20
Mjöl- eller mjölförbättringsmedel	8

De tre första av de sålunda upptagna grupperna, tillhoppa »54» fall, hänföra sig till ämnen, som ämbetsverken härförut förordat till upptagande i vår lag.

De av ämnen under gruppen *oxi- och halogenderivat av bensol och av dess homologer* (fenol, kresol etc.) framkomna fall av eksem hänföra sig till impregnering av trä samt till fotografiskt arbete. Med hänsyn till mångfalden av de preparat och ämnen, som skulle kunna hänföras under denna grupp, möter oftast svårighet för bedömande av här ifrågakommande sjukdomsföljder.

I detta sammanhang få ämbetsverken rörande det härförut till medtagande bland ämnen, som förorsaka yrkessjukdomar, av ämbetsverken upptagna ämnet *klorammin* anmärka, att erfarenheten visat, att veterinärer, som i stor utsträckning använda kloraminlösningar i desinfektionssyfte, därav i vissa fall ådraga sig s. k. allergiska hudreaktioner, vilka kliniskt framträda såsom akuta dermatiter och eksem.

Beträffande ämnena *tjära och beck* kunna desamma likasom sot, paraffin, antracen m. fl. orsaka eksem samt vidare acne och benägenhet för vårtbildning. Enahanda symtom framkallas emellertid även av andra anledningar. I särskilda fall kunna nu avsedda ämnen medföra hudkräfta, om ock s. k. yrkeskräfta synes vara mycket sällsynt i vårt land. (Jfr sid. 50.)

Hudsjukdomar av *exotiska träslag* tilldraga sig knappast någon uppmärksamhet i vårt land.

De av *kromsyra eller ämnen, vari kromsyra ingår*, föranledda eksemen hava iakttagits bland litografer, arbetare i garverier och tändsticksfabriker samt i elektrogalvaniseringsarbete. Även i kemigrafiskt arbete kommer jämte andra ämnen kromsyra till användning. De av kromsyra förorsakade eksem äro, då de förekomma, ofta beroende på annan slags, oftast mer långvarig, inverkan av detta ämne eller blandningar av detsamma än ets- och frätskadorna. Att i vissa fall även dessa sistnämnda så småningom kunna utvecklas till eksem har förut anmärkts.

Oljor. Om bensol och dess homologer har förut talats. I övrigt äro som bekant inom vitt skilda verksamheter förekommande oljor (bensin, s. k. mineralterpentin, lysoljor, brännolja, smörjoljor och tjäroljor) av mycket olika slag. Den renade lättare oljan torde i regel ej behöva ha någon skadlig inverkan på huden, medan däremot i samma mån som oljan är tyngre eller bemängd med diverse främmande substanser, den också kan verka hudretande. Under dessa förhållanden är någon enhetlig grund för fastställande av oljeeksemets uppkomst mycket svår att angiva.

Här upptagna fall av *terpentineksem* hava enligt lämnade uppgifter merendels inträffat i måleriyrket. De föranledas dels av handskandet med ter-

pentin i och för själva arbetet, dels i stor utsträckning av dess användning efter slutat arbete såsom reningsmedel. Terpentin kommer ju emellertid — likasom bensin, fotogen m. m. — ofta till användning även i andra verksamheter och i hemmen. Närmare undersökningar hava visat, att olika slags terpentin — likasom olika oljor — ha mycket olika inverkan, beroende av dess ursprung och vidtagna reningsprocesser. Den »bättre» terpentinen anses i regel ofarlig. Allteftersom i övrigt terpentin har olika sammansättning, växla av densamma föranledda åkommor från fall till fall.

Enär *cement* innehåller eller med vatten lätt bildar fri kalk, som ofta är etsande, faller, som redan angivits, en del av hithörande hudåkommor under ets- och frätskadorna.

Beträffande eksem i *litografiskt* arbete torde framgå av litografförbundets ovanberörda framställning, att där är att i främsta rummet uppmärksamma kromsyra eller vätskor, i vilka kromsyra ingår. Jämväl i *elektrogalvaniseringsarbete* användes, förutom cyanföreningar, som också innefattas i ämbetsverkens förestående förslag, bland annat kromsyra.

Mjöl- och mjölförbättringsmedel åstadkomma understundom s. k. allergiska eksem genom merendels under lång tid ådragen överkänslighet på grund av visst arbete, varvid olika ämnen inverka (t. ex. s. k. bagareksem). Även dessa eksem likna till art och utseende många andra.

Vad angår *svårigheten och varaktigheten* av här ifrågavarande hudsjukdomar förekommer enligt erfarenheten ett jämförelsevis stort antal fall, som ej medföra någon nedsättning av arbetsförmågan eller en mycket ringa sådan. Sålunda hava i de av herrar Boström och Topelius upptagna fallen ett stort antal ej medfört nedsättning av arbetsförmågan. I andra fall bör den sjuke, ehuru strängt taget hans arbetsförmåga ej behöver vara nedsatt, för sjukdomens botande under kortare eller längre tid avhålla sig från sådant arbete, i vilket han är utsatt för den sjukdomsalstrande inverkan, eller eventuellt även från annat arbete. I fråga om många av dessa åkommor, som en gång tagit sig uttryck i bestämda symtom, vilka efter behandling eller avhållsamhet från arbete ej längre framträda, förefinnes en för dem säregen benägenhet att recidivera, och det ofta av under eljest helt betydelselös anledning. Med hänsyn till de många och synnerligen växlande former, vari hudsjukdomarna uppträda, möter alltså med avseende å dem alldeles särskilda svårigheter att i det enskilda fallet bedöma frågan om deras inverkan å arbetsförmågan.

För närmare bedömande av de hithörande sjukdomarnas beskaffenhet och verkningar hava genomgått samtliga *anmälningar* om i hälsofarligt arbete ådragen hudsjukdom, som gjorts till medicinalstyrelsen av *läkare*. Som nämnts har det stora flertalet av dessa anmälningar (334 av 380) inkommit från S:t Görans sjukhus i Stockholm. Beträffande dessa har den i anmälan lämnade uppgiften om den ungefärliga tid, varunder den sjuke »kan antagas» bliva förhindrad att arbeta, kompletterats genom särskild på ämbetsverkens föranstaltande å nämnda sjukhus verkställd efterundersökning. Resultatet härav framgår av följande sammanställning:

Av *läkare å S:t Görans sjukhus i Stockholm* under tiden $\frac{1}{4}$ 1933— $\frac{30}{9}$ 1935 anmälda fall av hudsjukdom (286 fall av eksem, 40 av dermatit och 8 av annan hudsjukdom):

1. == Sjukdomar genom kemiska ämnen, oorganiska och organiska.
2. == " " kemiskt-tekniska preparat: tvätt-, skur-, puts-, hår- och skönhetsmedel.
3. == " " fysikaliska inflytanden (vatten, fuktighet, cement, bennmjöl).
4. == " " diverse ämnen.

Tid, varunder den sjuke besökt läkare å sjukhuset ¹⁾	1 ²⁾		2 ²⁾		3 ²⁾		4 ²⁾		Summa
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	
Mindre än 1 vecka	5	8	—	3	—	10	—	2	28
1—2 veckor	13	22	—	30	2	28	—	1	96
2—3 ”	4	23	—	33	—	27	1	4	92
3—4 ”	10	6	1	14	—	10	1	4	46
4—6 ”	2	6	—	7	—	—	—	—	15
6—8 ”	2	4	—	6	—	—	—	—	12
Längre tid	9	11	1	12	—	11	—	1	45
Summa	45	80	2	105	2	86	2	12	334

Av Stockholms erkända centralsjukförsäkring hava år 1934 handlagts 348 fall av hudsjukdom, som medfört arbetsoförmåga och rätt till sjukpenning. Här om har uppgjorts följande sammanställning:

Tid, varunder sjukpenning utgivits	Antal fall	
	Eksem	Annan hudsjukdom
Mindre än 1 vecka	4	17
1—2 veckor	35	63
2—3 ”	23	38
3—4 ”	14	35
4—5 ”	6	19
5—6 ”	7	10
6—8 ”	16	14
8—12 ”	12	11
12—16 ”	4	8
16 veckor eller mera	4	8
	Tillhoppa	
	125	223

I förevarande sammanhang framställer sig såsom eljest beträffande försäkringen för yrkessjukdomar den frågan, huruvida och i vad mån det överhuvud är möjligt att diagnosticera sjukdomen såsom följd av inverkan av ett visst ämne. Såsom redan framhållits behöver här den sjukdomsalstrande substansen icke vara av »giftig» eller »farlig» beskaffenhet. Likasom de påverkningar av mekanisk art eller av temperatur, väta eller fukt m. m., för vilka en kroppsarbetare är utsatt, småningom ofta bidraga till sjukliga symptom och verkningar å huden, så kunna ett flertal i allmänhet ofarliga substanser, med eller utan förening med nyssnämnda skadeverkningar, genom upprepat hanterande åstadkomma retningsstillstånd och andra inflammatoriska symptom (eksem). För sjukdomsfallets bedömande har såsom eljest läkaren att utgå från den s. k. anamnesen, d. v. s. den sjukas egna (och eventuellt andras) uppgifter om de omständigheter, som kunna sättas i samband med sjukdomen. Men därjämte kan läkaren begagna sig av en metod med s. k. eksemprov. En del dylika prov hava också på ämbetsverkens föranstaltande utförts av doktor Boström på sätt närmare framgår av omförmälda av honom och ingenjör Topelius avgivna p. m. (*bilaga 3*). Dessa prov tillgå så, att de missänkta substanserna i koncentrationer, som befunnits icke reta normal hud,

¹⁾ I 16 fall har patienten varit intagen å sjukhuset.

²⁾ Det jämförelsevis stora antalet kvinnor i förhållande till män, beror enligt uppgift på att anmälningsplikten i större utsträckning fullgjorts av läkare på den kvinnliga polikliniken än av andra läkare.

appliceras på patientens oskadade hud under 24 timmar för att utröna om å den plats, där det ämne placerats, vilket provet gäller, en inflammatorisk reaktion inträder. De av Boström verkställda undersökningar hava utförts å sammanlagt 45 arbetare med hudåkommor, tillhörande yrkesgrupperna elektrogalvaniseringsarbetare, litografer och målare, och har därvid förekommit huvudsakligen kaliumkopparcyanid, kromsyra och terpentin. Antalet positiva reaktioner har varit 36 och antalet negativa 9. Den här omförmälda på specialavdelningar för hudsjukdomar och i en del fall även eljest av vissa läkare tillämpade metoden anses ägnad att kunna ge värdefulla upplysningar för bedömande om ett eksem är föranlett av ett visst ämne; och det även där det orsaksverkande ämnet ej är ett »giftigt» eller »farligt» ämne utan ett helt vanligt sådant (t. ex. mjöl). Flera omständigheter reducera emellertid värdet av metodens användning såsom bindande bevismedel, särskilt vid negativt utfall av provet. De ämnen och föreningar av sådana, som kunna ifrågakomma såsom sjukdomsalstrande, äro nämligen så mångahanda och till sin sammansättning så växlande, att det understundom icke kan fastställas, vilket ämne, som åstadkommit åkommnan. Många i arbetet använda ämnen och preparat äro ju även ofta okända till sina ingredienser. De kunna också vara förorenade, och det ofta till följd av själva det arbete, varvid de användas. Även andra omständigheter tillkomma att taga i betraktande vid provets värdesättande. För att metoden ifråga med någon utsikt till framgång skall kunna komma till användning, fordras för övrigt icke blott att läkaren har tillgång till ifrågakommande tekniska hjälpmedel, utan han bör också besitta särskild vana och erfarenhet även för resultatets bedömande.

Den i nu omförmälda avseende och för övrigt verkställda utredningen har givit vid handen, att — fränsett merendels från ets- och frätskador, som bero av mer kortvarig inverkan av visst ämne — det endast i begränsad mån låter sig göra att fastställa orsaken till ett ifrågakommande eksem. Utredningen bestyrker emellertid också, att det övervägande flertalet av hithörande åkommor äro jämförelsevis hastigt övergående, något som icke hindrar, att de — särskilt i betraktande av sin egenskap att ofta kunna vara recidiverande — även i en del fall kunna medföra bestående menliga verkningar. I stort sett lämpa de sig ur nu angivna synpunkter bättre för handhavande av sjukförsäkringen, varvid någon prövning icke behöver ifrågakomma om åkommans sammanhang med visst arbete, än för en försäkring, där en sådan prövning är och skulle bli den nödvändiga förutsättningen för rätt till varje slag av ersättning. Sjukförsäkringen torde också genom sin lokala organisation m. fl. omständigheter få anses ha större förutsättningar för handhavande i allmänhet av sjukdomsfallen av annan anledning än olycksfall än olycksfallsförsäkringens organ.

Visserligen skulle — efter mönster från vissa främmande länder — kunna övervägas inrangerande av hithörande åkommor under yrkessjukdomsförsäkringen, endast när de, trots viss behandling, varat under viss tid eller recidiverat eller det eljest icke kunnat förebyggas, att de vid fortsatt arbete i yrket bliva mer långvariga eller kroniska. Den ofta svåra och tidkrävande prövningen i det särskilda fallet av frågan om sjukdomens hänförande under den ifrågavarande försäkringen skulle därigenom inskränkas till de för vederbörande ekonomiskt mest betydelsefulla fallen. Ämbetsverken hava emellertid icke ansett sig kunna för vårt land förorda en sådan anordning.

Vid anförda förhållanden kan — särskilt om 1934 års förutberörda förslag till ändringar i olycksfallsförsäkringslagen blir förverkligat — efter ämbetsverkens mening tvakan uppstå om upptagande i yrkessjukdomsförsäkringen i någon avsevärdare utsträckning av hudsjukdomar. Emellertid inbegripas redan under denna försäkring jämsides med övriga sjukdomar även hudsjukdomar.

Med beaktande härav och för fullföljande, så långt det för närvarande synes tillrådligt, även i fråga om denna grupp av sjukdomar av försäkringens ändamål, hava ämbetsverken stannat vid att — trots insikten om vissa därav följande obestriddiga svårigheter — föreslå, att vid fråga om de ämnen, som med hänsyn till av dem föranledda i allmänhet svårare sjukdomsverkningar nu ansetts böra införas under försäkringen ifråga, även medtagas av samma ämnen förorsakade hudsjukdomar.

Sålunda skulle komma att medtagas alla de hudsjukdomar, som kunna framkallas av inverkan av något av de å sid. 43 härövan angivna ämnen. Bland dessa ifrågakomma i detta sammanhang företrädesvis, förutom bensol och dess homologer, vissa sprängämnen (»trotyl», »hexyl», »tetryl»), trikloretylen, cyan och dess föreningar ävensom kloramin och kromsyra. Däremot komma icke att medtagas sådana ämnen, som hava mer utbredd användning utom arbete, och vilka otvivelaktigt skulle vid försäkringens tillämpning medföra de största svårigheterna.

Ämbetsverken anse det av synnerlig vikt, att, medan viss erfarenhet sålunda kan vinnas inom yrkessjukdomsförsäkringen även beträffande denna för densamma hittills så gott som okända sjukdomsgrupp, de ifrågavarande sjukdomarna från skyddssynpunkt noga uppmärksammas, och att härutinnan med stöd bland annat av de i detta ärende gjorda undersökningar vidtagas så verk samma och effektiva åtgärder som låter sig göra.

Rörande sjukdomen *hudkräfta* har som förut nämnts sådan sjukdom upptagits i det föreliggande förslaget till internationell konvention under beteckningen »primär hudkräfta (epiteliom)». Förutsättningen för dess ingående såsom särskild yrkessjukdom skulle enligt detta förslag vara, att den förorsakats av arbete med handhavande eller användning av »tjära, beck, jordbeck, mineraloljor eller paraffin eller av föreningar, produkter eller avfall av dessa ämnen». Sjukdomen intager i förhållande till de övriga hudsjukdomar, som i allmänhet och i stort sett förorsakas av arbete, såtillvida en särställning, som, även i fall, där den icke framgår ur ett redan fortgången sjukdomstillstånd, den dock anses vara av kronisk natur. Då den kan föranledas av arsenik, röntgenstrålar eller radium, faller den såtillvida i denna utsträckning redan under vår gällande lag. Sjukdomen kan emellertid även förorsakas av andra orsaker än som sammanhånga med yrkesarbete. Det uppgives sålunda från radiumhemmet i Stockholm, att under åren 1910—1929 där förekommit 1,611 fall, av vilka dock intet ansetts förorsakat av sådant arbete. Ämbetsverken anse likväl sjukdomen i fråga kunna, såsom sådan — efter mönster av det förutberörda konventionsförslaget — upptagas i vår lag, under förutsättning såsom eljest att den visas uteslutande eller till övervägande del förorsakad av försäkringspliktigt arbete. Härvid böra vid intagande i den förteckning, som enligt lagens 9 § skall utfärdas av Konungen, såsom sjukdomsorsakande verksamheter upptagas de verksamheter, som konventionsförslaget anger.

V. Vissa sjukdomar på grund av mekanisk inverkan.

Ämbetsverken hava haft under övervägande, huruvida såsom yrkessjukdomar borde upptagas vissa åkommor, som kunna vara att tillskriva visst ensidigt arbete och merendels äro att uppfatta såsom överansträngning av vissa muskler eller organsystem. I den mån sålunda av mekanisk inverkan beroende sjukdomar ej äro att anse såsom föranledda av olycksfall, betraktas vissa av dem understundom i utlandet såsom yrkessjukdomar. Till sådana sjukdomar äro att hänföra vissa sjukdomar, som föranledas av vibrerande maskiner eller av starkt buller, ävensom krepiterande senskideinflammation.

mation, vissa slemsäcksinflammationer, epikondylit (särskilt vid armbågen), skrivkramp, telegrafistkramp m. fl. sjukdomar.

I fråga om dessa och vissa andra liknande sjukdomar gäller i mindre eller högre grad, att svårighet möter att i det särskilda fallet avgöra, om de föränletts av visst arbete eller av annan mekanisk inverkan eller eventuellt av nervös eller infektiös eller liknande orsak, som oftast ej sammanhänger med arbetet. En del av dessa sjukdomar, t. ex. skrivkramp och telegrafistkramp, uppkomma, i den mån de äro att hänföra till arbete (och ej bero t. ex. på nervösa orsaker), i regel först efter långvarigt arbete, medan åter de övriga, i den mån de ej anses såsom följderna av olycksfall, ofta i allt fall bero på mer kortvarig inverkan. I den mån så är förhållandet inbegripas de under det ovan omförmälda av riks försäkringsanstalten år 1934 avgivna förslaget till utvidgning av olycksfallsförsäkringslagens omfattning. Enligt detta förslag skulle nämligen såsom föranledda av olycksfall i arbete *överhuvud anses skador, som förorsakas av inverkan på mekanisk väg under jämförelsevis kort tid av arbetet eller de förhållanden, varunder det bedrivs.*

Då, därest sistnämnda förslag skulle leda till lagstiftning, sådan erfarenhet om hithörande fall och om deras avgränsning från andra sjukdomar synes böra avvaktas, som nu saknas men uppenbarligen skulle vinnas av den nya lagstiftningens tillämpning, hava ämbetsverken för närvarande *icke* ansett sig böra avgiva något förslag i vad angår denna grupp av sjukdomar.

VI. Smittsam sjukdom, som drabbar sjukvårdspersonal.

Framställning av svenska kommunalarbetarförbundet.

I ovan omförmälda av svenska kommunalarbetarförbundet den 8 februari 1935 gjorda framställning har anförts huvudsakligen följande:

Frågan om betraktande av vissa sjukdomar, för vilka sjukvårdspersonalen vore utsatt, såsom yrkessjukdomar hade behandlats å en konferens med ombud från till förbundet ansluten personal. En av de sjukdomar, som i dessa avseenden är mycket svår, är tuberkulos. Då en hel del av sjukhuspersonalen är anställd dels vid sanatorier, dels vid andra kommunala inrättningar, som ha att taga hand om personer, vilka lida av denna sjukdom, vore det klart, att personalen å dessa inrättningar i stor utsträckning är utsatt för risken att bliva smittad. En olägenhet är, att i allmänhet föreskreves, att läkarundersökning skall företagas, först när vederbörande befattningshavare skall bli ordinarie och icke vid början av anställningen. Detta medförde, att befattningshavaren redan vid läkarundersökningen för den ordinarie anställningen hunnit vara i sjukvården en längre tid och därunder kunnat ådraga sig tuberkulos. Det har inträffat, att personer, som varit anställda en längre tid, men ej undergått läkarundersökning, vare sig vid anställningens början eller vid befordran till ordinarie, blivit lungsjuka, men att läkare det oaktat förklarar, att vederbörande befattningshavare lidit av sjukdomen ända från barndomen. Men det är icke enbart tuberkulos, som sjukhuspersonalen är utsatt för att ådraga sig i tjänsten. Personalen vid epidemisjukhusen är i stor utsträckning utsatt för risk att ådraga sig scharlakansfeber, difteri, hjärnhinneinflammation och andra smittsamma sjukdomar. Även personalen vid lasaretten är utsatt för att ådraga sig smittsamma sjukdomar, bland annat veneriska sådana. Enligt förbundets mening borde smittsamma sjukdomar, för vilka sjukhuspersonalen vore utsatt under sin tjänsteutövning, betraktas som yrkessjukdomar, och ville förbundet särskilt framhålla tuberkulosen som en av de svåraste.

Smittöverföring och olycksfall m. m.

Smittsam sjukdom erkännes såsom föranledd av olycksfall (i arbete) i allmänhet endast när smittämnet infekterat ett redan uppkommet sår eller sårliknande läsion eller när smittämne överförts på något ovanligt påfallande olycksfallsliknande sätt. Såsom olycksfallsföljd anses i vissa fall, om någon till följd av olycksfall skadad person, medan han vårdas å sjukvårdsinrättning, där ådrages smitta.

Bland sjukdomar, för vilka ersättning utgår enligt bestämmelserna i gällande förordning om ersättning i anledning av kroppsskada ådragen under militärtjänstgöring, är även smittsam sjukdom. Denna förordning är emellertid tillämplig, förutom i fråga om värnpliktig, endast å sådan vid försvarsväsendet fast anställd, som i förordningen särskilt angivits (alltså t. ex. ej å sköterskor å militära sjukvårdsinrättningar).

Vid smittöverföring anses i allmänhet andra faktorer vara huvudsakligen bestämmande än som i ifrågakommande fall höra samman med själva arbetet. Endast i viss verksamhet lär man normalt kunna tala om en större smittfara i eller av arbetet än den vanliga och alldagliga. I den mån sådan större med verksamheten eller yrket sammanhängande fara (»farligt arbete») kan anses föreligga, kan yrkessjukdomsförsäkringen komma till tillämpning. Så har som redan nämnts skett i vår lag endast i fråga om sjukdom, föranledd av mjältbrandssmitta. Smittsam sjukdom, för vilken sjukvårdspersonal är utsatt i sin verksamhet, har upptagits såsom yrkessjukdom i Tyskland (1929) och Tjeckoslovakien (1932).

Spörsmål, som i främsta rummet möta vid inordnande under yrkessjukdomsförsäkringen av personal, som är hänförlig till sjukvårdspersonal, äro *vilken slags personal* (arbetare enligt olycksfallsförsäkringslagen), som skall inbegripas samt *vilka smittämnen och därav föranledda sjukdomar*, som skola medtagas.

Vårdpersonal.

Rörande den förra frågan lär följa av den nyss antydda utgångspunkten beträffande nu ifrågavarande försäkring, att en sådan med vederbörandes yrke eller yrkesmässiga verksamhet förbunden fara för smitta måste anses för honom föreligga, då faran är i någon avsevärdare grad större än den, vilken under vanliga förhållanden är för handen. I den mån vederbörande med hänsyn till arten av sitt arbete i sjukvårdens tjänst kommer eller måste komma i närmare eller fjärrare kontakt med smittämnet, blir faran större eller mindre. Inom den slutna sjukvården gäller sålunda i regel, att läkare, sjukvårdare och sjuksköterskor, sjuksköterskeelever och sköterskebiträden äro mer utsatta för smitta än den till sjukhusvården även knutna ekonomipersonal, som i sin verksamhet i mindre grad kommer i beröring med smittämnen.

Vad nyss sagts hänför sig närmast, förutom till statens sinnessjukhus, till landstingens och de största städernas inrättningar, nämligen lasarett och med dem jämförliga sjukhus, epidemisjukhus, tuberkulossjukvårdsanstalter, inrättningar för kroniskt sjuka m. m.

Å en del *kommunala* sjukvårdsinrättningar samt å *privata* anstalter och inrättningar torde alltefter anstalternas olika storlek och omständigheterna i övrigt råda mer växlande förhållanden med avseende å personalens anställning och användning.

På den *öppna* sjukvårdens område bli växlingarna i de situationer och förhållanden, som här måste komma i betraktande, mer markerade. Öppen sjukvård utövas förutom av läkare och tandläkare av distriktssköterskor,

dispensärer, kommunalt anställda utexaminerade sjukvårdare och sköterskor samt i övrigt av mer eller mindre utbildade vårdare och sköterskor. Enligt epidemilagen skall t. ex. varje epidemidistrikt å landsbygden äga tillgång till nödigt antal sjuksköterskor för att bereda vård åt sådana med smittsam sjukdom behäftade personer, för vilka plats å sjukhus eller å tillfällig sjukvårdslokal ej kunnat beredas. Även inom den öppna sjukvården ifrågakomma — i många fall vid sidan av sjuksköterska eller sjukvårdare — andra i den sjukes närhet verksamma personer.

Vad beträffar *antalet* av den personal i olika befattningar, som finnes anställd vid den slutna sjukvården i riket, inhämtas från en av medicinalstyrelsen i samråd med socialstyrelsen år 1930 verkställd undersökning om sjukhuspersonalens arbetsförhållanden (»Sociala meddelanden» 1931 nr 12), att hela antalet vid landstingens och kommunernas anstalter samt vid de större privata sjukvårdsinrättningarna anställd personal år 1930 utgjorde 14,921 personer. Av detta antal redovisades 9,838 såsom »sjukvårdspersonal» och 5,083 såsom »ekonomipersonal o. d.». Den häri ingående personalen vid enskilda anstalter (varibland Sofiahemmet och Röda korsets sjukhem i Stockholm, Carlanderska sjukhemmet i Göteborg m. fl.) har ansetts kunna approximativt uppskattas till 600 personer. I fråga om den närmare fördelningen å olika befattningar av hela nämnda personal — vars antal numera anses hava ökat med minst 20 % — hänvisas till nyssnämnda publikation.

Utöver den i nämnda undersökning avsedda personal tillkommer inom den slutna sjukvården vid statens sinnessjukhus anställda, år 1934 förutom läkare 5,520 personer, av vilka 3,932 voro »sjukvårdspersonal» och 1,588 »ekonomi- och kontorspersonal» ävensom sjuksköterskor och sjuksköterskebiträden vid arméns och marinens sjukvårdsinrättningar enligt uppgift tillhoppa omkring 250. Härtill komma, förutom de anställda vid Serafimerlasaret och Akademiska sjukhuset i Uppsala, den till de mindre enskilda sjukvårdsanstalterna knutna personalen.

Rörande antalet i den *öppna* sjukvården verksam personal, förutom läkare och tandläkare i annans tjänst, uppgivas i sådan verksamhet (såsom distriktsköterskor, dispensärsköterskor m. m.) för närvarande sysselsatta sammanlagt omkring 1,200 utexaminerade sjuksköterskor och omkring 200 utexaminerade tandsköterskor. Härtill kommer ett obekant antal icke utexaminerade.

Största delen av den vid den slutna *allmänna* sjukvården sysselsatta personalen är till följd av meddelade bestämmelser tillförsäkrad särskilda förmåner vid olycksfall eller sjukdom ådragen i tjänsten.

I fråga om personal vid statens ifrågavarande anstalter hänvisas härutinnan till gällande författningar om avlöning och pension för statens befattningshavare.

Enligt av svenska landstingsförbundet lämnade uppgifter ha samtliga landsting i tjänste- och avlöningsreglementen meddelat bestämmelser om befattningshavares anställnings- och löneförhållanden. Ehuru omfattningen av reglementena eljest är olika, äro dock under dem alltid inbegripna befattningshavare vid respektive landstings sjukvårdsanstalter med undantag endast av de tillfälligt anställda, såsom vikarier, elever, personal, som antagits på prov etc. Vad angår de befattningshavare, som falla under nämnda reglementen — och dessa äro ojämförligt de flesta — erhålla dessa vid olycksfall eller sjukdom, som ådragits i tjänsten, förutom i viss utsträckning fri läkarvård, jämväl full lön under högst sex månader, varefter det tillkommer förvaltningsutskottet att bestämma, huruvida och i vilken utsträckning avdrag å lönen skall äga rum. Beträffande rätten för personalen vid landstingens sjukvårdsinrättningar till pension vid varaktig oförmåga till

arbete på grund av olycksfall eller sjukdom i tjänsten hava samtliga landsting, på ett par undantag när, fastställt pensionsreglementen, som omfatta det stora flertalet befattningshavare vid landstingens sjukvårdsanstalter. Dessa befintliga senare reglementen avse nämligen i regel samma personal som avlöningsreglementena.

I den mån visst landsting ej fastställt avlönings- eller pensionsreglemente eller, om sådant reglemente fastställts, det ej omfattar viss personal, regleras frågan om sådan personals rätt i omförmälda avseenden genom för varje fall träffad bestämmelse eller fattat beslut. Såvitt för landstingsförbundet är känt, har det ännu aldrig hänt, att landsting i dylikt fall vägrat att utgiva skäligen löne- och, i förekommande fall, även pensionsförmåner.

Vad beträffar sjukvårdspersonalen vid de större städernas anstalter torde i allmänhet åtminstone sjuksköterskornas rättigheter i omförmälda avseenden vara reglerade genom särskilda bestämmelser. För en annan del av personalen tillämpas i vissa fall (såsom t. ex. i Stockholm) kollektivavtal.

Rörande den inom den öppna sjukvården i landstingens tjänst verksamma personal, distriktssköterskor, dispensärsköterskor, gälla de av landstingen fastställda löne- och pensionsreglementen. Liknande är ofta förhållandet beträffande inom den öppna sjukvården av städer anställd personal.

Sjukdomar.

Vad därefter beträffar spørsmålet om här ifrågakommande smittsamma sjukdomar torde i detta sammanhang få anföras följande.

Bland de s. k. smittsamma sjukdomarna skiljer man mellan akuta och kroniska sådana. Bland de akuta finnes en grupp sjukdomar, som på grund av den intensitet, varmed smittämnet kan spridas bland befolkningen, intager en särställning — de s. k. epidemiska sjukdomarna. Mot vissa av dessa sjukdomar, som befunnits kunna medföra större fara än de övriga, hava av samhället organiserats särskilda skyddsåtgärder, nämligen anmälningstvång, observationstvång samt tvång till isolering och vård å därför avsedd sjukvårdsinrättning, epidemisjukhus eller jämförliga avdelningar. Dylika sjukdomar finnas angivna i epidemilagen den 19 juni 1919 2 § med senare tillägg. Dessa sjukdomar äro — förutom pest, kolera och spetälska — smittkoppor, nervfeber, fläckfeber, återfallsfeber, undulantfeber, sömnsjuka, paratyfus, scharlakansfeber, difteri, akut barnförlamning, smittsam hjärnfeber och rödsot. Enligt 25 § epidemilagen äger, därest »annan smittsam sjukdom» än någon av de sålunda uppräknade vunnit större utbredning på en ort eller uppträder i mera elakartad form, vederbörande länsstyrelse efter förste provinsialläkarens hörande förordna, att beträffande den sjukdomen skall i de delar, som prövas nödigt, vinna tillämpning vad i sagda lag är stadgat angående de i 2 § omförmälda sjukdomarna. Bland epidemiskt uppträdande sjukdomar, som sålunda ej (annat än undantagsvis) avses i epidemilagen 2 §, äro t. ex. mässling, vattkoppor, kikhosta, påssjuka, influensa m. fl.

Inom gruppen akuta epidemiska sjukdomar plägar man vidare — dock utan någon säker gräns — skilja mellan *specifika* och *ospecifika*. I fråga om de förra (scharlakansfeber, difteri, smittkoppor, nervfeber, rödsot, mässling, kikhosta etc.) har man anledning räkna med ett specifikt smittämne, medan beträffande de senare, ospecifika, sjukdomarna (halsfluss, akuta svalg- och luftvägsinfektioner m. fl.) smittämnet är av mer växlande natur och olika vid olika tidsperioder, årstider, å olika orter o. s. v. eller t. o. m. olika från fall till fall.

Bland kroniska smittsamma sjukdomar, som här komma ifråga, är i främsta rummet tuberkulos.

I anledning av omförmälda av svenska kommunalarbetarförbundet gjorda

framställning anmodade *medicinalstyrelsen* i cirkulärskrivelse den 11 juli 1935 direktionerna för lasarett och därmed jämförliga sjukvårdsinrättningar, sanatorier, vanförestalter, Eugeniahemmet, barnbördshus, Stockholms sjukhem, Sophiahemmet, Röda Korsets sjukhem i Stockholm, Carllanderska sjukhemmet i Göteborg samt Pensionsstyrelsens kuranstalter i Åre, Tranås och Nynäs att i den utsträckning, som läte sig göra, verkställa utredning angående hos den vid sjukvårdsinrättningen anställda personalen under tiden $\frac{1}{1}$ 1930— $\frac{11}{7}$ 1935 konstaterade fall av smittsam i tjänsten ådragen sjukdom av sådan natur, att den kan inrymmas i begreppet yrkessjukdom i den betydelse, som avses i kommunalarbetsförbundets framställning, samt inkomma till medicinalstyrelsen med den sålunda verkställda utredningen.

Möjligheten för de olika anstalterna att angiva de under den åsyftade tiden inträffade fallen av här avsedda olika sjukdomar och deras samband med vederbörandes tjänstgöring har, såsom kunde förväntas, varit mycket växlande. I flera fall äro de inkomna svaren föga upplysande, i andra fall lämna de god ledning för frågans närmare bedömande. Beträffande några sjukvårdsinrättningar, t. ex. epidemisjukhuset i Stockholm och Söderby sanatorium, hava uppgifter lämnats, som äro resultat av vissa under de gångna åren verkställda fortgående undersökningar.

Ehuru sålunda av de lämnade svaren i stort några säkra slutsatser ej kunna dragas ens om frekvensen i och för sig (och oberoende av sjukdomens samband med vederbörandes arbete) av här åsyftade sjukdomar bland den ifrågakommande personalen eller olika kategorier av densamma, synas dock svaren, även tillsammans, giva en viss ledning i ämnet.

Med framhållande att å samtliga i 1930 års förberörda undersökning inbegripna sjukvårdsinrättningar jämte sinnessjukhusen ekonomipersonalen till antalet utgjorde omkring $\frac{1}{3}$ av hela personalen, samt att den sammanlagda personalen å här ifrågakommande epidemisjukhus torde utgöra mindre än 5 % av personalen å samtliga sjukvårdsinrättningarna (för sanatorier och övriga tuberkulossjukhus torde motsvarande siffra utgöra 12 %), återgivas här följande sammanställningar, avseende samtliga för varje sjukdomsgrupp under perioden 1930— $\frac{1}{7}$ 1935 *uppgivna* sjukdomsfall:

1. Andra smittsamma sjukdomar än tuberkulos.

S. = sjukvårdspersonal. E. = ekonomipersonal. X. = personal, som i de inkomna svaren ej hänförs till någon grupp (S. eller E.).

	Epidemisjukhus			Lasarett och jämförliga sjukhus			Övriga sjukvårdsinrättningar			Summa
	S.	E.	X.	S.	E.	X.	S.	E.	X.	
<i>Sjukdom, som avses i 2 § i epidemilagen.</i>										
Scharlakansfeber	148	3	28	75	8	3	25	1	1	292
Difteri	139	4	15	123	4	—	59	1	4	349
Rödsot (dysenteri)	12	1	—	49	8	1	7	3	—	81
Nervfeber	9	—	4	4	1	—	—	—	—	18
Paratyfus	2	—	2	3	2	2	3	—	—	14
Akut barnförslamning	4	—	—	1	1	1	—	—	—	7
Smittkoppor	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Sömnsjuka	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Undulantfeber	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Summa	316	8	49	255	24	8	94	5	5	764
<i>Vissa övriga smittsamma sjukdomar (ej tuberkulos).</i>										
a) Specifika.										
Pässjuka	15	1	—	39	11	—	10	—	—	76
Ros	1	—	1	40	12	14	1	—	—	69
Mässling	1	—	—	28	4	—	—	—	—	33
Vattenkoppor	4	—	—	16	5	—	5	—	—	30
Röda hund	7	—	1	21	4	—	—	—	—	33
Kikhosta	1	—	—	5	—	4	—	—	—	10
Gonorrhoea	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2
b) Ospecifika.										
Halsfluss (angina)	212	17	—	1,363	99	—	2	3	—	1,696
Följsjukdomar efter halsfluss ¹⁾	—	—	—	37	1	—	—	—	—	38
Övre luftvägsaffektioner (inberäknat laryngit ac., tracheo-bronchit ac., pneumonia ac.)	84	23	—	36	10	—	—	—	—	153
Influenta	84	22	—	1,449	121	8	—	—	2	1,636
Gastro enterocolitis	—	—	—	19	—	—	—	—	—	19
Leverinflammation (hepatit)	2	—	—	2	—	—	—	—	—	4
Smittsam gulsot (icterus)	—	—	—	22	5	9	—	—	—	36
Summa	411	63	2	3,079	272	35	18	3	2	3,885

¹⁾ Nefrit ac., polyarthrit ac., polyarthrit rheumat., endocardit, varbildning i kaken, bronchit inflammation, sepsis.

2. Tuberkulos.

S. = sjukvårdspersonal. E. = ekonomipersonal. X. = personal, som i de inkomna svaren ej hänförs till någon grupp (S. eller E.)

	Sanatorier och tuberkulossjukvårdsanstalter			Lasarett och jämförliga sjukhus			Övriga sjukvårdsinrättningar			Summa
	S	E.	X.	S.	E.	X.	S.	E.	X.	
Lungtuberkulos	95	27	5	236	39	20	75	7	10	514
Lungsäcksinflammation (pleurit)	36	16	—	52	9	23	11	1	2	150
Knölrös	40	14	—	101	10	13	12	1	1	192
Hiluskörteltuberkulos	9	—	—	1	3	—	1	—	—	14
Annann körteltuberkulos	3	1	—	9	6	—	—	—	—	19
Tuberkulos?	2	2	—	11	3	4	1	—	—	23
Meningitis tbc (inflammation i hjärnhinnorna av tuberkulös orsak)	5	1	—	2	—	2	—	—	—	10
Summa	190	61	5	412	70	62	100	9	13	922

I det övervägande flertalet av samtliga från de olika sjukvårdsinrättningarna meddelade fall av smittsam sjukdom bland personalen under den ifrågavarande perioden har uppgivits, att sjukdomen sannolikt eller säkert ådragits i tjänsten.

Av svaren torde få anses framgå bland annat, att bland den å andra sjukvårdsinrättningar än epidemisjukhus befintliga sjukvårdspersonalen — vilken som nämnts visserligen är till antalet avsevärt större än motsvarande personal å epidemisjukhusen — insjuknande i epidemisk sjukdom förekommit i ganska beaktansvärd utsträckning.

Vad angår de å *Stockholms stads epidemisjukhus* gjorda ingående undersökningarna anför överläkaren därstädes, doktor R. Bergman, i sitt i ärendet avgivna yttrande, att större delen av de å sjukhuset bland sjukvårdspersonalen iakttagna sjukdomarna utgjorts av sådana infektionssjukdomar, för vilka vård lämnats på sjukhuset. Sjukdomarna ha sålunda varit, förutom de i epidemilagen angivna sjukdomar, även sådana akuta infektionssjukdomar som halsfluss (angina), övre luftvägsaffektioner, influensa m. m. Den iakttagna insjukningsrisken för sjukvårdspersonalen har tydligt kunnat fastställas såsom beroende på beröringsmöjligheterna med patienterna. Doktor Bergman sammanfattar sitt yttrande sålunda: Akuta infektionssjukdomar äro synnerligen vanliga bland sjukhusets personal, varvid den egentliga sjukvårdspersonalen (sköterskor, elever och biträden) ha en väsentligt högre insjukningsfrekvens än ekonomipersonalen. En jämförelse mellan frekvensen av difteri och scharlakansfeber bland sjukvårdspersonalen å sjukhuset med motsvarande sjuklighet hos Stockholms befolkning visar, att denna är väsentligt högre (10—80 gånger) hos nämnda grupp av personalen. Sker jämförelsen mellan å ena sidan denna grupp och å andra sidan sådana åldersgrupper av stadens befolkning, som sammanfaller med åldern hos den åsyftade personalen, erhållas ännu betydligt högre tal. De nyanställda och de tillfälligt anställda löpa större risk att insjukna än de övriga. Enligt vissa yttranden från övriga epidemisjukhus ha där gjorts liknande erfarenheter.

Rörande de gjorda undersökningarna angående förekomsten av *tuberkulos* bland sanatoriepersonalen å *Söderby sjukhus* har överläkaren där, doktor A.

Gullbring — hos riks försäkringsanstalten anställd specialist på lungsjukdomarnas område — meddelat, att under tiden 1928—^{30/6} 1935 av 1,525 undersökta av sjukvårdspersonalen sjukligheten utgjort 2.6 procent och av 491 undersökta av ekonomipersonalen 1 procent. Doktor Gullbring har vidare anfört, att sjukligheten i tuberkulos bland personalen vid sjukhuset ej varit hög. Hur sjukligheten förhållit sig inom olika åldersgrupper i landet överhuvud, vet man ej med säkerhet. Stöd finnes dock för antagande att den i åldersgruppen 20—30 år utgör omkring 2 procent. Denna sjuklighet överensstämde ungefär med den å sjukhuset iakttagna. Av de efter år 1927 tuberkulinundersökta hade 18 av sjukvårdspersonalen insjuknat i tuberkulos, men endast en av ekonomipersonalen. De låga sjuklighetssiffrorna uteslöto emellertid ej enligt doktor Gullbrings mening, att de insjuknade smittats i tjänsten. Skulle tuberkulos hos sjukhuspersonal upptagas såsom yrkessjukdom, vore emellertid specialundersökningar vid anställningen ofrånkomliga, och borde dessa även innefatta röntgenundersökning.

Ämbetsverken.

Av vad ovan anförts anse ämbetsverken framgå, att *en lagstiftning är önskvärd*, som i högre grad än för närvarande skulle kunna i viss utsträckning skydda personal i sjukvårdens tjänst mot de ekonomiska följderna av sådana i deras betydelsefulla verksamhet ådragna sjukdomar, varom här är fråga. För en stor del av denna personal, som är knuten till det allmänna, må det visserligen redan genom för den gällande avlönings- och pensionsbestämmelser eller eljest vara väl sorjt i förevarande avseende. Men för *en del* av denna personal, likasom för motsvarande personal vid *privata vårdanstalter* samt inom *den öppna sjukvården*, är liknande skydd merendels icke tillförsäkrat.

De hos oss förekommande akuta smittsamma sjukdomarna, såväl specifika som ospecifika, gå med nutida hjälpmedel i stort sett till läkning, men vissa av dem medföra understundom dödsfall eller, oftare, komplikationer av kronisk art och kunna även utgöra ingångsporten för andra sjukdomar samt inverka försämrande eller utlösande på redan förut förhandvarande sjukdom eller sjukdomsanlag. Enligt tillgängliga uppgifter ha en stor del av våra dövstumma ådragit sig sitt men i samband med scharlakansfeber. 10—20 procent av våra akuta barnförslänningsfall anses medföra en invaliditet i sådan grad, att de ej kunna vidare försörja sig med kroppsarbete. Härtill kommer ett antal fall, som för närvarande ej låter sig beräknas, där ett kroniskt hjärtlidande eller annan allvarligare sjukdom utvecklar sig i samband med en akut infektionssjukdom.

Ämbetsverken hålla före, att ur här ifrågakommande synpunkt under yrkessjukdomsförsäkringen böra inordnas alla de, som enligt olycksfallsförsäkringslagen äro att anse såsom arbetare, för såvitt deras verksamhet består i *yrkesmässigt meddelande eller utövande av sjukvård*, alltså i främsta rummet läkare, tandläkare, sjuksköterskor och sjukvårdare. Huruvida i det individuella fallet värden lämnas endast tillfälligt, bör, därest nyssnämnda förutsättning är för handen, icke givas annan betydelse än eljest enligt olycksfallsförsäkringslagen. Däremot bör under försäkringen i allmänhet icke inordnas den slags omvårdnad, som under vanliga förhållanden endast utgör ett led i annat huvudsakligt arbete eller anställning eller som mer eller mindre tillfälligt ägnas den sjuke av någon, som eljest utför annat arbete enligt nämnda lag för den sjukes räkning.

Ämbetsverken anse, att den sålunda angivna principiella begränsningen av försäkringens omfattning bör gälla i fråga om såväl den öppna sjukvården och den, vilken lämnas å enskilda sjukvårdsinrättningar, som även beträffande

sjukvården å de allmänna sjukvårdsanstalterna. Av personalen vid samtliga sjukvårdsinrättningar skulle alltså i allmänhet under försäkringen inbegripas, förutom läkare och sjuksköterskor, även sköterskeelever och sköterskebiträden. Närmare föreskrifter om tillämpningen av de bestämmelser, som i förvarande avseende må komma att meddelas i yrkessjukdomsförsäkringslagen, kunna såsom eljest lämnas — förutom i visst avseende enligt 9 § samma lag — vid behov även jämlikt 32 § i olycksfallsförsäkringslagen av Konungen eller efter Konungens bemyndigande av försäkringsrådet eller riks-försäkringsanstalten.

Med ämbetsverkens sålunda intagna principiella inställning till den föreliggande frågan skulle alltså annan till vederbörande sjukvårdsinrättning knuten personal än den, som handhar vård av de där intagna eller behandlade sjuka, ej komma att inbegripas under försäkringen. Såsom bestyrkes av de gjorda undersökningarna måste denna personal, ekonomipersonalen, vilken fullgör andra skilda uppgifter vid sjukvårdsinrättningarna än vårdpersonalen, anses i allmänhet vara i avsevärt mindre grad än denna senare personal utsatt för den smittfara, som försäkringen skulle avse. De måste också i regel hava större möjlighet att skydda sig emot densamma.

Vad angår frågan om vilka smittämnen och av dem förorsakade sjukdomar, som skulle hänföras under försäkringen, anse ämbetsverken i anslutning till vad härovan därutinnan anförts böra ifrågakomma de förut omförmälda i 2 § epidemilagen angivna eller genom senare författningar med dem likställda sjukdomar, vilka med hänsyn till smittfara och verkningar befunnits böra i regel medföra patientens isolering och intagande å epidemisjukhus. Bland de i vårt land mera kända och utbredda av dessa sjukdomar äro de förut nämnda scharlakansfeber, difteri, nervfeber, akut barnförslamning. Beträffande sålunda åsyftade sjukdomar äger den medicinska sakkunskapen tämligen god kännedom om smittämnets natur, uppträdande och verkningar samt vägarna för smittans spridande. För flertalet av de typiska epidemiska sjukdomarna är också inkubationstiden vanligen känd och tämligen kort, i allmänhet för scharlakansfeber, difteri, rödsot och epidemisk hjärnfeber 2—6 dagar, för smittkoppor 13 dagar, för nervfeber 1—3 veckor o. s. v. Större svårighet torde sålunda icke behöva möta att i fråga om de omförmälda smittämnen och de därav förorsakade sjukdomarna i det särskilda fallet fastställa sammanhanget mellan insjuknandet och det ifrågakommande arbetet. Att förutsättningarna härför kunna vara ganska olika i olika fall, torde dock vara tydligt.

Såsom framgår av den ovan intagna sammanställningen angående under perioden 1930—^{1/7}1935 bland sjukhuspersonal inträffade fall av annan smittsam sjukdom än nyss omförmäلت, hava flera dylika sjukdomar kommit till ganska stor utbredning bland vårdpersonalen. I fråga om en del av dessa sjukdomar, t. ex. många fall av *halsfluss* (angina) och *influenta*, skulle väl med hänsyn till deras eventuella följdssjukdomar vara önskvärt, om de även kunde i viss utsträckning medtagas under försäkringen. Än sjukvårdsinrättning visar ej minst den förra av dessa sjukdomar stundom benägenhet att antaga epidemisk karaktär (angina nosocomialis). Å andra sidan är det förenat med så stora svårigheter att beträffande dessa sjukdomar fastställa en praktiskt användbar avgränsning, att ämbetsverken funnit sig icke kunna förorda deras upptagande i försäkringen.

Rörande *tuberkulosen* såsom föremål för den ifrågavarande försäkringen intager den bland övriga smittsamma sjukdomar en särskild ställning. »Smittämnet» är visserligen väl känt, och vetenskapen och den samlade erfarenheten i förening ha också kunnat framvisa många betydelsefulla resultat rörande dess uppträdande och verkningar. Härmed har emellertid också blivit

till fulla ådagalagt, med vilken mångfald av olika inverkan­de faktorer den medicinska sakkunskapen här har att räkna — inre anlag, konstitutionella förutsättningar, yttre omständigheter och betingelser. I detta sammanhang kommer därjämte — företrädesvis inom den öppna sjukvården — i betraktande det alltjämt ovissa och osäkra i fråga om den kortare eller längre tid, mycket växlande i olika fall, som kan förflyta mellan en tilläventyrs inträdd infektion och ett iakttaget sjukdomsutbrott. Medan beträffande flertalet akuta och vissa kroniska infektionssjukdomar, såsom syfilis, tiden för det akuta stadiet efter en inträdd infektion merendels är känd, gäller detta relativt sällan i fråga om tuberkulos. För flertalet av de personer, hos vilka tuberkulös sjukdom av något slag konstateras i lungor, svalg eller andra kroppsdelar, kan ej avgöras, om sjukdomen fattat rot månader eller år före ett visst insjukningstillfälle. Av dessa och andra skäl har beträffande denna sjukdom det anspråk hittills icke kunnat av den medicinska vetenskapen tillgodoses att kunna i allmänhet lämna ett tillfredsställande svar om sjukdomens ursprung i det särskilda fallet. Genom sorgfällig undersökning med röntgenfotografering och tuberkulinprövning har man emellertid numera med hög grad av sannolikhet ansett sig kunna fastställa så mycket som om en viss individ vid ett visst tillfälle ännu icke har infekterats av tuberkulos.

Det härförut återgivna resultatet av vissa verkställda undersökningar om förekomsten av tuberkulos bland sjukhuspersonal hänför sig visserligen endast till *ett* sanatorium, där såsom å andra liknande sjukhus i vårt land all­mer verksamma försiktighetsanordningar och åtgärder vidtagas för persona­lens skyddande. Liknande rön noteras dock från vissa andra håll och upp­gives, att de överensstämma med vad som framgått ur enahanda undersök­ningar i Norge och Tyskland. Vad angår övriga sjukvårdsinrättningar, som ej äro avsedda för tuberkulösa i smittsamt stadium, är det visserligen möj­ligt, att frekvensen av tuberkulosfall bland personalen där kan vara större än å sanatorier och andra tuberkulosanstalter. Men härvid inverka så många olika faktorer, att säkra slutsatser icke kunna dragas utan vidare mer in­gående undersökningar.

I allt fall skulle upptagande med utsikt till framgång även i här åsyftade begränsade omfattning av tuberkulos bland yrkessjukdomarna på vetenska­pens nuvarande ståndpunkt förutsätta vissa regelbundna närmare undersök­ningar av alla de personer, som skulle omfattas av försäkringen — något som också från sakkunnigt håll framhållits. Dylika undersökningar torde väl kunna anordnas beträffande den å vissa allmänna sjukvårdsinrättningar verksamma personalen, men knappast i erforderlig omfattning i fråga om de personer inom den enskilda slutna och inom den öppna sjukvården, för vilka — i saknad, som de merendels torde vara av utfästa förmåner i hän­delse av sjukdom — den ifrågavarande försäkringen mer genomgående skulle bli till större hjälp.

På grund av vad nu anförts hava ämbetsverken funnit sig *ej kunna för­orda* upptagande av tuberkulos under försäkringen.

Såsom sjukvård torde i detta sammanhang böra anses även vård å *barn­bördshus* samt den verksamhet och vård, som där eller eljest utövas av legi­timerad *barnmorska*.

Av de smittsamma sjukdomar, som enligt ämbetsverkens förslag skulle inordnas under försäkringen, är knappast mer än en, nämligen undulant­feber, som anses kunna drabba även djur. Ämbetsverken hava likväl ansett, att i detta sammanhang *veterinärer och veterinärassistenter* (stjärnsystrar) böra i samma omfattning som i detta sammanhang eljest avsedd sjukvårdsperso­nal inbegripas under försäkringen i fråga.

Under försäkringen torde även böra falla arbete å medicinskt *laborato­rium*, som står under offentlig tillsyn.

VII. Viss ändring i övrigt i gällande lag (silikos).

I samband med det till ämbetsverken lämnade uppdraget har till riks-försäkringsanstalten överlämnats härförut omnämnda till statsrådet och chefen för socialdepartementet i ämnet ingivna framställning från *ombud för fackföreningar* inom porslinsindustrien. I framställningen anföres huvudsakligen följande:

Bestämmelserna i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar äro av sådan karaktär, att den knappast har någon praktisk betydelse. Det stadgas bland annat, att fall av yrkessjukdom, som yppats före den 1 januari 1931, icke falla under lagens tillämpning, ehuru det bevisligen kan anföras fall, där arbetare trots konstaterad yrkessjukdom utfört arbete i 10-tal år. Även så utgår ej ersättning i anledning av yrkessjukdom, såvida ej arbetarna inom ett år före dagen för sjukdomens yppande varit sysselsatta med arbete i verksamhet, där arbetarna äro utsatta för inverkan av den art, som framkallat sjukdomen. Rätt till ersättning är också förfallen, därest icke inom två år från dagen för sjukdomens yppande eller, där sjukdomen inom samma tid föranlett arbetarens död, från dödsdagen underrättelse enligt 20 § i lagen om försäkring för olycksfall i arbete lämnats arbetsgivaren eller arbetsföreståndaren eller framställning om ersättning i anledning av sjukdomen gjorts. Uppkomsten av den bland porslinsarbetarna förekommande sjukdomen stendammslunga (silikos) framkallas successivt genom sysselsättning med arbete i verksamhet, där arbetarna äro utsatta för inverkan av det damm, som framkallar sjukdomen. Någon märkbar nedsättning eller arbetsoförmåga gör sig i regel icke gällande, förrän sjukdomen nått ett långt utvecklat stadium. Vid ombyte i arbetet utvecklas sjukdomen fortare. Det finnes även fall, där sjukdomen synes ha fortskridit, trots att vederbörande erhållit sysselsättning av annan art, än sådan som framkallar dessa lungförändringar. Nuvarande lag har tagit sikte på att söka förebygga uppkomsten av yrkessjukdom, men denna bestämmelse kan endast i undantagsfall tillämpas. Hur man skall upptäcka sjukdomen och hur industrien tekniskt skall lösa problemet, står man undrande inför. Ombuden hemställa, att de anförda synpunkterna skola beaktas vid den pågående revisionen av lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar.

Med anledning härav få ämbetsverken först erinra, att lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar i 3 § innehåller en generell bestämmelse, att ersättning i anledning av yrkessjukdom icke skall utgå, med mindre arbetaren inom ett år före dagen för sjukdomens yppande varit sysselsatt med arbete i verksamhet, där arbetarna äro utsatta för inverkan av den art, som framkallat sjukdomen. Motivet till denna bestämmelse har varit *dels* att, i den mån längre tid förflutit från det inverkan av ett visst farligt ämne i allmänhet upphörde att göra sig gällande, sannolikheten minskas, att en senare yppad sjukdom är en följd av sådan inverkan, *dels ock* den ökade svårigheten att uttröna, huruvida efter längre tids verksamhet utan farlig inverkan viss grad av sannolikhet i sagda hänseende dock förefinnes. Från den angivna regeln, att arbetaren inom ett år skall ha varit sysselsatt i den ifrågakommande verksamheten, har emellertid i lagen undantag gjorts beträffande sjukdomar, framkallade genom inverkan av röntgenstrålar eller radium, enär dylika sjukdomar på grund av sin natur befunnits kunna framträda först sedan flera år förflutit, efter det sådan farlig inverkan upphört, varom här är fråga. Med hänsyn därtill utsträcktes beträffande sistnämnda sjukdomsgrupp den nyssnämnda tidsgränsen av ett år till tio år före det sjukdomen yppats.

Vid införande genom lag den 12 september 1930, som trätt i kraft den 1 januari 1931, såsom yrkessjukdom av sjukdom förorsakad av stendamm (silikos) torde kännedomen i vårt land om denna sjukdoms natur och verkningar ha varit mindre än för närvarande. Anledning ansågs då i allt fall icke finnas att i fråga om denna sjukdom göra avvikelser från den omförmälda i allmänhet fastställda tidsgränsen av ett år. Silikosen är emellertid särskilt på tidigare stadier ofta svår att även röntgenologiskt diagnostisera. Första stadiet av sjukdomen medför i allmänhet icke heller sådana lungförändringar eller symtom för den sjuke, att någon inskränkning av arbetsförmågan behöver inträda. I andra fall kan till följd av t. ex. tilltagande andnöd vid hastiga rörelser eller tyngre arbete arbetsförmågan vara endast obetydligt nedsatt. I de fall, där sjukdomen sålunda på grund av fortgående inverkan av det farliga arbetet framskrider så långt, att på grund härav detta arbete måste avbrytas eller inskränkas, är sjukdomen därmed i regel också att anse såsom yppad, och är det då i sin ordning, att sjukdomsfallet inom behörig tid (av två år därefter) bringas till arbetsgivarens eller försäkringsinrättningens kännedom. I de fall åter, där det farliga arbetet avbrytes, redan när sjukdomen nått ett så föga utvecklade stadium, att den ej kan anses hava yppats, när avbrottet sker, kan det visserligen hända, att de förut uppkomna sjukliga förändringarna senare utveckla sig även i ofarlig verksamhet t. ex. på grund av vissa tillstötande komplikationer. Ehuru dylika senare avsedda fall torde få anses jämförelsevis sällsynta, ha dock ämbetsverken med beaktande av de särskilda omständigheterna med avseende å denna sjukdom funnit sig böra förorda en utsträckning av den omförmälda tidsgränsen av ett år, inom vilken vederbörande vid sjukdomens yppande skall ha haft sysselsättning i den ifrågakommande farliga verksamheten. Med hänsyn emellertid till ovan framhållna ökade svårigheter att, i den mån allt längre tid förflyter efter det den farliga inverkan upphört, det oaktat kunna fastställa, huruvida det iråkade sjukdomstillståndet är att tillskriva det farliga arbetet och ej till övervägande del andra inträdda omständigheter, hava ämbetsverken stannat vid att föreslå, att den ifrågavarande tidsgränsen ej utsträcker längre än till fem år. Därest inom loppet av denna tid sjukdomen ifråga (och ej annan sjukdom, som ej är yrkessjukdom) skulle yppas, återstår för arbetaren ytterligare två år, inom vilka han har att göra anmälan om sjukdomen.

Vad härefter beträffar den i ovan nämnda framställning även berörda frågan om den sist åsyftade i lagens 7 § stadgade preskriptionstiden av två år efter sjukdomens yppande (eller i händelse av dessförinnan inträffat dödsfall från dödsdagen), inom vilken underrättelse om sjukdomen skall lämnas arbetsgivaren eller framställning göras hos försäkringsinrättningen, torde följa av det ovan sagda, att bestämmelsens tillämpning i fråga om sjukdomen silikos kan vålla vissa svårigheter.

I det förslag till försäkring för vissa yrkessjukdomar, som den 21 april 1928 avgavs av socialstyrelsen, riks-försäkringsanstalten och medicinalstyrelsen, ansågo ämbetsverken med hänsyn till den alltmer ökade svårigheten att i fråga om sjukdom, som en gång yppats, fastställa sambandet mellan den samma och det ifrågakommande arbetet, i den mån tiden fortskred, att den ifrågavarande preskriptionstiden borde bestämmas till ett år. Tiden blev emellertid i den sedermera antagna lagen fastställd till två år. Hitills torde knappast fråga hava uppstått om tillämpning av här ifrågavarande preskriptionsbestämmelse. Däremot har spörsmålet om när yrkessjukdom skall anses hava yppats, i annat sammanhang kommit under bedömande. Enligt lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar skall nämligen i allmänhet i fråga om rätt till ersättning enligt lagen gälla, att dagen för sjuk-

domens yppande skall anses likställd med olycksfallsdagen enligt olycksfallsförsäkringslagen. Vidare skall ovanberörda genom lag den 12 september 1930 i yrkessjukdomsförsäkringslagen gjorda tillägg, att även silikos skall anses såsom yrkessjukdom — jämlikt särskilt meddelad övergångsbestämmelse — icke äga tillämpning i fråga om sådan sjukdom, som yppats före den 1 januari 1931, och ej heller beträffande dylik sjukdom, som yppats senare, därest arbetaren icke efter sagda dag varit sysselsatt med det här ifrågakommande farliga arbetet.

Vid tillkomsten av lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar hänfördes den ifrågavarande där meddelade generella preskriptionsbestämmelsen till motsvarande bestämmelse i förordningen om ersättning i anledning av kroppsskada ådragen under militärtjänstgöring den 18 juni 1927. Av förarbetena till sistnämnda förordning framgår, att med tiden för yppande av där avsedd sjukdom (t. ex. lungtuberkulos) avsetts den tid, då sjukdomen »framträder genom tydliga sjukdomstecken eller konstaterats genom undersökning av läkare». Beträffande silikos torde (likasom i fråga om lungtuberkulos) sjukdomen mera sällan kunna anses yppad tidigare än den konstaterats av läkare. Däremot kan det väl inträffa, att, ehuru av läkaren genom röntgenundersökning vissa mer eller mindre obetydliga sjukliga förändringar kunnat fastställas, sjukdomen det oaktat icke kan anses yppad, förr än dessa förändringar blivit mera framträdande och tagit sig uttryck i bestämda sjukliga symtom. Under dessa omständigheter synes, ur de synpunkter, som gjorts gällande i oförmälda framställning, frågan om tillämpningen av bestämmelsen om sjukdomens yppande såsom begynnelsetid för preskriptionen i fråga spela större roll än frågan om en förlängning, i vad angår ensamt denna sjukdom, av samma tid. En närmare förklaring av vad som i olika fall och i olika sammanhang är att förstå med att sjukdom yppats, torde emellertid vara svår att åstadkomma, och det vare sig en föreskrift därom skulle hänföras till yrkessjukdomar i allmänhet eller till någon viss eller vissa av dem. Av anförda skäl och då det ankommer på försäkringsrådet att vaka över den ifrågavarande försäkringens tillämpning även i denna del, ha ämbetsverken funnit den ifrågavarande framställningen i vad nu är ifråga icke böra föranleda något förslag från deras sida.

I sagda framställning har vidare såsom ett särskilt missförhållande framhållits, att, såsom härförut nämnts, fall av silikos, som hos arbetare yppats före den 1 januari 1931 eller som yppas senare, utan att arbetaren efter den 1 januari 1931 varit sysselsatt i här ifrågakommande arbete, icke falla under yrkessjukdomslagens tillämpning. En utsträckning, på sätt ämbetsverken, i vad angår silikos, ovan föreslagit av den nu gällande tiden av ett år, varunder arbetaren, när sjukdomen yppas, skall ha varit sysselsatt i det ifrågakommande arbetet, till fem år, kan måhända i en del fall komma någon tillgodo, vilken ådragit sig sjukdomen redan före 1931 års ingång, men dock avbrutit det farliga arbetet så sent, att han vid ikraftträdandet av den nu föreslagna utsträckningen av den ifrågavarande tidsgränsen ej redan mistat sin rätt enligt nu gällande tidsbegränsning av ett år. Någon utvidgning i vidare mån av den ifrågavarande lagstiftningens giltighet för tiden före 1931 års början torde numera icke böra ifrågakomma.

Beträffande slutligen vad fackförbunden i ifrågavarande framställning anfört om åtgärder för upptäckande i tid av den smygande sjukdomsfara, varom här kan vara fråga, och för förebyggande av sjukdomen, hava ämbetsverken i det föregående erinrat om åtgärder, som härtiinnan vidtagits av riks-försäkringsanstalten beträffande där försäkrade arbetare, som äro utsatta för inverkan av standamm. Av internationella arbetsbyrå i Genève anordnades i augusti 1930 en internationell expertkonferens rörande silikos, vilken

konferens antog vissa rekommendationer i syfte att åvägbringa internationellt samarbete för vetenskaplig forskning rörande ifrågavarande sjukdom. Kungl. Maj:t har den 26 januari 1934 uppdragit åt socialstyrelsen och medicinalstyrelsen att gemensamt undersöka, huruvida och på vad sätt sådana vetenskapliga forskningar rörande silikos, som avses i sistberörda rekommendationer, låta sig här i landet åvägbringas samt till Kungl. Maj:t inkomma med utredning härutinnan. Den sålunda igångsatta utredningen pågår, och torde de resultat, som komma att framgå av densamma, giva ledning för vidare åtgärder i det syfte, som avses med fackförbundens framställning i nu berörda del.

VIII. Vissa övriga frågor.

Ämbetsverken ha i det föregående framhållit, att yrkessjukdomsförsäkringen redan i dess nuvarande omfattning visat sig ställa stora krav på de läkare, som skola diagnosticera sjukdomen och, så långt på läkaren kan ankomma, söka fastslå de omständigheter, som i det särskilda fallet äro avgörande för frågan om dess samband med visst arbete, ävensom giva ledning för bedömning av huruvida och i vad mån patienten bör avhålla sig från farligt arbete eller är arbetsoförmögen.

Då ämbetsverkens härovan avgivna förslag innefattar en avsevärd utvidgning av försäkringens tillämpningsområde beträffande ämnen och sjukdomar, komma också vid förslagets genomförande de omförmälda kraven på läkarna att i avsevärd mån vidgas. Likasom hittills i flera ifrågakomna fall hänvisning måst ske till specialist, så kommer detta sannolikt i fortsättningen i större utsträckning bli erforderligt. För det förebyggande arbete, som nära sammanhänger med en utvidgad yrkessjukdomsförsäkring och även eljest är erforderligt på hithörande område, är också läkares medverkan av avgörande betydelse.

I anslutning härtill få ämbetsverken i detta sammanhang framhålla angelägenheten av att, i den mån det med hänsyn till omständigheterna visat sig påkallat, åtgärder vidtagas för tillgodoseende i möjligaste mån av behovet av på detta område kvalificerade läkarkrafter, och det ej blott i den lokala verksamheten, utan även för stöd åt och samverkan med vederbörande centrala organ.

Även i ett annat i detta sammanhang aktuellt hänseende påkallar frågan om särskild medverkan från läkares sida uppmärksamhet.

Sålunda uttalade sig ämbetsverken redan i sitt härförut omförmälda den 21 april 1928 avgivna förslag till försäkring för vissa yrkessjukdomar om vissa åtgärder, som borde vidtagas för erhållande av kännedom om inträffande sjukdomsfall, som, utan att falla under yrkessjukdomsförsäkringen likväl borde sättas i sammanhang med hälsofarligt arbete. För detta ändamål borde efter ämbetsverkens mening även i vårt land införas ett särskilt anmälningsförfarande från läkarnas sida.

Sedermera har, såsom förut omnämnts, genom kungörelse den 10 februari 1935 i allmänna läkarinstruktionen införts en bestämmelse om skyldighet för läkare att göra anmälan till medicinalstyrelsen om sjukdomsfall, som kan vara föranlett av hälsofarligt arbete, men icke inbegripits under yrkessjukdomsförsäkringen.

I det av ämbetsverken den 31 januari 1935 avgivna förslaget till plan för förevarande utredning erinrade ämbetsverken, hurusom denna anmälningsplikt icke fullgjorts i den omfattning, som varit avsedd, samt anförde, att, då det med hänsyn till syftet med anmälningsförfarandet måste anses vara av stor vikt, att det bleve så tillförlitligt som möjligt, torde i samband med

utredningen jämväl böra undersökas, vilka åtgärder härför lämpligen kunde vidtagas.

Ämbetsverken äro icke beredda att nu avgiva något förslag i berörda hänseende, men hava för avsikt att vidare fullfölja utredningen i denna del samt därutinnan inkomma med yttrande och förslag.

IX. Ämbetsverkens förslag.

Under åberopande av vad förut anförts få ämbetsverken härmed avgiva följande

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 1, 3 och 9 §§ i lagen den 14 juni 1929
(nr 131 och 1930 nr 335) om försäkring för vissa
yrkessjukdomar.

1 §.

Den, som jämlikt lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete är försäkrad för skada till följd av sådant olycksfall, skall anses vara försäkrad jämväl för yrkessjukdom, som uteslutande eller till övervägande del framkallats genom inverkan av

arsenik eller förening därav,
bly eller legering eller förening därav,
kvikksilver eller amalgam eller förening därav,
fosfor eller förening därav,
stendamm,

bensol eller dess homologer (såsom toluol och xylol) eller deras nitro- och aminoderivat (såsom nitrobensol och trinitrotoluol, anilin och parafenylenldiamin), halogenderivat av kolväten av den alifatiska serien (såsom kloroform, triklor-etylen),

*koloxid,
cyan eller förening därav,
klor, hypoklorit eller kloralkali,
kloramin,
nitroser, gaser,
kromsyra eller förening därav,
strålning eller ljus,
röntgenstrålar, radium eller andra radioaktiva ämnen,
mjältbrandssmitta.*

Såsom yrkessjukdom, varom förmäles i första stycket, skall, ändå att sjukdomen icke framkallats genom inverkan, som förut nämnts, anses här nedan angiven sjukdom, som uteslutande eller till övervägande del förorsakats av den försäkrades arbete, nämligen

1) smittsam sjukdom, som avses i 2 § epidemilagen, därest arbetet består i yrkesmässigt meddelande eller utövande av sjukvård eller barnmorskevård eller utgöres av medicinsk undersökning å laboratorium, som står under allmän tillsyn;

2) primär hudkräfta (kancer).

Beträffande försäkringen, i vad den avser yrkessjukdomar, skola bestämmelserna i *lagen om försäkring för olycksfall i arbete* äga motsvarande tillämpning, dock med iakttagande av vad nedan stadgas.

Arbete i verksamhet, där arbetarna äro utsatta för inverkan, som här avses, benämnes i denna lag farligt arbete.

3 §.

Ersättning i anledning av yrkessjukdom skall icke utgå, med mindre arbetaren inom ett år eller vad angår yrkessjukdom, som framkallats genom inverkan av *stendamm inom fem år eller vad angår yrkessjukdom, som framkallats genom inverkan* av röntgenstrålar eller radium eller andra radioaktiva ämnen, inom tio år före dagen för sjukdomens yppande varit sysselsatt med arbete i verksamhet, där arbetarna äro utsatta för inverkan av den art, som framkallat sjukdomen.

9 §.

Till ledning vid bedömandet, huruvida yrkessjukdom, som avses i 1 §, är för handen, utfärdar Konungen en förteckning, upptagande dels de sjukdomsformer, vilka bruka framkallas genom sådan inverkan, som i *första stycket av nämnda paragraf* sägs, dels ock de slag av verksamhet, vari såväl dessa sjukdomsformer som de i *andra stycket av samma paragraf* omförmälda sjukdomar bruka framträda.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1937, men skall i fråga om sådan sjukdom, som icke finnes upptagen i nu gällande lag, icke äga tillämpning, därest sjukdomen yppats före nämnda dag, och ej heller beträffande dylik sjukdom, som yppats senare, därest arbetaren icke efter lagens ikraftträdande varit sysselsatt med arbete i verksamhet, där arbetarna äro utsatta för inverkan av den art, som framkallat sjukdomen.

I fråga om yrkessjukdom, framkallad av stendamm, skall bestämmelsen i 3 § äga tillämpning, därest den i samma paragraf i gällande lag omförmälda tiden av ett år icke redan utlöpt vid ikraftträdandet av denna lag.

I handläggningen av detta ärende har inom socialstyrelsen deltagit förutom undertecknade Huss och Stenholm även t. f. byråchefen Nilson samt inom riks-försäkringsanstalten förutom undertecknade Larsson och von Schulzenheim även byråchefen Östrand; och har socialstyrelsen i ärendet rådfört sig med sin expert för hygieniska frågor docenten G. Rundberg och riks-försäkringsanstalten med sin överläkare professorn A. Troell.

Utdrag av protokoll vid ämbetsverkens sammanträde den 21 november 1935 innefattande en vid ärendets handläggning av undertecknad Stenholm uttalad särskild mening bifogas.

Stockholm den 21 november 1935.

Underdånigst

GUNNAR HUSS.

SAM LARSSON.

J. AXEL HÖJER.

W. STENHOLM.

H. v. SCHULZENHEIM.

JOHN BYTTNER.

Protokoll hållet vid gemensamt sammanträde med socialstyrelsen, riksförsäkringsanstalten och medicinalstyrelsen den 21 november 1935.

Närvarande:

Från socialstyrelsen: generaldirektören Huss, t. f. byråchefen Stenholm, t. f. byråchefen Nilson.

Från riksförsäkringsanstalten: generaldirektören Larsson, byråchefen Östrand, byråchefen von Schulzenheim.

Från medicinalstyrelsen: generaldirektören Höjer, medicinalrådet Byttner.

§ 1.

Genom beslut av Kungl. Maj:t den 8 februari 1935 hade socialstyrelsen, riksförsäkringsanstalten och medicinalstyrelsen anbefallts att gemensamt i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder och riktlinjer, som angivits i en av ämbetsverken den 31 januari 1935 uppgjord plan, verkställa utredning om revision av gällande lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar. Efter verkställd utredning, vilken närmast handhafs av riksförsäkringsanstalten, föredrogs nu ärendet av byråchefen von Schulzenheim, och beslöto ämbetsverken avgiva utlåtande enligt registraturet.

Mot beslutet anmälde t. f. byråchefen Stenholm avvikande mening i vissa avseenden samt anförde följande:

»Förutom de sjukdomar, som omfattas av ämbetsverkens föreliggande förslag, anser jag, att ytterligare en grupp sjukdomar bör upptagas i en reviderad yrkessjukdomsförsäkringslag, nämligen sjukdomar framkallade av maskiner eller verktyg med stötverkan, som överföres på arbetaren. Med avseende härå må t. ex. erinras om de s. k. tillbankningsmaskinerna inom skoindustrien. De besvär av lindrigare eller svårare art, som kunna drabba arbetare sysselsatta vid dessa maskiner, ansees utgöra en väl karakteriserad och objektivt lätt påvisbar yrkesåkomma. Åkomma uppstår genom de ständigt fortgående skakningar, som från maskinen överföras på arbetaren. Liknande åkommor kunna uppstå vid arbeten med pneumatiska verktyg. Enligt vår skyddslagstiftning är det också förbjudet att använda minderåriga vid arbete med, såsom det heter, mekaniskt driven borr-, dikt-, mejsel- eller nitapparat med stötverkan, anordnad så att stöten upptages av arbetaren. Endast för fall, där arbetet av vederbörande yrkesinspektör förklaras vara att anse såsom lätt, medgives undantag från detta förbud. Goda skäl synas tala för att även dessa sjukdomar inrymmas under försäkringen. Omnämnas må, att sjukdomar i muskler, ben och leder, uppkomna under arbete med pneumatiska verktyg, ha upptagits såsom yrkessjukdomar i Tyskland och Tjeckoslovakien.

I gällande lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar stadgas som allmän regel, att ersättning i anledning av yrkessjukdom icke skall utgå, med mindre arbetaren inom ett år före dagen för sjukdomens yppande varit sysselsatt med arbete i verksamhet, där arbetarna äro utsatta för inverkan av den art, som framkallat sjukdomen. Från denna regel har emellertid undantag gjorts beträffande yrkessjukdom, som framkallats genom inverkan av röntgenstrålar eller radium, när sådan sjukdom i allmänhet framträder först sedan flera år förflutit efter det skadeverkande arbetets upphörande. För denna sjukdomsgrupp har på grund härav ifrågavarande tidrymd ut-

sträckts till tio år. Beträffande sjukdomen stendammslunga (silikos) föreslå ämbetsverken nu, under återopande av numera vunnen kännedom i vårt land om denna sjukdoms natur och verkningar, en utsträckning av omförmälda tidrymd till fem år. Ersättning skall sålunda kunna utgå, om arbetaren inom fem år efter det sjukdomen yppades varit sysselsatt med arbete i verksamhet, där han varit utsatt för inverkan av den art, som framkallat sjukdomen. Bestämmelsen har icke avsetts skola erhålla retroaktiv verkan.

Att döma av uppgifter i den medicinska litteraturen synes ifrågavarande sjukdom understundom kunna framträda längre tid än fem år efter det arbetaren senast sysslat med arbete av det slag, som kunnat förorsaka sjukdomen. Med hänsyn härtill ifrågasättes, huruvida icke syftet med den nya bestämmelsen bör föranleda, att tidrymden ifråga liksom beträffande skador genom inverkan av röntgenstrålar, radium eller andra radioaktiva ämnen sättes till tio år. Erinras må härvid, att stendammslungan är en utpräglad yrkessjukdom, varför några svårigheter att fastställa dess samband med yrkesarbetet icke förefinnas. I Tyskland läser icke heller någon tidsbegränsning av ifrågavarande slag gälla. Vare sig tidsbegränsningen bestämmes till fem eller tio år, bör emellertid bestämmelsen ifråga enligt min mening givas retroaktiv verkan. Hade man vid tiden för sjukdomens införande i försäkringen ägt den erfarenhet och kunskap om dess uppkomst och utveckling, som man nu har, skulle otvivelaktigt den här avsedda förlängda tidrymden redan från början blivit fastställd. Det synes med hänsyn härtill riktigt och skäligt, att den nya bestämmelsen får tillämpas även i fall, då den i gällande lag omförmälda tiden av ett år utlöpt vid lagändringens ikraftträdande. Jag föreslår därför, att andra stycket i övergångsbestämmelserna till ämbetsverkens lagförslag icke upptages i den nya lagen.»

Vid protokollet:

Karl Eriksson.

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den
9 mars 1936.*

Närvarande:

justitierådet AFZELIUS,
regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden GEIJER,
ALSÉN.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 14 februari 1936, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Enar Eckerberg.

Förslaget föranledde följande yttranden:

1 §.

Justitieråden Afzelius, Geijer och Alsén:

Med de ändringar, som föreslås i denna paragraf, avses bland annat att under yrkessjukdomsförsäkringen inordna viss sjukvårdspersonal såvitt gäller epidemiska sjukdomar, vilka personalen kan antagas ådraga sig i tjänsten på grund av smitta från den sjuke. Såsom departementschefen erinrar kunna visserligen dessa sjukdomar icke anses såsom yrkessjukdomar i egentlig mening. Med den läggning lagstiftningen rörande yrkessjukdomsförsäkringen fått i vårt land lärer emellertid — även om vissa betänkligheter däremot skulle kunna anföras — något avgörande hinder icke föreligga emot att låta även sådana sjukdomar omfattas av försäkringen. De sjukdomar som här ifrågakomma hava i förslaget angivits vara sjukdom, som omförmäles i 2 § epidemilagen den 19 juni 1919 eller varom förordnande utfärdats enligt 24 § samma lag. I 2 § 1 mom. nämnda lag — vilken har karaktär av kommunallag — uppräknas åtskilliga sjukdomar, som befunnits kunna medföra större fara än de övriga och mot vilka särskilda skyddsåtgärder från samhällets sida ansetts påkallade. Enligt 24 § samma lag äger Kungl. Maj:t förordna att vad i lagen är stadgat angående sådan sjukdom som omförmäles i 2 § 1 mom. skall äga tillämpning jämväl å annan smittsam sjukdom. Detta senare stadgande motiverades därmed, att erfarenheten givit vid handen, att det emellanåt varit nödvändigt att upptaga nya sjukdomar bland dem som krävde särskilda ingripanden. Med stöd av sålunda givet bemyndigande har

epidemilagen gjorts tillämplig å, utöver de i lagens 2 § 1 mom. uppräknade, ytterligare fyra slag av sjukdom. Mot det sätt, varpå i anslutning till nämnda bestämmelser i epidemilagen avgränsningen från övriga smittsamma sjukdomar genomförts i det remitterade förslaget, synes — såvitt åsyftats att under nu förevarande lag skulle inbegripas jämväl sjukdom, varom förordnande som nyss nämnts framdeles kan komma att utfärdas — den erinran kunna göras att det i allmänhet icke kan vara lämpligt att låta räckvidden och verkningarna av en civillag bero av ett administrativt avgörande. En fullt tillfredsställande lösning synes icke stå att vinna med mindre i lagen en uppräknade sker av de sjukdomar, som skola omfattas av försäkringen. Därvid torde måhända en viss begränsning kunna genomföras och endast sådana sjukdomar upptagas, för vilka i vårt land ett verkligt behov av försäkring kan anses vara för handen.

7 §.

Lagrådet:

Den nuvarande preskriptionsregeln i denna paragraf torde vila på den uppfattningen att, sedan sjukdomen yppats, det är av vikt att arbetaren, till undvikande av eljest uppstående svårighet att konstatera sambandet mellan sjukdomen och det farliga arbetet, snarast möjligt reser sitt krav på ersättning. Ur denna synpunkt måste det vara mindre lämpligt att ej fasthålla vid den begynnelsetermin för preskriptionstiden som sammanfaller med tiden för sjukdomens yppande. Om efter sistnämnda tidpunkt skall kunna förflyta en måhända avsevärd tid, försvagas det med preskriptionsbestämmelsen åsyftade relativa säkerställandet av bevismöjligheterna. Härvid bör särskilt beaktas att vid behandlingen av dessa ersättningsfrågor varken å bevismedlen eller å bevisprövningen kunna ställas alltför stora anspråk. Därtill kommer att genom den föreslagna ändringen skulle stadgas en begynnelsetermin, som kännetecknas av sådan obestämmdhet att dess fastställande ej sällan måste bli vanskligt. Ändringen kan därför ej annat än vara ägnad att i ganska avsevärd mån motverka preskriptionsbestämmelsens ändamål. Det synes ock oegentligt att, såsom här skulle ske, i lagen vid sidan av varandra ställa två begynnelseterminer, av vilka den ena, nämligen tidpunkten då arbetaren erhöll vetskap om sjukdomens art, städse måste bli den i sista hand bestämmande. En alternativ regel skulle jämväl kunna hava en icke avsedd verkan å tolkningen av det för åtskilliga andra frågor i lagen betydelsefulla spörsmålet när en sjukdom skall anses vara i lagens mening yppad.

Anses paragrafen icke kunna lämnas oförändrad, torde det böra ytterligare övervägas, om ej syftet med ändringsförslaget kan i erforderlig mån uppnås genom någon förlängning av preskriptionstiden under bibehållande av nuvarande stadgande i övrigt. Uppenbarligen är ej heller en sådan lösning utan betänklighet, men den synes dock, med hänsyn till nu anmärkta olägenheter av en bestämmelse sådan som den föreslagna, äga företräde framför denna.

Övergångsbestämmelserna.

Justitierådet Afzelius, regeringsrådet Kellberg och justitierådet Geijer:

I ämbetsverkens förslag hade upptagits jämväl det stadgandet att i fråga om yrkessjukdom, framkallad av stendamm, bestämmelsen i 3 § skulle äga tillämpning, därest den i samma paragraf enligt nuvarande lydelsen omförmälda tiden av ett år icke redan utlöpt vid ikraftträdandet av den nya lagen. Denna ståndpunkt har icke vunnit godkännande i det remitterade förslaget. Under erinran att jämlikt övergångsbestämmelserna till gällande lag en arbetare, hos vilken yrkessjukdom yppats efter lagens ikraftträdande, kunde enligt lagen erhålla full ersättning även om arbetaren blott någon enda dag efter ikraftträdandet varit sysselsatt i farlig verksamhet och det därför med visshet kunde sägas att sjukdomen framkallats under tid då försäkringen icke var gällande, har departementschefen framhållit såsom obilligt att av andra och uteslutande formella skäl förvägra vissa arbetare, vilka voro omfattade av försäkringen när deras sjukdom grundlades, möjlighet att göra sin rätt enligt försäkringen gällande. Häremot måste anmärkas att, även vid jämförelse med de nu gällande övergångsbestämmelserna, det framstår såsom ett, principiellt sett, icke tillrädligt avsteg från vedertagna grundsatser om lagars tillbakaverkande kraft att sålunda med retroaktiv verkan frånträda en i lag given reglering. Betänkelig blir en sådan lagstiftningsåtgärd särskilt därigenom att av den ena parten i rättsförhållandet utkräves en ekonomisk prestation från vilken han enligt gällande lag var uttryckligen befriad. De skäl, som tala emot ett dylikt ingripande från lagstiftningens sida, torde icke böra betraktas såsom blott formella. En bestämmelse av den innebörd ämbetsverken föreslagit synes därför vara att förorda.

Justitierådet Alsén:

Lika med lagrådets övriga ledamöter anser jag det principiellt sett icke vara tillrädligt, att åt den föreslagna bestämmelsen i 3 § i vad den angår yrkessjukdom framkallad genom stendamm gives tillbakaverkande kraft. På grund härav och då utgående försäkringspremier för berörda sjukdom måste antagas röna inverkan av att nämnda bestämmelse göres retroaktiv samt upptagandet i lagen år 1930 av samma sjukdom, med enahanda tillbakaverkande övergångsbestämmelser som de för lagen i övrigt gällande, lärer hava för vederbörande medfört avsevärt större kostnader än vad man då hade anledning att antaga, instämmer jag i nämnda ledamöters hemställan, att ifrågasvarande övergångsstadgande måtte avfattas i huvudsaklig överensstämmelse med vad ämbetsverken föreslagit.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 10 mars 1936.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden SCHLYTER, WIGFOSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN.

Efter gemensam beredning med cheferna för utrikes- och justitiedepartementen anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, lagrådets den 9 mars 1936 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 14 februari 1936 remitterade förslaget till *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar*.

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredragande departementschefen:

Enligt 1 § andra stycket av det remitterade förslaget skall såsom yrkesjukdom omfattad av försäkringen anses smittsam sjukdom, som omförmäles i 2 § epidemilagen eller varom Kungl. Maj:t utfärdat förordnande enligt 24 § samma lag, där viss sjukvårdspersonal ådrager sig sådan sjukdom i tjänsten. Tre ledamöter av lagrådet hava erinrat att — såvitt med förslaget åsyftats att under yrkessjukdomsförsäkringslagen skulle inbegripas jämväl sjukdom, varom förordnande som nyss nämnts framdeles kunde komma att utfärdas — det i allmänhet icke vore lämpligt att låta räckvidden och verkningarna av en civillag bero av ett administrativt avgörande. Enligt dessa ledamöters mening borde i lagen en uppräknning ske av de sjukdomar, som skulle omfattas av försäkringen, därvid måhända endast behöfde upptagas sådana sjukdomar, för vilka i vårt land ett verkligt behov av försäkring kunde anses vara för handen.

I anledning av vad sålunda anförts vill jag till en början erinra därom, att enligt 2 § första stycket olycksfallsförsäkringslagen i den lydelse detta stycke erhållit genom lag den 14 juni 1933 (nr 349) åt Konungen givits befogenhet att i vissa fall utsträcka lagens tillämpningsområde. Vidare vill jag framhålla, att förordnanden enligt 24 § epidemilagen näppeligen torde komma att utfärdas rörande andra sjukdomar än sådana, beträffande vilka den medicinska sakkunskapen äger en tämligen god kännedom om smittämnets natur, uppträdande och verkningar samt vägarna för smittans spridande. I och med att dessa fordringar kunna anses uppfyllda torde också förutsättning finnas för att låta sjukdomen omfattas av yrkessjukdomsförsäkringen för sjukvårdspersonalen. Motsvarande prövningsrätt, som i epidemilagen tillerkänts Konungen, synes således utan våda kunna anförtros Konungen jämväl i nu förevarande lag. Därmed undgår man den olägenheten att för varje gång förordnande enligt 24 § epidemilagen utfärdats nödgas vidtaga därav betingad

ändring i yrkessjukdomsförsäkringslagen. På grund av det nu anförda har jag icke funnit mig böra biträda vad de tre ledamöterna av lagrådet sålunda föreslagit.

I 7 § gällande lag stadgas för ersättningsanspråk enligt lagen en preskriptionsfrist av två år från sjukdomens yppande eller, där sjukdomen inom samma tid föranlett arbetarens död, från dödsdagen. För det fall att arbetaren icke erhållit vetskap om arten av sjukdomen förrän efter dennas yppande skall enligt det remitterade förslaget fristen börja löpa den dag arbetaren erhöll sådan vetskap. Lagrådet har i olika hänseenden framställt erinringar mot förslaget i denna del samt ifrågasatt huruvida icke, därest paragrafen ansåges böra ändras, syftet med ändringsförslaget kunde i erforderlig mån uppnås genom någon förlängning av preskriptionstiden.

Nu ifrågavarande ändringsförslag är föranlett av en hemställan av försäkringsrådet, som framhållit att fall kunde inträffa, då en försäkrad, som genom ovetskap om sjukdomens art saknat anledning att företaga en preskriptionsavbrytande åtgärd, enligt gällande lag ginge miste om sin rätt. Såsom jag i remissprotokollet anført, torde i flertalet fall den som drabbas av en yrkessjukdom erhålla vetskap om denna i nära samband med sjukdomens yppande. Enligt förslaget skall därför i regel preskriptionstiden fortfarande räknas från sjukdomens yppande. Att på sätt föreslagits stadga avvikelser härifrån för de säkerligen ganska sällsynta fall, då av utredningen framgår att viss tid förflutit innan arbetaren efter det sjukdomen yppats erhållit vetskap om sjukdomens art, synes mig icke kunna föranleda några väsentliga olägenheter. Visserligen kan man, såsom lagrådet erinrat, vid behandlingen av dessa ersättningsfrågor icke ställa alltför stora anspråk vare sig å bevismedlen eller å bevisprövningen, men för bifall till ett ersättningsanspråk måste dock alltid fordras att samband mellan arbetet och sjukdomen åtminstone kan anses sannolikt. I den mån möjligheten till ett dylikt antagande minskas, går ju detta ut över arbetaren. Där sådan möjlighet förefinnes, synes den böra komma arbetaren till godo i de fall då det icke kan läggas honom någon medveten försummelse till last. Vad lagrådet anført därom, att den tid då arbetaren erhöll vetskap om sjukdomens art ej sällan måste bli vanskligt att fastställa, torde i viss mån gälla jämväl tiden för sjukdomens yppande. Jag hänvisar härutinnan till lagrådets yttrande den 1 mars 1929 vid behandlingen av nu förevarande paragraf (se prop. 184/1929 sid. 95). Att, såsom lagrådet befarat, den nu föreslagna alternativa regeln skulle få en icke avsedd verkan å tolkningen av spörsmålet när en sjukdom skall anses vara i lagens mening yppad synes icke sannolikt. Fara för feltolkning i detta hänseende torde visserligen icke vara utesluten därest försäkringsrådets förslag skulle oförändrat antagas. Genom den i det remitterade förslaget vidtagna ändringen skulle emellertid tvärtom den felaktiga tolkningen förhindras, att med dagen för sjukdomens yppande alltid avses den dag då arbetaren erhöll vetskap om sjukdomens art. Då jag sålunda icke delar lagrådets betänkligheter på denna punkt, anser jag anledning icke föreligga att, såsom lagrådet ifrågasatt, i stället föreslå en förlängning av preskriptionstiden. Genom en dylik

förlängning skulle för övrigt, utan att syftet med densamma kunde med säkerhet förväntas alltid bli uppnått, ett för flertalet fall ingalunda önskvärt ytterligare dröjsmål med prövningen bli möjligt. Med hänsyn till det anförda vill jag förorda, att det remitterade förslaget bibehålles oförändrat i denna del.

Enligt de av ämbetsverken föreslagna övergångsbestämmelserna skulle den i 3 § stadgade förlängda tiden, inom vilken silikos skall hava yppats för att arbetaren skall vara bevarad vid sin rätt till ersättning, icke tillämpas för det fall att den nu gällande kortare tiden redan utlöpt vid lagändringens ikraftträdande. Under beaktande av att ämbetsverken med sitt förslag i denna del avsågo att förhindra, att lagändringen skulle erhålla tillbakaverkande kraft fann jag mig vid remissen till lagrådet likväl böra förorda en motsatt mening än den ämbetsverken sålunda omfattat. Lagrådet har emellertid biträtt ämbetsverkens förslag samt därvid anmärkt att det framstode såsom ett, principiellt sett, icke tillrädligt avsteg från vedertagna grundsatser om lagars tillbakaverkande kraft att sålunda med retroaktiv verkan frånträda en i lag given reglering.

Såsom jag i remissprotokollet erinrade äro redan övergångsbestämmelserna till gällande lag av tillbakaverkande natur, i det arbetsgivarna kunna nödgas med sina försäkringsavgifter bekosta ersättning för sjukdomar vilka grundlagts under kanske åtskilliga år före lagens ikraftträdande. Då någon i nu förevarande hänseende avgörande skillnad knappast synes mig föreligga mellan att återuppliva en förlorad rätt och att medgiva möjlighet till förvärv av ny rätt, grundad på omständigheter i förfluten tid, anser jag icke erforderligt att det av lagrådet förordade stadgandet införes i lagförslaget.

Därest föreliggande lagändringsförslag genomföres kommer yrkessjukdomsförsäkringen här i landet att erhålla en omfattning, som helt täcker tillämpningsområdet för 1934 års konvention i ämnet. Med hänsyn härtill förordar jag att konventionen ratificeras.

Föredraganden hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition

dels, jämlikt § 87 regeringsformen, förelägga riksdagen till antagande förslaget till *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar*,

dels ock inhämta riksdagens yttrande över det år 1934 antagna förslaget till konvention angående ersättning för yrkessjukdomar.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Bertil Wirseen.